פרשת **חקת-בלק** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תנו, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לא הביט און ביעקב

אוירה חגיגית חופפת ברחובה של עיר, כולם מתכוננים לבואו של המלך, מבואות העיר נתקשטו בקישוטי כבוד וכל העיר לבשה חג, ההתרגשות גדלה לקראת יום המיוחל, מודעות גדולות הכריזו "הנה מלכך בא".

והנה הגיע היום, תושבי העיר עטופים בבגדי שבת מקבלים את פניו ביראת הכבוד, והפמליא המלכותית מתקרבת כשלפני המלך צועדים משמרות כבוד של שרים וקצינים, ובתווך עובר המלך וכתר לראשו משובץ באבנים מרהיבות עין, לאורך כל הדרך נשמעות קריאות "יחי המלך".

הכבוד והמלכות הרוממה כמו נפסק כליל כשלתדהמת ההמון נזרקו לפתע אבנים ונפלו על המלך בכבודו ובעצמו, לאחר דרישה וחקירה הוברר שהאבנים הושלכו ע"י קבוצת הילדים ילדי העיירה והן המה שעשו מעשה נפשע זה, המלך ציוה לחקור מי ומי הם הילדים שידם במעל ולהביאם למשפט.

תוך כדי דין משפט הודו הילדים באשמה, כשעל המחנך שלהם הוטל המשימה ללמד זכות עליהם, ואכן למרות שאשמתם היתה ברורה והעונש שהיה מיועד להם היה חמור, קם המחנך ואמר: יש לי עדות שמהמקום שם עמדו הילדים עלו קולות תרועה רמים, והנערים בהתלהבותם צעקו בכל כוחם: יחי המלך, יחי המלך!

אם כן איפוא – המשיך המחנך – לא יתכן שילדים המריעים "יחי המלך" מתכוונים לזלזל בכבוד המלך, ואין זאת אלא שמעשה שובבות ופזיזות בלבד הוא שהביאם להשליך אבנים, והדבר לא נעשה מתוך כוונת זלזול במלכות.

לשמע דברי הסניגוריא המחוכמים של המחנך, היקל המלך בעונשם של הילדים ולא דן אותם כמורדים במלכות.

והנמשל מובן, דהנה אחז"ל שהעונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעים לו אפילו גזר דין של שבעים שנה, ואפילו שמץ מינות ועבודה זרה נמחלים לו, וההסבר הוא שכשאומרים "יתגדל ויתקדש שמיה רבא" והוא עונה אמן מעומק לבו, מוכיח בזה שהוא מכבד את מלכו של עולם, ומכיר במלכותו ורוצה באמת ובלבב שלם שכבוד שמים יתגלה ויתגדל לעיני כל באי עולם.

ולפיכך כל עוונותיו וחטאיו נחשבים אז בשמים כדברים שאינם נובעים מפנימיות לבבו, ומקילין בענשו כי מקום יש ללמד עליו זכות שלא עשה אותה אלא מתוך ילדות ורוח שטות שנזרקה בו.

ועל כך נאמר בפרשתן "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", והטעם מפני ש"ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", כלומר שבפנימותו ובהיכלו כולו אומר כבוד למלך ומעתיר בכל לבבו ונפשו שיתגלה ויתרומם כבוד מלכותו יתברך שמו עלינו מהרה.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמר ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
שבח"י רבקן ..... ו
פינת קדרת ..... ז
מענגא דיומא ..... ח
הוכים להורותם ..... ט
פשיט כהלכה ..... י
הלכה ברורה ..... יא
לשכת הסת"ם ..... יב
לוח ההילולא ..... יג
פשוטלען פלכים ..... ד

אגרת פרק ה'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

ה' ישמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום!

שמירה

• לימי הקיץ ולכל ימות השנה •

Yossi Goldberger | 917.549.4378

פארגעסט נישט:

רבי מאיר בעל הנס
איז די וויכטיגסטע זאך
מיטצונעמען סיי וואו איר
פארט, אין די קאנטרי
אדער אויף וואקאציע!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

קודם עשיה, קבלה כגזירה. ואחריה אין להרהר בה

זאת חקת התורה וגו'. כתב רש"י ז"ל: "**לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה**" פירש **הצדיק הקדוש מוה"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע:** הנה, דרך היצר הרע לבא אל האדם כשרוצה לקיים איזו מצוה ולפתותו: למה לך לעשות מצוה זו, ומה תועלת תהיה לך בזה וכדומה, וזהו אומרו: "**מה המצוה הזאת**", ולמה לך לעשותה וכו'. ואח"כ כאשר נצחו האדם והתגבר עליו, וקיים המצוה, שוב רוצה היצר להביאו עכ"פ לידי גאות והתנשאות, ואומר לו: "**ומה טעם יש בה**", כלומר, ראה והתבונן איזו מצוה גדולה קיימת, ומה נעמה טעם מתיקות המצוה. על כן הזהיר לבל ישמע אליו האדם ואמר: '**לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני**' דהיינו קודם עשיית מצוה עליך לדעת שגזרה היא, ואתה מוכרח לעשותה, ואל תפן ליצר לבטלה, וגם '**אין לך רשות להרהר אחריה**' אחר שעשית המצוה אין לך רשות להרהר ולהתבונן בנועם זיוה, כנ"ל, כדי שלא תבוא ח"ו לידי פניה וגיאות ח"ו, עכ"ד ודפח"ח. ובזה יש לפרש מה שאנו מתפללין בתפלת ערבית: "**והסר שטן מלפנינו ומאחרינו**", ר"ל, שנוכל להנצל ממנו בעת שבא בטענותיו מלפנינו קודם עשיית המצוה, וגם במה שבא לפתותינו לאחר עשיית המצוה ומאחרינו והבן.

אמרי יוסף

[אמנם יש לציין דאי' בספה"ק דצריך להזור על אור המצוה והרשימו הנשארת ממנה, וכדאי' מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל עה"פ 'וזכרתם את כל מצוות ה' שתזכרו קדושת המצוות שזכיתם לעשות ועי"ז 'ועשיתם אותם וגו', ויש בזה כמה חילוקים ולמשל הא דאי' בספה"ק תוי"ץ פ' אמור עפ"י הזה"ק (ראה לקמן) ועוד, ואכמ"ל]

נגיעה בעבודה מטמא טהורים, אך מטהר טמאים

וכבם בגדיו הכהן, יש שני מיני מוסר אחד לתלמידי חכמים ואחד להמוני עם, ולכל אחד צריך לומר לפי בחינתו ומדרגתו, וכמ"ש בזוהר הק' (תרו עט:) '**מה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל' וכו', שצריך להזהיר על שום פנייה חיצונית לתלמידי חכמים, משא"כ להמוני עם שרי'** שזהו כוונת חכמינו ז"ל (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך וכו', ובזה שמעתי מהרב המגיד מוריני הרב מנחם מענדל ענין פרה אדומה שמטמא טהורים ומטהר טמאים וכו', ודפח"ח.

תולדות יעקב יוסף (ר"פ אמור)

נתפחדו מחמת שראו גודל כח תפילה, אף השפל ביותר

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. רמז לנו הפסוק הענין בזה שהרד כל כך מפני בני ישראל ער ששלח לקרוא לבלעם כי ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי"– לשון אמירה ודיבור, כלומר שראה כוחם של ישראל מה שיכולים לפעול ולעשות בפיהם, היינו בתורה ובתפלה, ואפילו פשוטי העם כוחם רב מאוד "**וכמו שאמר אבא מארי** [הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל] **זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת המנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח נאנח בלבו בהתבוננות איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטה אחת מהצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלום מה הוא מדבר, עם כל זאת גם זה חשוב ויקר מאוד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים**". וזהו: "**ויגר מואב מפני העם**" 'עם' הוא מלשון 'נחלים עוממות', לשון קרירות, כלומר, שיראו מהם בראותם גם כוחם של ה'**עם**' היינו אותם שנתקררו מדרכי עבודת הש"י.

מגן אברהם, טריסק

כשדבקים אל הצדיקים אין מידת הדין שולטת בהם

מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל. בפרשת בלק תרי"ט זכיתי לישב בסעודה שלישית על שלחן **הגאון מפאנז** (ה"ה מרן הקדוש בעל דברי חיים) **זצ"ל**, וביאר המקרא הזה, כי בלק ובלעם הבינו דכל זמן שהקטנים בישראל נשמעים לגדולים '**אלופינו מסובלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו**' (תהלים קמד, יד) [וכפירש"י שם: אלופינו מסבלים, אלופים היינו הגדולים שבנו נסבלים על קטניהם, שהקטנים נשמעים לגדולים, ומתוך כך אין פרץ בנו וכו']. ולזה אמר בלק לבלעם, שישתדל לעשות פירוד בין הקטנים המכונים בשם 'יעקב' ובין הגדולים המכונים בשם 'ישראל' (זוה"ג עג.), ועי"ז יפגע בהם הדין ח"ו. והנה שורש ארה הוא לקט, כמו '**אריתי מורי**' (שיה"ש ה, א), 'וארוה כל עוברי דרך' (תהלים פ, יג). וזהו שאמר: '**לכה ארה לי**', כלומר, לקוט לי את '**יעקב**' שיהא נפרד, ועל ידי זה '**ולכה זועמה גם ישראל**'.

ליקוטי חבר בן חיים

(ח"ד, יד:. ועי' בספה"ק "דברי חיים" כאן ד"ה ואם כן)

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

נשמת ישראל הוא שורש התו"ק, ולכן לא ידח ממנו נדח

עוד יש לפרש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. יבואר זה על פי דאיתא בזוה"ק (אחרי ע"ג) **'אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל כלהו חד'**, ולפי זה הוא **כלל גדול אפילו כשאדם חוטא הרבה אז הוא נקרא ניצוץ ישראל ויש בו חלק אלהי ממעל ובודאי יחזור בתשובה על כרחו, כי אי אפשר ליפרד כיון שהם בקרבו ממש,** וזה יש לומר שמרמז הפסוק **'לא הביט און ביעקב'** במדריגה הפחותה שבישראל ומכל שכן ש**'לא ראה עמל בישראל'** היינו דאיסתייעא מילתא שיחזור בתשובה והטעם מפני **'ה' אלהיו עמו'** ממש יחד כאחד וגם **'תרועת מלך בו' היינו תורה ע' שנדרשת בע' פנים הוא גם כן בו בקרבו ממש ולכך לא ידח ממנו נדח וחבן.**

דגל מחנה אפרים

אפי' תורה שלא לשמה הוא אהל לשכינת כבודו ית' בעולם

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל כו'. נ"ל דהנה אנו אומרים **לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דהיינו להמשיך קדושתו ואלהותו יתברך בתורתינו ובמצותינו ובתפילתינו,** ונמצא שהתורה והמצות הם כמו אהל לשכון בהם קדושתו ואלהותו יתברך. וזהו **'מה טבו אהליך' רצה לומר אף כשאנו לומדים ואין אנו ממשיכים אלהותו ית' בה ח"ו רק לשום פניה אחרת, וזה נקרא תורתו אהל, והלומד נקרא בשם יעקב שהוא ממשיך הו"ד שהיא החכמה ל'עקב'**, (הנמוק מכל האברים), **אף זה הוא טוב,** כמ"ש חז"ל (פסחים נ:) ילמוד אף שלא לשמה כו'. **'משכנותיך ישראל'** כלומר (אשרי) מי אשר בשם ישראל יכונה, **והוא ממשיך קדושתו יתברך בתורה ומצות שלו, ונקרא בשם משכן.**

אורח לצדיק

להרה"ק הרבי ר' אליעזר ליפא בהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע

פלפול התורה יכול ללמוד מכל אדם, אבל דרך ההנהגה ומה שנוגע להנהגה ולמעשה צריך ללמוד דיקא מירא ה' וצדיק

יזל מים מדליו וזרעו במים רבים כו'. כי **לימוד התוה"ק יתחלק לב' חלקים. האחד, למיסבר ופלפול, והא' הלכה למעשה לדעת מה יעשה הישראל, והלק הפלפול רשות ללמוד מכל אדם אבל למעשה צריך ללמוד מצדיק,** כי הזולת לקלותו יקל ויתיר האסור על פי פלפול שאינו של אמת. וזהו לעניותינו פירוש הכתוב (תהלים קיט, צט) **'מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי'**, רק לשיחה פלפול. אבל **'מזקנים אתבונן'**, כי זקן יקרא הצדיק כאמרם ז"ל (קדושין לב ע"ב) 'מפני שיבה תקום' יכול אפילו זקן אשמאי תלמוד לומר והדרת פני זקן, ואין זקן אלא צדיק. וזהו **'מזקנים אתבונן כי פקודיך נצרתי'**, שמירה היינו מעשה.

וזהו אומרו **'יזל מים מדליו'**, כתם תורה לימוד מכל דליו (מלשון דל ועני בדעת את ה' ויראתו). **'וזרעו'**, כי אב יקרא לכל דבר המוליד דבר המוליד יקרא אב, והיולד יקרא זרע ומעשיהם של צדיקים יקרא על שם תולדות כו'. והנה אמרו רבותינו ז"ל (קידושין ם ע"ב) גדול התלמוד שמביא לידי מעשה, הרי שמעשה הוא זרע התלמוד כו'. וזה **'וזרעו'**, היינו לדעת המעשה אשר יעשון צריך **'מים רבים'**, היינו מגדולים ומזקנים אתבונן כנ"ל.

נועם מגדים

עסק התורה בגלות המר רבה חשיבותו יותר מבזמן הבית

או יאמר מה טובו אהליך יעקב. ד'אהליך' מלשון מור ואהלות (תהלים מה, מ), **הוא הריח ניחוח שעולה לפני השי"ת ע"י עסק תורתינו וקיום מצותיו בגלותינו המר הזה.** כי בזמן שבית המקדש קיים, בקל יוכל האדם להקריב קרבן, ואעפ"כ היה לריח ניחוח להשי"ת. **ומכל שכן בגלותינו המר הזה, אשר כמעט אין לנו פנאי להשיב רוחינו אלינו, ואעפ"כ אנו מייחדים שמו והוגים בתורתו הקדושה, היא עולה ריח ניחוח, ונחת גדול לפני השי"ת.** וזהו **'מה טובו אהליך'**, הריח ניחוחם. של **'יעקב'**, הם הפשוטי עם המכונים בשם יעקב. קל וחומר **'משכנותיך ישראל'**, הם הצדיקים אשר יקראו בשם ישראל, שעולה ריח ניחוחם לזכרון לפני ד', וישכון ביניהם.

דעת משה

המשכת השפעות טובות בכח התורה אין נגדו שום פירכא

גם י"ל הנה ברך לקחתי, פי' ע"י לימוד התורה הקדושה תמשיך שפע, ו'לקחתי' הוא לשון לקח טוב (משלי ד, ב), **ו'ברך'** לשון בריכה, שרומז להתפשטות השפע שמתחלק השפע לכנסת ישראל, **'ולא אשיבנה'** אין עליו פירכא, כי המשכת השפע הוא נמשך מהמוח ע"י קו האמצעי סוד התפארת עד סופי דכל דרגין קדושין, וגזירה שוה רומז לתפארת כמבואר בסידור האר"י זלה"ה (בריית דר"י אומר), וזה **'ולא אשיבנה'**, כי הצדיק שעבודתו בדרך זה אין עליו פירכא, **כי גזירה שוה אין לו פירכא** כידוע (ע' נחה כב ע"ב, ודו"ק היטיב:

אור לשמים

בזכות עסק התוה"ק באשמורת, והעוסק בתוה"ק בענוה, זוכה לתשובה ברחמים מגולים

לא הביט און ביעקב. שמעתי מפ"ק הרה"צ ר' מאטלי זצ"ל בן הרב הצדיק הקדוש המגיד מטריסק זצ"ל (ה"ה הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זי"ע – יא"צ ביום ח' תמוז) **שאם האדם הוא בבחי' 'לא הביט און ביעקב'**, (אז דיקא –) **יוכל לראות און בנפשו.** (וביאור דה"ק הוא) כי הנה איתא בזוהר הקדוש (ויקרא כג:) מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, **אורייתא קא מודעא ליה חוביה, ולא באורח דינא, אלא כאימא דאודעא לברה במלה רכיך, והוא לא אנשי ליה, ותב בתיובתא קמי מאריה.** (תרגום: מִי שֶׁעוֹמֵד בַּלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה מוֹדִיעָה לוֹ אֶת חֶטְאוֹ, וְלֹא בְּדֶרֶךְ שֶׁל דִּין, אֶלָּא כְּמוֹ אֵם שֶׁמּוֹדִיעָה לְבִנָּהּ בְּדָבָר רַךְ, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אוֹתָהּ, וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ).

והנה אי' בספה"ק מג"א מאביו הק' זל"ק: **עבודתו של יעקב אבינו ע"ה כל ימי חייו היה דרכו בקודש להשפיל ולהקטין עצמו תמיד נגדו יתברך שמו בבחינת כי קטון יעקב ודל, וכמדתו שהיא בחינת השם מ"ה שמרמז לבחינת ונחנו מה עכל"ק. והנה אורייתא היא בחינת חכמה, כח מ"ה, ולכן אם האדם הוא בבחינת 'מה' אז מודיעין ליה חובה** ע"כ, וזהו שאמר '**מי שהוא בבחי' יעקב, הוא יכול לראות און בעצמו' ולתקן נפשו במלה רכיך,** ודפח"ח.

מאורי אור – אור לישרים

תפילה

נתפחדו מהמת שראו גודל כח תפילה, אף השפל ביותר

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. רמז לנו הפסוק הענין בזה שחרד כל כך מפני בני ישראל עד ששלח לקרוא לבלעם כי ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי"– לשון אמירה ודיבור, כלומר שראה כוחם של ישראל מה שיכולים לפעול ולעשות בפיהם, היינו בתורה ובתפלה, ואפילו פשוטי העם כוחם רב מאוד "**וכמו שאמר אבא מארי** [הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל] **זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת המנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן תפילה, וגונח נאנח בלבו בהתבוננות איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטה אחת מהצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלום מה הוא מדבר, עם כל זאת גם זה חשוב ויקר מאוד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים".** וזהו: "**ויגר מואב מפני העם**" 'עם' הוא מלשון 'גחלים עוממות', לשון קרירות, כלומר, שיראו מהם בראותם גם כוחם של ה'**עם**' היינו אותם שנתקררו מדרכי עבודת הש"י.

מגן אברהם

איך אפשר לומר דיבור של קדושה בהעברה בעלמא

לא אוכל לעבור את פי ה'. עוד ירמוז לנו האזון ברוך הוא שכתב דברי בלעם אלו בתורתינו הקדושה שהתורה מתמיה ואומרת '**לא אוכל לעבור את פי ה' היינו לדבר דיבורים של השי"ת ברוך הוא מאותיותיו הקדושים** (כלו' בתורה ותפילה) **רק בהעברה בעלמא כלי שום כוונת הלב, וזה לא אוכל אי אפשר להכיל זה לעבור את פי ה'** והבן.

דגל מחנה אפרים

אף זה בלבד שאנו מבקשים 'השיבנו ה' אליך', הוא טוב מאד

מה טובו אהליך יעקב, פירש"י על שראה שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה, עכ"ל. פי' לפירושו נ"ל, הנה הקב"ה מבקש מעמנו '**שובו אלי ואשובה אליכם**' (מלאכי ג, ז) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (שהש"ר ה, ג) ואנחנו משיבים ואומרים '**השיבנו ה' אליך ונשובה**' (איכה ה, כא) **שהוא יפתח לנו שערי תשובה, נמצא שאין פתחינו מכוונים זה מול זה, פי' הש"י מבקש מאתנו שנפתח אנחנו בתשובה, ואנחנו מתפללין אליו שהוא יפתח לנו שערי תשובה.** וע"ז אמר '**מה טובו', שגם זה הוא טוב, שמה שאנחנו מבקשים ממנו השיבנו, עכ"פ הוא כחודו של מחט. והש"י ברוב רחמיו וחסדיו יפתח לנו שערי תשובה כפתחו של אולם אמן סלה.**

אור ישע

סדר תפילה, בתחילה ביראה ושפלות. ואח"כ באהבה רבה

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. נראה לומר ברמז הכתוב, שבא להורות אותנו **סדר התפלה. שבתחלה כשעומד האדם להתפלל, מוכרח להיות בגודל היראה וענוה, להתבונן ולהסתכל בשפלות עצמו, איך שהוא שפל אנשים וכאין נחשב.** כאמור בנוסח סדר התפלה (תפילה קודם התפילה) **מי אנכי שאזכה** להתפלל לפני מלך אל רם ונישא וכו'. **ואחר כך יעלה בתפלתו בסולם המדריגות, ויגיע למדת האהבה, להסתכל ברוממות אל, ולחשוב בגדולת הבורא ב"ה וב"ש, ויתמלא מגודל האהבה והתשוקה והתתלהבות.** וזהו **מה טובו אוהליך "יעקב"**, מלשון עקב ושפלות. כלומר מה טוב ונעים הוא אוהליך, המה האוהלים ובתי תפלה, שאתה עושה במדת העקב והענוה וגודל השפלות, שהוא היראה השלימה, שיש לך בתחילת התפלה. ואחר כך '**משכנותיך ישראל', אתה שוכן אצל הבורא ב"ה וב"ש כביכול, בהתבוננך על גדולת ורוממות הבורא ב"ה. ישראל, אותיות לי ראש, שהוא הבורא ב"ה הראש העליון,** וק"ל.

באר משה

העצה נגד קרירות, הוא להתבודד בינו לבין קונו

הן עם לבדד ישכון, כי האדם אשר מרגיש בנפשו כי היצר הרע מקרר בנפשו ההתלהבות הבוער בקרבו, העצה היעוצה יתבודד בינו לבין קונו כו', וזה '**הן עם**' מלשון גחלים עוממות, '**לבדד ישכון**' הוא לשון התבודדות, שיתבודד עצמו בינו לבין קונו.

אור לשמים

פניני אור החיים הקדוש

וירא בלק בן ציפור. אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוהר כאן) כי בלק מכשף גדול היה יותר מבלעם, והיה עושה כשפיו בצפור אחד ששמו ידוע, והוא אומרו וירא בלק, ובמה ראה בצפור, והוא אומרו בן צפור, פירוש להיותו בן צפור ראה בכשפיו של צפור, ואמר תיבת בן, לצד כי הצפור הוא לו לאב ולקצין, וממנו ידע את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ולא הוצרך למגידים להודיע דבר קטן וגדול.

חנה עם יצא ממצרים. ויתבאר הענין על פי דבריהם ז"ל שאמרו (סוטה יא) שלשה יועצים היו לפרעה כשאמר על ישראל הבה נתחכמה לו, ואחד מהם הוא בלעם, והוא אשר יעץ עליהם רעה, ובכשפיו העמיד כישוף לבל יוכל עבד לברוח ממצרים (מכילתא יתרו) והיה מובטח כי לעולם לא יצאו ישראל ממצרים, ולזה שלח לומר לו הנה עם יצא ממצרים, פירוש היפך הידוע ובטל כח הכשפים, ואפשר כי בלעם היה מבטיח את בלק שלא יצאו ישראל משם עולמית, ולזה אמר לו הנה יצא ממצרים.

ויקחו אליך פרה אדומה. ויובן דהנה בכל המצוות יש תיקונים וכל התיקונים הם ע"י הכוונות, לספי"ז יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לכוין אינם פועלים חיו בעשיית המצוות אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי עושה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אתם יודעים עד מה רק שיעשו לשמה, וזה העושה בכוונה הראויה נחשב לו כאילו הוא העושה מצוה לפי שזכות הרבים תלוי בו, ועד"ז כל תפילותיו ע"ד אנשי כנסת הגדולה ואמירת תהלים ע"ד דוד המלך, ולכן אנו מתפללין שיהא נחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו וההיקש ע"ז בכל המצוות, וא"כ מפני שמשה זכה לדעת סודה של פרה ופרה ראשונה נעשה בכוונתו והא סולם לכל הפרות שיהיו, ע"כ אמר ויקחו אליך, היינו על ידך היא לקוחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו.

(ישמח משה)

☆

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. דרשו חז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא, יש לפרש לפי מה שאמרו רז"ל שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הכוונה כי עיקר מחלוקת נצמח מכח גאות שכל אחד רוצה להשתרר על חבירו אבל מי שהוא בחינת מה ושפל בעיניו לא תקוטט ולא יקפיד על שום דבר נגד חברו, וע"כ היה אהרן מלמד לכל אי מישראל להיות שפל ונבזה בעיניו וממילא בזה הגדיל השלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו ובזה עצמו היה מקרבן לתורה כי כבר אי חז"ל למה נמשלו דברי תורה למים מה מים מניחין את גבוה ויורדים לנמוך אף ד"ת מניחין את הגבוה ויורדים לנמוך נמצא כ"ז שהיה אהרן חי והיה מלמד להם מדענוה לא היה אדם רואה א"ע ולא נחשב בעיניו לכלום ואחר שמת אהרן עזבו מדה זו ואחזו במדת הגאוה וגבהות וראו א"ע במעלה ולא את זולתם, ומזה עצמו הרגישו כי דוד המלך, ולכן אנו מתפללין שיהא נחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו וההיקש ע"ז בכל המצוות, וא"כ מפני שמשה זכה לדעת סודה של פרה ופרה ראשונה נעשה בכוונתו והא סולם לכל הפרות שיהיו, ע"כ אמר ויקחו אליך, היינו על ידך היא לקוחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו.

(ישמח משה)

☆

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. דרשו חז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא, יש לפרש לפי מה שאמרו רז"ל שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הכוונה כי עיקר מחלוקת נצמח מכח גאות שכל אחד רוצה להשתרר על חבירו אבל מי שהוא בחינת מה ושפל בעיניו לא תקוטט ולא יקפיד על שום דבר נגד חברו,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות יה"ק עצי התמרים

"דברי תורה אשר צוה ה' לאמר", כל אשר עושה פעולה לטובה אצל השומעים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל וגו'. בימים הראשונים כשבת רביה"ק זללה"ה בסאטמאר בא פעם הרה"ק מסטראפקוב רבי אברהם שלום האלברשטאם זללה"ה [בן הרה"ק משינאווא זללה"ה] לשבות בעיר סאטמאר, והפצירו בו החסידים שיבוא להתפלל בביהמ"ד דחסידים שבעיר, אבל התעקש להתפלל דווקא אצל בנו של הגה"ק הקדושת יו"ט, שנקרא אז "בן הרב מסיגעט" הוא רבינו ז"ל שכבר הי' לו ביהמ"ד בפני עצמו, ואנ"ש אמרו לו שלתועלת הענין שבא, טוב לו יותר להתפלל בביהמ"ד הגדול שבעיר, אבל הוא באחד רצה להתפלל דווקא אצל בן הרב מסיגעט, והחליטו לבקש את רבינו ז"ל שהוא בעצמו ידבר על לבו שיתפלל בביהמ"ד הגדול, והרב מסטראפקאב הסכים בתנאי שאת השולחן ערוך דווקא בביהמ"ד של רבינו ז"ל, וכן הי'.

ובליל שב"ק הי' שם קהל עצום שבאו לכבוד האורח הגדול הרה"ק מסטראפקוב, ובשעת עריכת השולחן כשראה רבינו ז"ל שרוצה לברך ברכת המזון, הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, אך הרה"ק מסטראפקוב לא רצה, באמרו שאביו הרה"ק משיניאווא זי"ע לא אמר תורה, רק אם גילו לו מן השמים שיאמר (כידוע), וצוה לברך ברבהמ"ז. ושוב בסעודה השני' גם כן הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, ולא רצה.

בסעודת רעוא דרעווין ביקשו רבינו ז"ל עוד הפעם שישמיע מדברו"ק לפני הקהל, ואז ענהו הרה"ק מסטראפקוב **ואמר "אבי הק' אמר שאינו אומר תורה רק מה שמשפיעים לו מן השמים, ובזה אפשר לפרש "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר", אם יש צווי ה' אז, לאמור, יאמרו תורה ואם לאו אל יאמרו".** ורבינו ז"ל ענה לעומתו ואמר: **זקינינו הרה"ק בעל ייטב לב זללה"ה צוה לבניו ולזרעו אחריו שיאמרו תורה לישראל, וע"כ לדרכינו נראה לפרש באופן אחר 'אשר צוה ה', דהיינו אם ע"י דברי תורה יגרום שעי"ז ישמרו ציווי ה', אז 'לאמר', צריך לומר דברי תורה, כי כך מקובלני משם זקינינו מרן הייטב לב זי"ע.**

וכשמוע הרה"ק מסטראפקוב זצ"ל את דברי רבינו ז"ל, אמר לו, אם כן אז תאמרו אתם ד"ת, ורבינו ז"ל הי' כמחריש לכבודו של האורח הגדול, וכפל ושנה הרב מסטראפקוב להפציר את רבינו ז"ל, עד שהכריז ואמר הנני מצווה על כבודו. ואז התחיל רבינו ז"ל לומר דברי תורה כדרכו בקודש, והפליא את כל השומעים שהי' שם ציבור גדול ורב, ומני אז נתוספו ספסלי ביהמ"ד של רבינו ז"ל. ונהרו אליו חסידים ואנשי מעשה בראותם רב כוחו וחילו ורב טוב תורה ויראה הצפון בו אף כי היה אז עדיין צעיר לימים.

זמירות דברי יואל (ח"א עמ' ק"ה)

מת אהרן כי אינם במעמדם ומצבם הראשון, וז"ש ויראו כל העדה כי גוע אהרן ומהיכן ראו לזה ארז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא שנראו בעיני עצמם לאנשים חשובים מזה ראו וידעו כי מת אהרן.

(ויטב לב)

☆

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויבואר לפמש"כ הרמב"ם כי המצות כולן נחלקת על שני חלקים החלק האי מצות המיוחדת לאדם בנפשו במה שיש בינו לבין קונו, והחלק הבי מצות התלויות בתועלת בנ"א תחשב לו צדקה בעוה"ב לפי שעשה המצוה וימצא גם טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג טוב גם עם בנ"א, והנה גבי יעקב אבינו בהאבקו עם המלאך ויכול לו מצא טובה בעוה"ז יען כי הגיע לו שכרו על המצות שעשה לתועלת בנ"א, וז"ש לו המלאך לא יעקב וגו' כי שרית עם אלקים ועם אנשים ר"ל שעשית מצות שהם עם אלקים רצון הבו"ת ועם אנשים שעשית מצות שהם לתועלת בנ"א, וע"ז ותוכל כי ע"ז מגיע שכרו גם בעוה"ז עפ"י דין, וזש"ה מה טבו אהליך יעקב ר"ל אפי' בעוה"ז המכונה בשם אוהל כי הוא רק דירת עראי כמו אוהל, ומה טעם הלא שכר מצוה בעוה"ז ליכא ויהיה כמשיב משכנתך ישראל שיש בהם מדריגה של ישראל כמו שאמר המלאך כי שרית עם אלקים ואנשים כנ"ל ע"כ גם בעוה"ז ימצא טובה וחיים וברכה.

(קדושת יו"ט)

☆

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. ובמדי מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, ויבואר בהקדם דברי הקדושת יו"ט בשם מהריי"א מזידטשוב לפרש הכתוב ואתה נותן להם את אכלם בעתו, כי בנ"י אינם נתונים כלל תחת העת והזמן ואדרבא כל הזמנים והעתים נתונים תחתיהם, ואפי' בעתים שהזמן גרמא לתגבורת הדינים ח"ו יש כח בידם להמתיקן ולהפכן לרחמים וחסדים, וזהו הכוונה ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פי' בעתו של האיש הישראלי כי העת הוא שלו וניתן תחת ידו ע"כ, והנה כח זה הוא רק ע"י התפלה המעורר עת רצון למעלה והנה דרשו חז"ל ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וזהו ביאור דברי המדרש שהודיע בלק לבלעם מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפילתן, שלא יעלה בידו לקלל את בנ"י באותה שעה שכועס בה הקב"ה לאשר העת והזמן הניתן תחת ידם ובכח התפילה יכולים להפוך אותה השעה לעת רצון בחסד וברחמים.

(ברך משה)

☆

אל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו. ופירש"י כתועפות ראם לו הוא לשון עוף יעופף, וי"ל דהנה הקשו המפרשים האיך הוציא הקב"ה את בנ"י קודם הזמן לפני די מאות שנה, ונראה לתרץ שהוא מדין כל האמור בפרי מלך מלך מותר בו וכתיב בפרי מלך שדתיכם יקח ונתן לעבדיו וקי"ל עבדים הקשו לקרקעות וע"כ גם עבדים יכול המלך ליקח וליתן לאחר ובכח זה היה יכול לשחרר את שיעבודם מיד פרעה וע"כ שפיר יצאו קודם הזמן, אך זהו דוקא מחמת שיש לנו דין עבדים למקום כמ"ש כי לי בנ"י עבדים, והנה בגמ' עבד נקנה בכסף בשטר וחזקה הגביה לרבו קנה הגביהו רבו לעבד לא קנה ורשב"י ס"ל שהגבהה קונה בכל מקום, ומעתה קשה במאי קנה אותנו הקב"ה ההלא דרכי הקנין שהם הרחיצו הלבישו לית תפיסא ביה, וקנין דהגבהה פשיטא דלי"ש אצלו, וצ"ל כשיטת רשב"י דאם הגביהו רבו לעבד קנה, והשי"ת הגביה בנ"י כמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי ובזה קנה אותנו ויש לנו דין עבדים ובדין הוציא אותנו ממצרים קודם הזמן, וזש"ה אל מוציאם ממצרים ואף קודם הזמן דיש לו דין מלך ואם תאמר איך הם קנויים לו לעבדים, לז"א כתועפת ראם לו לשון עוף יעופף היינו שהקנה אותם הקב"ה בקנין הגבהה בעת שהובילם ממצרים על כנפי נשרים לעשות הפסח במקדש.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ק עצי התמרים

הצדיק צריך הרחבה עוד יותר מבלעם, אך כל תכליתו בזה להגדיל תורה ולהאדירה בקצוי תבל

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ה' אתו אדבר. רבינו זללה"ה אמר דבר נחמד, שאף שכל אחד יש לו התחייבות להישיבה שבעירו, אמנם חיובא רמיא לעמוד לימין הישיבות אף בכל קצוי ארץ. והקדים אז מה שפרש"י בפרשת בלק, שאמר בלעם **'אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב וכו'** שהיה נפש רחבה שתאב למצוא בית כסף וזהב, ואילו במשנה אבות (פ"ו) שאמר ר' יוסי בן קיסמא אפילו אם תתן לי כל כסף וזהב ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, ולכאורה ביקש בזה הרבה יותר מבלעם. אמנם פירוש הדברים נראה שתאוותו של הרשע לכסף הוא רק בשביל ביתו לצורך עצמו, ומדויק לשונו שאמר מלא 'ביתו', משא"כ הצדיק צריך כל כסף וזהב 'שבעולם' דייקא, **כי צריך את הכסף בשביל העולם ולא בשביל עצמו, שבכל פינות העולם יש לו ישיבות ומוסדות שצריך לחזקם ולתמכם עכ"ל, ודפח"ח.**

מושיען ש"י (ח"ו עמ' רס"א)

ליקוטי אמרים מפרן דקדוש"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. ק"ז **הייטב לב** צוה לבניו ולזרעו אחריו שילמדו תורה ליעקב, להדליקם על דרך המורה. וזהו **זאת חוקת התורה,** פס יגרוס על ידי זה שישמרו **אשר צוה ה',** מז **לומר.**

(זמירות דברי יואל ע' קה)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. הפרה היתה מטהרת טמאים, ועל כן כתיב **זאת חוקת התורה,** שענין פרה אדומה הוא **חק,** וזה יסוד כל **התורה** כולה, שלא יטעו ללמוד ממעשי פרה לטהר טמאים בשאר מקומות, ועל כן נאמר **אשר צוה ה',** לדוקא בפרה אדומה מותר לעשות כן משום שנצטוינו כן מפי הגבורה, ומי שפשר ללמוד ממנה למקום אחר.

(דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. לא כתיב זאת חקת 'הפרה', להורות כי לעתיד תתקיים מצות פרה אדומה על ידי לימוד תורת הפרה, ויחשב להם לימוד דיני הפרה כאילו קיימוה בפועל, ויש גו כח בפרה, על דרך (מנחות ק.): כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה; וזהו **זאת חוקת התורה,** דעל ידי עסק התורה במצות פרה יתכפר להם כאילו הקריבו פרה. ומיושב זה יתור **אשר צוה ה' לאמר,** להורות גם על הצווי לקיים מצות פרה אדומה, בחמירת הפה ולימוד ההלכות.

(שמיני רמד)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. תשע פרות נעשו עד שמרע הציץ השני, רשמונה עשר משה, שניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד המורבן (פרה ג ה). לכאורה מימות משה עד עזרא שהיה בתחילת בית שני, היה קרוב לאלף שנה, והיו מסתפקים מפרה שעשה משה, ולמה מתחילת בית שני ועד למורבנו הוזקקו לעשות עוד תשע. ונראה לומר שבאותה פרה שעשה משה, הרי לפי ערכם הגדול של בני הדורות הללו, היתה בפרה אותו הבחינה של נר מערבי שנכנסה בו הברכה, ויתכן שמשם היו זוכים שישאר בית המקדש הראשון, היו יכולים להסתפק גם להלאה מפרה שעשה משה, אמנם אחר כך שוב לא היה עוד אותו כח מיוחד בפרה אדומה, ולכן הוזקקו לעשות עוד פרות. וזהו **זאת חוקת התורה,** להורות שבחינת קיום מצוה זו תלויה אם יתנהגו בדרכי התורה בשלימות, ואם יזכו אז יוכלו להסתפק מפרה שעשה משה במדבר, ואם לא יזכו ותהיה ירידה במשך הדורות, יצטרכו לפרות אחרות.

(דברי יואל)

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. אין (תנחומא המזיגו). **הבני יעשכר** (סיון ג) כתב הטעם: היות שה' הרבה ליעקב תורה ומצות, ודקדוקי המצות וענפיהן, כדי לקדם כל מיניהם עד שיהיו כמלאכי קודם, והנה האדם יצוד חומר יכבד עליו משא עבודת הקודם, ואין לדיק במרן שאר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז), על כן משובים כחטופים, אבל הגויס מעט המצות שניתנו להם, אם לא ישמרו מזידים הם נגד כבוד המלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (מכות יח.); והנה על ידי מצות פרה אדומה נתכפר להם חטא העגל (רש"י). וזהו **זאת חוקת התורה,** שכינה למצוה זו שם כללות התורה, שעל ידי שקבלו ישראל את כל התורה והמצות ודקדוקי המצות, לכן הועילה תשובה על חטא העגל, ותכפר על ידי מצות פרה אדומה.

(דברי יואל)

אל תצר את מואב (דברים ב). כי שמי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רוח ועמה (בבא קמא לח.). **והנה נמוך הקודם** (ברכות כה.) לימד: אף שזמן הגאולה קבוע מה', מכל מקום אם חפץ ה' לגאלינו בטרם הגיע עתו, יחליף את סדר הזמנים, ויזמין את מערכות המזלות, ויקדים להביא את הכוכב והמזל המיועד לגאולה; והנה בודאי ידע גלק שנטוו ישראל שלא להתגרות מלחמה עם מואב, אבל ידע גם כן שהטעם הוא רק בשביל השני פרידות שעתיד לעתיד מהם, ולעתיד לבוא כשאר ישראל גם את הקיני והקניזי והקדמוני, אז תתבטל גם מלכותו של מואב. לכן מאחר **שרחה שעמדה לו חמה למשה** במלחמת האמורי, והתברר לו שיש כח ביד ישראל להיות שולטים על המזלות, אם כן הרי יש יכולת בידם לשנות את העתים ולהחליף את הזמנים, ויגיע תיכף זמן הגאולה השלימה, ולכן **ויגר מואב**, שלא יעשו ככה להחיש זמן הגאולה שיהיה עכשיו, ואז תתבטל מלכותו של מואב.

(דברי יואל)

עם מואב לא היה להם כח של ריבוי, וכדמלינו שהיו זקוקים לקבל עליהם מלך ממדין, וגם הוגרכו לשמירתם של סיחון ועוג, ואם כן בחמת היה להם לירא מריבוי בני ישראל, אמנם עיקר כוחם היה מה שבלק היה קוסם גדול (ספרים). והנה אמרו (שמות רבה כא): השמע הוא הרשם למעלה השמים; **והאבירנאל** (ישעיה ס) כתב: השמע הוא הרשם להמזלות; ובזה יובן דכיון שכל כוחו היה רק מה שהיה קוסם גדול, אמנם מכיון שכל הכישוף הוא כח טבעי, שהכל תלוי בכח השמע שהוא הרשם למערכת השמים, לכן **כשרחה שעמדה לו חמה למשה**, הבין מישראל שולטים עליהם בכח קדושתם, ומיגר שבטל כל הכח המיוחד שלו, ולכן **ויגר מואב מפני העם כי רב הוא**, שמעכשיו יאחר שהבחין שמתבטל כוחו, התחיל לירא מריבוי העם, מה שהיו ישראל עם רב נגד כוחו של מואב.

(דברי יואל)

וירא בלק בן צפור למה נקרא בלק בן צפור, בשביל שהיה לו נפור, והשתמש עמה בכח הכישוף על ידי החמה והלבנה (זוה"ק). כל זמן שהיה גדול כוחו בכישוף של הנפור, לא היה מתיירא כל כך מישראל, כי היה חושב שיוכל להתגבר עליהם בכח כשפיו של הנפור, שהיתה על ידי החמה והלבנה, **שעמדה לו חמה למשה** במלחמת סיחון, ומתבלבלו מזה כל זמני היום והלילה, ושוב לא היה יכול להשתמש בה, מז התחיל להתיירא מישראל. וזהו **וירא בלק בן נפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי**, שהעמיד משה את החמה בעת מלחמת האמורי, לכן **ויגר מואב**.

(דברי יואל)

וירא בלק בן צפור שרחה בלק בשקופת דחכמתא (זוה"ק). מעויבי תחכמני מלותך (תהלים קיט). **ל"ת הקדושת יום טוב** (תולדות ד"ה ויגדל) פירשו: הרשעים הם רואים ומשיגים מהר מה שטוב להקדושה, שאין להם סמיות עיניים, אבל אינם הגדיקים מתגבר היצר הרע ומסמא את העיניים, שלא יוכלו להשיג לכוון אל האמת, ולזה יש עצה 'מעויבי תחכמני', שרואה כל מה שהם מתגברים, ומהם נלמוד לעצמנו מה שטוב לנו; וזהו **וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, שרחה בשקופת דחכמתא**, בחיזה כח קדושה הם לוחמים, שהוא אין לו סמיות עיניים כזה.

(דברי יואל)

לבאורה לחיזה משקופת דחוכמתא היה זקוק לרואת את מלחמת סיחון ועוג. ונרחה לחמרו (בבא קמא לח.): אל תגר את מואב (דברים ב), כי שמי פרידות טובות יש לי להוציא מהם רוח ועמה; והנה בלק ובלעם היו שניהם גדולים בחכמה, והבינו ברחיה שכלית דמה שעשו עכשיו לאמורי הוא רק ההתחלה, וגמר מפלתם יהיה לעתיד לבוא, כי ידעו מה שיהיה לעתיד. וזהו **שרחה בלק בשקופת דחכמתא, את כל אשר עשה ישראל לאמורי**, שקשים היו חיילותיו של סיחון ועוג (ילקוט תשסח), ומלחמה זו היתה רק ההתחלה, שהגמר יהיה כאשר גם מואב יתבדו כולם יחד לעתיד לבוא, ולכן **ויגר מואב**.

(דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

זאת חקת התורה

הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע שבת פע"א בשבת פר' שלח אצל אחד הצדיקים, וכאשר נתכבד ע"י אותו צדיק לומר תורה סירב בכך, אמר לו הצדיק: "חובה מוטלת לומר תמיד תורה, ולאו דווקא בשעה שיש לו טעם וסיבה על אמירתו" כעבור שבועיים בפר' חקת, שבת הרה"ק מדאמבראווא אצל צדיק אחר וגם הוא כיבדו לדרוש לפני העם וגם אז סירב בכך באמתלא שלא הכין עצמו לכך, אמר לו הצדיק: "צריכין לומר תורה מבלי לחשוב ולהרהר מה לומר" נענה הצדיק מדאמבראווא ואמר: נראה להעמיס את אשר אמרתם עתה ואת אשר שמעתי לפני שבועיים מפי צדיק אחר בדברי רשיז"ל בראש פרשתן "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר" שצוה השי"ת לאמר חקת התורה בכל עת ועידן, ופרש"י "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר" היינו לומר תורה, אך ורק בשעה שיודעין "מה טעם יש בה" איזה טעם דוחף אותם לומר תורה, "לפיכך כתב בה חוקה" שלא ירצה לומר דווקא בטעם ולא יחפש אחר סיבה, וגם "אין לך רשות להרהר אחריה" שאין להרהר ולחשוב מראש מה לומר אלא את אשר ישים אלוקים בפיו אותו ידבר, ובדברים הללו יצא ידי חובתו למלאות רצון אותו צדיק באמירת תורה.

*

בסגנון דומה מובא בספר מעדני מלך כדלהלן: מעשה שהי' אצל הרה"ק מאפטא זי"ע שבא אליו גדול אחד, וכיבדו לומר ד"ת על שולחנו, והרגיש תיכף הרה"ק מאפטא שהתורה שאמר הרב היה בהכנה שהכין התורה הלזו עוד כמה ימים קודם בואו אליו כדי להראות לפניו שהוא נאה דורש, תיכף כשסיים הרב הנ"ל את הדרשה אמר לו הרה"ק מאפטא: הנה כתיב (דברים י"ג ט"ו) "ודרשת וחקרת ושאל היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת" פי' אם אתה "דרשת" וחקרת "היטב" מקודם את הדרשה בחקירות, "והנה אמת" פי' אפי' כוונת לפשט האמת, רק מחמת "נכון הדבר" שהיה לך מקודם הכנה על הדבר הזה, "נעשתה התועבה הזאת" ר"ל, תדע שאין זה תורת אמת רק תועבה היא לפני ה', וסיים ואמר שעיקר אמירת התורה היא לאמר רק דברים שנשלח לו מן השמים, ולא יהרהר מקודם לאמר דרשות לפני העולם היושבים לפניו, אך באם ישפיע לו השי"ת משמי מרום איזה מחשבה טובה ורמז טוב על איזה פסוק בהתורה, יכול לומר הרמז הזה גם לפני בני אדם, עכדה"ק ודפח"ת. ולדעתי זה מרומז בפסוק שלפנינו: "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר - "זאת חוקת התורה" כלומר זה הוא החוקה בענין אמירת תורה לפני בני אדם, "אשר צוה ה' לאמר" היינו לומר רק דברים אשר צוה אותו ה' בשעת ישיבתו אצל השולחן שנשפע לו משמי מרום, וזהו שפי' רש"י ז"ל: "אין לך רשות להרהר אחריה" שאסור להרהר ולחקור בחקירות כדי שיזדמן לפניו דרשה נאה להתפאר בפני אנשים בדרשותיו הנעימים, רק באם נשלח לו דיבורים מן השמים אזי יאמר, והוי כעין שכינה מדברת מתוך גרונו מחמת שלא היה לו שום הכנה להתורה.

דא גזירת אורייתא

במג"א (או"ח סי' תק"פ) מסופר בשמו של בעל התניא שבשנת ה' אלפים וד' לבריאת העולם נגזרה בצרפת גזירה על שריפת התלמוד, וביום ו' ערש"ק פר' חוקת ט' תמוז נשרפו בצרפת כ"ד קרונות מלאים כת"י של ספרי התלמוד, ושאלו הרבנים שהיו אז שאלת חלום לדעת מה זה ועל מה זה, הראו להם בחלום את הפסוק הראשון של פרשתן "זאת חוקת התורה" ואת דברי התרגום על פסוק זה "דא גזירת אורייתא", לרמז שהיה צפוי מראש שבשבוע של פרשת חוקת תצא הגזירה על התורה, אותו היום גזרו גזירת תענית וקבעוהו כיום צום לדורות אבל דרך קביעתו של יום הצום שונה מן המקובל שבדרך כלל קובעים תענית ציבור בכל שנה לפי ימות החודש, ואילו הפעם הזאת גמרו והחליטו שתענית זו תיקבע לא עפ"י ימות החודש, אלא שיהיו מתענין בכל שנה ביום ו' לפרשת חוקת, על האסון הנורא הזה חיבר המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל את הקינה המפורסמת "שאלי שרופה באש", ובספר מועד לכל חי לרבי חיים פלאג'י כותב שבעירו איזמיר לא היו הסוחרים יוצאים לעבודתם ביום ו' ערש"ק פר' חוקת.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטישרים, בדרך צחות וטליצה נאמרים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. אפשר לומר בדרך הלצה, דאיתא בגמרא (ביצה טז.) מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, שנאמר (תהלים פא, ה) כי חק הוא לישראל, ופריך מאי משמע דחוק לישנא דמזונא, שנאמר (משלי ל, ח) הטריפני לחם חקי, ורבים הם שניזונים מן התורה, חלף עבודתכם ותורתם רבו המפתים תורה ברבים, יש נאה אומר פשטים ונאה דורש רמזים, ודורש דמים לשאול אוכל לנפשו. וזהו **זאת חוקת התורה** מזונות התורה, כי בודאי לית לך שום דבר בעולם שלא נרמז בתורה, ואיה אפוא המקום שמרומז מזון בתורה, לזה גמר אומר **אשר צוה ה' לאמר**, היינו ללמד תורה ומוסר להזהיר ולצוות בטוב, ומהאמירה המה ניזונים, **וזאת** הוא **חקת** התורה, היינו מזונות של **התורה**, וקל להבין.

אור המאיר

כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל

בעיר סמוכה ללאדי היה אברך אחד מופלג בתורה סמוך על שולחן חותנו והוא היה יושב ועוסק בתורה ברבות הימים ירד חותנו ממעמדו והאברך הוכרח לעסוק במסחר לצורך פרנסתו פעם אחת נסע ליריד לקנות סחורה ובחזרתו עבר דרך יער הסמוכה ללאדי והימים ימי ערב חג השבועות ונזכר בימים מקדם שהיה רגיל להיות בצל הקודש אצל רבו הבעל התניא ונצטער על זה מאוד עד שהחליט לעזוב את העגלה עם הסחורה ביער וללכת ברגל ללאדי וכן עשה והגיע לשם ערב יו"ט סמוך למנחה ונכנס לבית הכנסת וכשראוהו הרב אמר לבנו "האברך הזה נקרא חסיד עם מסירות נפש בנו התפלא מאוד שכן הרב לא דיבר עם האברך דבר ולא חצי דבר והיכן ראה את מסירות נפשו הלך ושאל את החסיד על זה עד שנודע לו דבר המסירות נפש שלו אחרי החג נכנס החסיד להרב והרב נענה לעומתו: העגלה והסחורה תמצא אי"ה בשלימות שאלו החסיד מה יעשה שמרגיש שהמסחר מטרידו מתורה ועבודה השיבו הרב: עצתי שתשיג איזה מלון בכפר וזוגתך תעסוק במכירת היי"ש ואתה תוכל ללמוד ולהתפלל בהרחבת הדעת הלך החסיד לדרכו עד שבא אל מקום העגלה וראה שהכל עומד על מקומו בשלום ושר אחד נסע דרך אותו מקום וראה מרחוק עגלה טעונה סחורה עומדת ואין איש שם על לב ועומד ומשתאה למראה עיניו והנה רואה האברך שבא על העגלה שאלו השר איך זה עזב את העגלה לבדה ולא חששת שיגנבו אותו צחק האברך ואמר לו: העגלה עומדת כך זה שלושה ימים בלא שומר וסיפר לו את כל המעשה הדבר היה לפלא בעיני השר ואמר להאברך: אני רואה בך שהנך איש כשר וישר ובכן אציע לך עסק בכפר שלי יש מלון טוב והוא מקום פרנסה ואני רוצה להשכירו לך אמר לו האברך כי הוא איש עני ואביון ואין לו כסף לקנות יי"ש ושכר אמר לו השר, אני אתן לך כסף על כל הנצרך ובמשך הזמן תשלם לי נתרצה האיש ונסע לביתו מכר סחורתו ונסע למעון השר ושכר ממנו את המלון והיהודים הדרים בסביבותו אותו כפר הזהירו את האברך שלא ישכור את המלון כי בשכנות אותו מלון דר מכשף גדול וכל מי שדר במלון זה אינו מוציא את שנתו רח"ל, אמר להם האברך: אם רבי הקדוש אמר לי שפרנסתי יהיה מזה אין אני מתירא מכשפים לאחר מספר חדשים החזיר האיש להשר את הכסף שלוה ממנו כי הצליח מאוד בעסק זה ונתעשר בהמלון ויהי כעבור חצי שנה התחיל להרגיש שהוא חולה ומיום ליום הלכה המחלה וגברה עד שכמעט לא היה יכול ללכת ברגליו והבין שזהו מעשה המכשף ומיהר לנסוע לרבו הקדוש והגיע לשם בערש"ק פ' בלק בליל שב"ק היה חלש מאוד ולא הלך לביהכנ"ס ולמחר לתפילת שחרית התאמץ והלך להתפלל בביהמ"ד ודרכו של הרב הבעל התניא היה שהוא בעצמו היה קורא בתורה וכשהגיע לחמישי ציווה הרב שאותו האברך יעלה לתורה, הדבר היה לפלא בעיני הקהל כי הרב לא היה רגיל להורות מי ומי ההולכים לעלות לתורה ובפרט שהוא לא ידע כלל בביאתו של האברך כי הוא נכנס לביהמ"ד באמצע התפילה כשעלה לתורה נתלהב הרב מאוד וקרא בדביקות נפלאה וכשהגיע להפסוק "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" החזיר ראשו לאחור פניו נעשו כלפיד אש ועיניו בולטות וכדרכו בקודש בשעת עליית נשמה וקרא ושלש את הפסוק כמה פעמים בדביקות נוראה אחר השבת הרגיש האברך שהוא הולך ומבריא ונכנס אל הרבי וסיפר כל הקורות אותו אמר לו הרב: אל תדאג אי"ה תהיה בריא כי לא נחש ביעקב ושוב אמר הרבי את הפסוק כמה וכמה פעמים בדביקות רבה, האברך נסע לביתו ובדרך הרגיש שהוא בריא לגמרי כשהגיע סמוך לביתו אמרו לו היהודים הדרים בסביבתו האם שמעת מה היה סופו של המכשף בשבת בבוקר מתו הוא ואשתו במיתה חטופה ושאלם מתי בדיוק היה הדבר אמרו לו בשעה זה בשבת בבוקר אמר להם האברך הרגשתי זאת בלאדי בדיוק בשעה זו בעת שעליתי לתורה.

אראנו ולא עתה

אחר פטירתו של הרה"ק הבעל התניא נזדמן שנכדו ה"צמח צדק" היה בעיר אחת בחתונה, ישבו החסידים בחדר הסמוך לחדרו של בעל הצמח צדק ודיברו ביניהם כי עתה לאחר שנסתלק רבינו, ה' יודע מתי יבוא משיח צדקינו, כששמע הרה"ק מחדרו דברים אלו פתח את הדלת ואמר: הנה זה אמר בלעם: "אראנו ולא עתה, אשורנו ולא קרוב" אבל ישראל צריכים לקוות ולצפות בכל יום, אח"כ אמר: שמעתי מרבינו שהרב המגיד הגדול היה יכול להמשיך יראה עילאה גם בדומם, ואם כן, למה לא עשו כן ואז היה משיח בא, אלא שלא היה עדיין רצון העליון לזה, וכיון שזה תלוי ברצון העליון, מה הנפק"מ אם רבינו נסתלק, כשיהיה עת רצון לביאתו של משיח, בוודאי יבוא.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. וי"ל על פי מה שפירשתי דרך צחות בתוכחת מוסר (בראשית כח, י) 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים' כו', על הבונים בתיהם כמו רמים עליות מרווחים ובתי מדרשות בשפל המדרגה בעונותינו הרבים ומקום צר ממש רק ד' אמות של הלכה, וע"כ אמר 'מה נורא המקום הזה', כמעט מורא נפש לכנס לשם אין זה כי אם משום שהוא בית אלקים, כי אילו היה בנין הדיוט היה מיופה בכל מיני יופי.

והנה אהל נקרא ביהמ"ד כמו שנאמר 'איש תם יושב אהלים', והנה יעקב לשון שפלות וישראל לשון שררות כידוע. וז"ש '**מה טובו** מה טוב היה אילו היה '**אהליך יעקב**' בתי מדרשות הבנויות בעקב ושפלות, כ'**משכנותיך ישראל**' הבנוין בדרך שררות, **כי בדין היה ראוי לרומם בית אלקינו וליפותו יותר משאר בתי העיר והלואי יהיו על כל פנים כמשכנות שלהם**, וק"ל.

וידבר משה

זאת חוקת התורה. ופירש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין וכו'. וי"ל דהנה רשיז"ל פי' בשם ר' משה הדרשן הטעם פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל והנה אמרו רז"ל כשקיבלו בני ישראל את התורה נעשו חירות ממלאך המות וחירות מן המלכיות וכשחטאו בעגל בטל החירות וחזרו להיות כבתחלה והשתא אם איתא דפרה אדומה היא כפרה על העגל הו"ל לחזור להיות חירות ממלאך המות ומאוה"ע אלא וודאי מוכח דלא כר' משה הדרשן והדרא קושיא לדוכתא מה טעם יש במצוות פרה אדומה והנה אם השטן הוא המלאך המות היה בא לבדו היינו יכולים לומר לו דהטעם של פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל ואהני לן להיות חירות מן האוה"ע המלכיות ואם אוה"ע המשתעבדים בנו היו באים לבדם היינו יכולים לומר להם דאהני לן פרה אדומה להיות חירות ממלאך המות אבל השתא דהשטן ואוה"ע באים כאחד לשאול מה טעם יש בה אז אין לנו פתחון פה להשיב ולכן כתב בה חוקה.

(גן רוזה)

☆

במדרש אמר שלמה דרשתי וחקרתי על כל טעמי מצוות עד שמצאתי בהם טעם עד שהגעתי לפרשת פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. ולכאורה מ"ש דרשתי על כל טעמי מצוות היא כשפת יתר וצ"ב, ונל"פ דהנה באמת יש על פרה אדומה טעם כמ"ש רש"י בשם ר' משה הדרשן תבוא אמה ותקנח צואת בנה והיא לכפר על חטא העגל, אך אי נימא דמצות פרה אדומה עוד במרה נצטוו קודם חטא העגל דכתיב שם שם לו חוק ומשפט חוק זה פרה דהיא בלי טעם, אבל אי אשכחן איזה מצוה אחרת שהיא בלי טעם הוי מצי למימר דחוק קאי על אותו מצוה אבל פרה י"ל טעם לזה כדברי ר' משה הדרשן, לכן אמר שלמה המלך דרשתי וחקרתי אחרי כל טעמי המצוות ויש להם טעם ומוכח דחק קאי על מצות פרה אדומה, וע"כ דאין הטעם כדי לכפר על מעשה העגל.

(קהלת משה)

☆

עוד יתבאר דברי המדרש הנ"ל, דהנה באמת פרה אדומה יש לה טעם כדברי ר' משה הדרשן שבא לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו שהרי על פרה אדומה נצטוו קודם חטא העגל כדאיתא בגמ' שם שם לו חוק ומשפט שנצטוו על פרה אדומה במרה, ואז עדיין לא עשו את העגל, וז"ש שלמה אמרתי אחכמה להבין טעמה של פרה אדומה כדברי ר' משה הדרשן לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו כי רחוקה היא ממני, שנצטוו ע"ז זמן רחוק מחטא העגל.

(דברי מהרי"א)

☆

בגמרא בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת. והוא תמוה. ויש לפרש לפי דברי המדרש ויקחו אליך לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה אמר שלמה על כל עמדתי ופרשה של פרה אדומה וכו' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ובספרים איתא רמז בפסוק ולקחו ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת ראשית תיבות "למשה" אמנם יתכן גם שזה הרמז ירמז על שלמה שאותיותיו ג"כ רמוזים בראשי תיבותיו אולם ההבדל ביניהם הוא שאותיות "למשה" רמוזים בר"ת ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת על הסדר ביושר משא"כ באותיות שלמה הרמוזים בר"ת שלא כסדרן. וזהו שאמרו בקש קהלת להיות כמשה היינו שרצה שגם אליו יתגלו טעמי פרה כי היה סבור דכמו שנרמזו בר"ת הללו אותיות למשה כך נרמזו בהם אותיות שלמה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת דרק אותיות למשה רמוזים בראשי תיבות ביושר משא"כ אותיות שלמה.

(בנין אריאל)

דורש טוב

זאת חקת התורה, איתא במדרש הדא היא דכתיב 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', **וכשהיא רחוקה אז רחוקה ממני**. וקשה להבין הכונה בזה.

ונ"ל לבאר דהנה מצינו דפרה אדומה חק נפלא שהוא מטהר טמאים ומטמא טהורים, **והקשה התוס'** מאי חוק הוא זה דלמא כך טבע פעולתה של פרה אדומה שמטמאה את הנוגע בה, אלא שטומאה זו טבע שלה שאין מחזקת אלא עד הערב, **ולכן שניהם - הן הטמא והן הכהן - טמאים עד הערב ואז מסתלקת עם כל טומאה שעליהם.**

ונ"ל לתרץ קושיית תוס' דהרמב"ם פסק דאם אין לו ביום השביעי אפר פרה טובל בו ביום, ואם ימצא אפר פרה ביום ח' או ט' מזה וטהר מיד, ואין צריך להמתין עד הערב, אבל המזה טמא עד הערב והוא חק. **ולפי"ז** כשיש לו אפר פרה ביום ז' אין כאן חק וכקושיית תוס' דשניהם טמאים עד הערב. **רק כשאין כאן אפר פרה ביום ז והוה ביום ח' או ט' אז הוא נראה בחוש שאופן פעולתה הוא חק בלא טעם.**

וזהו שאמר המדרש 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, וכשהיא רחוקה ממני' היינו כשאין כאן אפר בו ביום אלא רחוק ממנו האפר או רחוקה ממני הטעם של פרה אדומה:

חתם סופר

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. וצריך ביאור אמאי נקטו לשונם במשל כלחוך השור וגו', והנה לכאורה קשה למה פחדו מישראל הרי ישראל היו עומדים ומוזהרים אל תצר את מואב ואם כן אי אפשר להם לישראל שיצערו את מואב, אלא יש לומר שחששו שימסרו ביד אומה אחרת, וישראל יכבשו את מואב מיד אותה האומה, וכפי שאכן היה על ידי סיחון כמ"ש חז"ל עמון ומואב טהרו בסיחון. והנה ארבע דרגות ישנן בבריאה דומם צומח חי מדבר, ועל האדם להעלות באכילתו את הדומם צומח חי לבחינת מדבר וירק השדה שאין אדם אוכלו אינו יכול להתעלות לבחינת מדבר כי אם על ידי אמצעי, דהיינו ע"י הבהמה שאוכלתו ומתעלה לבחינת חי, ואח"כ כשהאדם אוכל את בשר הבהמה, מתעלים שניהם גם יחד לבחי' מדבר. וזהו שאמרו עתה ילחכו הקהל כלחוך השור את ירק השדה, כלומר, כמו שירק השדה מתעלה ע"י אחר, דהיינו השור כן ילחכו הקהל, שיתעלה ארץ מואב וימסר לישראל על ידי אמצעי, דהיינו אומה אחרת.

(קדושת לוי)

☆

מה אקוב לא קבה אל כי מראש צורים אראנו. י"ל עפי"ד הישמח משה (פר' ויחי) שמפ' הטעם שאהדרי' קרא לשם יעקב אחרי שקראו ישראל לא כן אצל אברהם שהקורא לאברהם אברם עובר בעשה כי ר"ת אברהם יצחק יעקב ישראל עולה כמספר שם א"ל לרמז בזה שחסד אל חופף על ישראל בכל זמן ובזה מפרש הפסוק לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל דווקא ולא יעקב וזשה"כ מה אקוב לא קבה "אל" שלא אוכל לקלל את ישראל אשר עליהם חופף השם אל ונתן טעם כי מרא"ש צורי"ם היינו מראשי התיבות של הצורים אברהם יצחק יעקב ישראל אראנו היינו שם אל שמרמז לחסד כנ"ל.

(דברי שמואל)

דורש טוב

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. אל מוציאם ממצרים וגו' (כג, כא-כב).

נראה לקשר את שני כתובים האלה כאחד בדרך פלפול, בהקדם מה שאיתא בספרים (עיין אור החיים הק' פר' משפטים בפסוק אם בעליו עמו) **שלכן מוחל הקב"ה את עונות בית ישראל**, משום שהם דבוקים בו תמיד, ולכן זהו בגדר דין בעליו עמו שהדין הוא שפטור השומר מלשלם, וכן ישראל הם שומרים על הנשמה שבהם שניתנה להם בגדר פקדון מהקב"ה, ובכן ראוי שיהיו פטורים מההיזקות משום שבעליו עמו.

אבל על זה קשה דהרי התורה כתבה רק הפטור ד'אם בעליו עמו' רק על גניבה ואבידה ואונסין הנגרמים ע"י אחרים, **אבל אם יהיה פטור גם השומר שפושע כשבעליו עמו**, זהו מחלוקת במסכת בבא מציעא (דף צ"ח), והדבר תלוי **אם** מקרא הנ"ל ד'אם בעליו עמו' **נדרש גם על פסוק שלפני פניו**, דהיינו על חיוב פשיעה בשומר חנם הנאמר לפני פרשת שואל, אז בא הפטור של בעליו עמו לפטור גם הפושע שבעליו עמו, **אבל אם אין מקרא נדרש אלפני פניו אז מתחייב.**

והנה בברית בין הבתרים נאמר לאברהם, **'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', וקשה** הלא יצאו לפני הזמן אחר ר"י שנה. **והתירוץ הוא** שהזמן ארבע מאות שנה נדרש אלפני פניו על מה שנאמר **'כי גר יהיה זרעך'**, ולאו דוקא על **'ועבדום וענו אותם'**, והרי גרים שפיר היו ת' שנה כי הגירות התחילה משנולד יצחק, כמבואר ברש"י שם בפרשת לך לך.

וזה שאמר הכתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', שמן הדין שיהיו ישראל פטורין מחטאיהן, משום ש'ה' **אלקיו עמו'** והדין **'אם בעליו עמו לא ישלם'**, וכי תימא שהלא ישראל כשחוטאין ח"ו הם עושין פשיעה בידים ומנלן שגם בכהאי גונא פטור השומר, לזה אמר **'א-ל מוציאם ממצרים', שמיציאת מצרים לפני הזמן אנו רואים שמקרא נדרש אלפני פניו, ובכן שפיר פטור כשבעליו עמו גם השומר הפושע בשמירתו.**

הגה"ק מאסטראווצא זצ"ל

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויל"ד שהרי אמרו חז"ל מברכותיו של אותו רשע ניכר מה היה בליבו לקללם ומאי קללה שייך בזה אך נראה עפ"מ דאיתא בתנחומא עה"פ אלה פקודי המשכן למה נקרא שמו משכן מפני שנתמשכן בשביל עוונותיהם של ישראל דהיינו כשישראל חוטאים ומתחייבים כליה ח"ו אז הקב"ה שופך חמתו על עצים ואבנים וזהו המשכון תחת בני ישראל והנה ב' בתי המקדש שנחרבו הם נגד אברהם שקראו הר ונגד יצחק שקראו שדה אשר השם מורה שאינו משכן קבוע (רק סופו ליחרב ככתוב על הר ציון ששמם, וציון "שדה" תחרש) משא"כ בית השלישי שיבנה במהרה מכוון כנגד יעקב שקראו בית שמוכן לדירת קבע ולעולם לא יחרב וז"ש בלעם הרשע מה טובו היה אם אהלי"ך יעק"ב היינו שב' בתי המקדש (שנקראים "אוהל" ארע"י) יהיה מכוון כנגד יעקב אשר קראו בית ולא יוכל ליחרב ואז יהיה משכנותי"ך ישרא"ל שיתמשכנו ישראל בעצמם ולא יוכל ה' לשפוך חמתו על עצים ואבנים.

(דברי מהרי"א)

☆

וירא פנחס בן אלעזר וכו' ודרשו חז"ל במס' סנהדרין וירא פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו לא למדתני ברדתך מן ההר הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, וצ"ב מהו הכוונה במה שאמר ברדתך מן ההר, ומאי טעמא למד אותו אז דייקא הלכה זו, וי"ל דהנה יש שני פירושים עה"כ לא יהי' בך אל זר, חז"ל פי' דקאי על המשבר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז, והזוה"ק פי' לא יהי' בך אל זר זה הבועל ארמית, והנה ברדת משה מן ההר כאשר חרה למשה רבינו ע"ה על מה שעש את העגל ושיבר הלוחות, ובאותו פעם הקשה פנחס למשה רבינו ע"ה הרי המשבר כלי בחמתו כאילו עובד ע"ז דכתיב לא יהי' בך אל זר, ואז השיב לו משה דלא קאי הפסוק הנ"ל על השובר כלים בחמתו אלא כדברי הזוה"ק שזה קאי על הבועל ארמית, וז"ש לו לא כך למדתנו ברדתך מן ההר כנ"ל.

(כסף נבחר)

סמיכות פרשת חקת לסוף פרשת קרח

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: (פרק יט פסוק ב).

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה... והפרשה הזאת [של פרה אדומה] תשלום תורת הכהנים [הרי היא השלמה לחומש ויקרא, ששם נתפרשו רוב דיני הקרבנות[א]], ונכתבה כאן אחר מתנות כהונה [הנזכר בסוף פרשת קרח[ב]], לומר [שלא רק קרבנות הבאים לכפר, מתכפר על ידי אכילתן של הכהנים, אלא] שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה[ג].

מי הם זקני מדין

וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יְלַחֲכוּ הַקָּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: (פרק כב פסוק ד)

זִקְנֵי מִדְיָן. אָמַר רַבִּי אַבְרָהָם כִּי יִתָּכֵן שֶׁהָיוּ חֲמִשָּׁה מְלָכִים זְקֵנִים. וְאִם כֵּן, וַיֹּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן (פסוק ז) אֵינָם הַזְּקֵנִים הַנִּזְכָּרִים תְּחִלָּה, כִּי הַמְּלָכִים לֹא הָלְכוּ לְבָנָיו רַק שָׂרִים, כַּכָּתוּב (פסוק ח). וְעַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאָמְרוּ מַנְהִיגָם שֶׁל אֵלּוּ בְּמִדְיָן נִתְגַּדֵּל, רָאוּי לָהֶם לְשַׁלֵּחַ אֶל זִקְנֵי מִדְיָן, לֹא לַמְּלָכִים וְלֹא לָעָם, כִּי הַזְּקֵנִים הֵם הַיּוֹדְעִים עֲנָיָנוֹ. וְהַנִּרְאֶה בְּעֵינַי, כִּי הָיוּ מִתְחָלָה בְּמִדְיָן מְלָכִים, וְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן, וְנִלְחַם בִּבְנֵי עַמּוֹן וְלָקַח מֵאַרְצָם וְכוּ'... וְנִלְחַם סִיחוֹן עוֹד עִם מַלְכֵי מִדְיָן וְכָבַשׁ אַרְצָם, וְשָׁם אוֹתָם לוֹ לַעֲבָדִים נוֹשְׁאֵי מִנְחָה, וְהֵסִיר עֲטֶרֶת רֹאשָׁם, וְלֹא נָתַן לָהֶם חֲדַר מַלְכוּת, וְהִשְׁאִירָם שׁוֹפְטִים בָּאָרֶץ מִדְיָן עֲבוּרוֹ. וְלָכֵן יִקָּרֵא זִקְנֵי מִדְיָן כְּדֶרֶךְ הַשָּׁעָרָה אֶל הַזְּקֵנִים (דִּבְרִים כה ז)[א].

מחלוקת רש"י ורבינו בביאור 'נכה בו'

וְעַתָּה לְכָה נָּא אָרָה לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר: (פרק כב פסוק ו)

וְנַעַם נַכֶּה בּוֹ. אֲנִי וּמִדְיָן עוֹזְרִי[ב].

מעשה חש"ב

א ביאור הדברים: נחלקו רבינו והאע"ז מי היו 'זקני מדין', לשיטת האע"ז הם חמשת 'מלכי' מדין הנזכרים להלן (לא ח). ושיטת רבינו דמתחילה הם היו מלכי מדין, אמנם לאחר כך כבש סיחון את ארצם, והסיר עטרת ראשם, והשאיר אותם 'שופטים' למדין בעבורו, ולכן נקראו 'זקני מדין', כמו שאמר הכתוב (דברים כה ז) 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים', והכוונה להשופטים.

וכתב רבינו שלפי דברי האבן עזרא אין אלו אותם הזקנים הנזכרים להלן (פסוק ז) 'וילכו זקני מואב וזקני מדין', שכן אותם זקנים לא היו מלכים, אלא שרים כמבואר שם בפסוק שלאחריו. אמנם אפ"ל שגם לפי שיטת רבינו אין אלו הזקנים אותם הנזכרים להלן (פסוק ז), וזקנים הללו לא הלכו כלל לבלעם מכח ב' טעמים. א' דכאן נקראו זקנים, ושם נקראו שרים. ב. דאם הזקנים הללו שהיו מתחילה המלכים ועכשיו היו השופטים הלכו אל בלעם, א"כ קשה מה שנאמר (כב טו) 'ויוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה'. הרי השלוחים הראשונים היו האנשים הנכבדים ביותר במדין, מפני שהם היו בתחילה המלכים, ומוכרח לומר שזקני מדין אלו לא היו השרים שנשלחו בפעם הראשונה אל בלעם, ולכן היה יכול אח"כ לשלוח שרים רבים ונכבדים מאלה.

ואולי מחמת הכרח זו כתב רבינו לקמן (פסק יג) באופן אחר לפרש שהזקני מדין לא הלכו כלל לבלעם, דהנה כתוב (שם) 'ויקם בלעם בבקר, ויאמר אל שרי בלק וכו', ולא כתיב שדיבר עם זקני מדין. וכתב רבינו שזקני מדין כלל לא הלכו אל בלעם, אלא באו מארצם אל בלק להתייעץ בענין ישראל, והסכימו ביניהם לשלוח שליחים לבלעם, ושלח בלק את שריו, והלכו עם זקני מדין לארץ מדין, וזקני מדין נשארו שם, ומשם המשיכו שרי מואב לבדם בדרכם על ארץ ארם, ואילו זקני מדין נשארו בעירם.

ב נחלקו רש"י ורבינו בביאור לשון רבים 'נכה', רש"י מפרש 'אני ועמי'. אמנם רבינו מפרש 'אני ומדין'.

ואפ"ל דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו. דהנה לעיל בביאור הכתוב (שם פסוק ד) 'ויאמר מואב אל זקני מדין', נחלקו רש"י, והאבן עזרא ורבינו מי הם 'זקני מדין'. דעת רש"י שהלכו לזקני מדין [שלא היו מלכים] כדי ליטול עצה מהזקנים איך להלחם עם ישראל, מכיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. והם אמרו להם אין כחו אלא בפיו, ולכן אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו.

נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: (פרק כד פסוק ד)

(א – ב) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לִקְרַאת נְחָשִׁים... וְלֹא תַחֲשֹׁב בָּזֶה זוּלַת מָה שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, מִפְּנֵי מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁאָמְרוּ בְּסִפְרֵי (בְּרָכָה לט) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם קָם, וְאֵיזֶה זֶה בִּלְעָם. אֶלָּא הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה לִנְבוּאַת בִּלְעָם, מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, וּבִלְעָם הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל.... וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה לִבְלְעָם. כִּי מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, בְּאֵיזֶה עִנְיָן בְּאֵיזֶה מִצְוָה יְצוּנוּ, אֲבָל הָיָה הוּא מוּכָן בְּכָל עֵת לְדִבּוּר, וְהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַוֵּה אוֹתוֹ, כְּפִי הָרָצוֹן לְפָנָיו. אֲבָל בִּלְעָם, הָיָה מְכַוֵּן וּמְחַשֵּׁב בְּדָבָר הַהוּא שֶׁהוּא חָפֵץ בּוֹ, וְהוֹלֵךְ וּמִתְבּוֹדֵד וּמֵכִין נַפְשׁוֹ לִהְיוֹת עָלָיו הָרוּחַ, אוּלַי יִקְרֶה ה' לִקְרָאתוֹ, כַּאֲשֶׁר הוּא מִפְרָשׁ בְּכָאן, וְיוֹדֵעַ שֶׁאִם יָחוּל עָלָיו בְּעִנְיָן הַהוּא אֲשֶׁר חָשַׁב יְדַבֵּר עִמּוֹ, לֹא בְּעִנְיָן אַחֵר....

וְאָמְרוּ מָשָׁל לְטַבָּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, עַל הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה[א], וְכַוָּנָתָם לֵאמֹר שֶׁהַטַּבָּח יוֹדֵעַ בְּהוֹצָאַת שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְהַשַּׁר שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן בְּכָל בֵּיתוֹ וְעוֹמֵד בְּסוֹדוֹ, לֹא יָדַע בְּהוֹצָאַת הַשֻּׁלְחָן.

וְהַמָּשָׁל הַזֶּה יוֹרֶה, שֶׁדַּעַת הַחֲכָמִים לוֹמַר, שֶׁהָיָה בִּלְעָם יוֹדֵעַ מַעֲצָמוֹ אַחֲרֵי כַּוָּנָתוֹ, שֶׁהַשֵּׁם יֹאמַר לוֹ 'מָה אֶקֹב לֹא קַבֹּה אֵל' (לְעֵיל כג ח) וְכָל הָעִנְיָן. וְאַחַר כֵּן יִשְׁמַע הַדִּבּוּר, בְּמִלּוֹת הֶהֵם אֲשֶׁר חָשַׁב בְּלִבּוֹ. וְזֶה מָה שֶׁהוְכַּרְתִּי כִּי הָיָה קוֹסֵם[ב], וְתָבוֹאָנָה הָעֲתִידוֹת בְּלִבּוֹ'. וַעֲתָה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמַע בָּהֶם גַּם הַדִּבּוּר. וּלְפִיכָךְ הָיָה מִתְפָּאֵר בְּעַצְמוֹ עַתָּה לוֹמַר 'נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל'.

מעשה חש"ב

אמנם דעת האבן עזרא, שזקני מדין הם היו חמשת מלכי מדין. ודעת רבינו שהזקני מדין היו מתחילה מלכים במדין, וסיחון מלך האמורי נלחם עם מלכי מדין וכבש ארצם, ושם אותם לעבדים, והשאירם שופטים בארץ מדין בעבורו, ולכן נקראו זקני מדין, עי"ש.

ולפי האמור אפשר לומר דיהיה נפ"מ בין רש"י, להאע"ז ורבינו לאיזה מטרה הלכו אל זקני מדין, לפי רש"י הלכו רק ליטול עצה איך להלחם, והם נתנו להם העצה לקחת אדם שכוחו בפיו. אבל לא בקשו מהזקנים שיעזרו להם במלחמה נגד ישראל, מכיון שהזקנים אינם מנהלים עניני מלחמה, והרי לא הלכו אלא ליטול עצה, ולא שהזקנים יבואו לעזור במלחמה. משא"כ להאע"ז ורבינו שהלכו להמלכים או להשופטים המנהלים עניני המלחמות, מטרת הליכתם אליהם היה שיבואו לעזור להם להלחם נגד ישראל.

ולפי"ז רש"י לשיטתו שהלכו רק ליטול עצה ממדין, לכן מפרש 'אני ועמי', שהרי לא דברו עם מדין להשתתף במלחמה. ורבינו לשיטתו שהלכו לאלו שהיה מתחילה מלכי מדין, שיבואו להשתתף עם המלחמה מפרש 'אני ומדין עזרי'.

א **רבינו מבאר דברי הספרי 'משה לא היה יודע מה מדבר עמו, ובלעם היה יודע מה מדבר עמו', שאין כוונת הספרי לומר** ח"ו שבלעם היה גדול ממשה במעלת הנבואה, אלא אדרבה משה רבינו היה גדול יותר במעלת נבואה, והיה מוכן תמיד בכל עת לדבר עם הקב"ה, והיה הקב"ה מצוה אותו כפי רצונו יתברך שמו. משא"כ בלעם הרשע היה מכון ומחשב בדבר ההוא שהוא חפץ בו, והולך ומתבודד ומכין נפשו להיות עליו הרוח, ולכן היה יודע שאם יחול עליו נבואה, יחול עליו רק בענין ההוא אשר חשב ידבר עמו לא בענין אחר.

נמצא דזה שבלעם היה יודע מקודם מה הקב"ה ידבר אתו, אינה מעלה, אלא חסרון, מכיון שבלעם היה צריך להכין את עצמו לקראת נבואת ה', לכן לא היה מדבר עמו רק על מה שהכין את עצמו. ולכן היה יודע מה הקב"ה רוצה לדבר אתו, היינו מה שהכין את עצמו, שהרי דברים אחרים שלא הכין את עצמו, לא היה יכולים לדבר אתו. משא"כ משה רבינו היה תמיד מוכן ומזומן לקבל כל נבואה מהקב"ה, ולכן לא ידע מקודם מה ידבר עמו ה'.

ועל זה נאמר בספרי משל **לטבחו של מלך**, שהטבח יודע בהוצאת שלחנו, והשר שלו שהוא נאמן בכל ביתו ועומד בסודו לא יודע בהוצאת השלחן. שזה שהטבח יודע הוצאות השלחן אינו מעלה, אדרבה הרי הוא חסרון שכיון שהוא הטבח הוא יודע הוצאת השלחן, משא"כ השר שהוא במדריגה יותר גדולה אינו יודע הוצאת השלחן.

ב ובזה מבאר רבינו מהיכן ידע בלעם מה יאמר לו הקב"ה, 'מה אקב לא קבה אל' וכל הענין, כי כפי האמור דרק על מה שהכין את עצמו ידבר אתו הקב"ה, ע"כ שהוא הכין עצמו לברך כל הברכות. אמנם לכאורה הרי במחשבתו היתה לקלל את ישראל, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קה:) 'מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו', וא"כ למה הכין ברכות, ע"ז אומר רבינו כי ע"י קסמיו היה יודע העתידות לבוא, ולכן ידע שהקב"ה לא יתנו שיקללו. לכן התחכם ומה שרצה לקלל הפכו לברכה, וכוונתו היתה שאמנם 'בדיבור' יברך את ישראל, אבל 'במחשבתו' יכוון לקללם, וכמו שבאמת היה בסוף כמו שמבואר בגמרא (סנהדרין שם) שכולם חזרו לקללה.

ג וראוי לציין כאן מש"כ רבינו (שופטים יח ט) וז"ל והזכיר 'קסם קסמים', והוא מחשבה בעתידות בכלל, מלשון קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו (משלי טז י), כמו שאמר (יהושע יג כב) 'בלעם בן בעור הקוסם', עכ"ל. מבואר בדברי רבינו דהגדרה של קוסם הוא 'מחשבה בעתידות'. וזה שכתב כאן 'ותבאונה העתידות בלבו'.

ולפי זה מבואר היטב מה שכתב רבינו שאצל בלעם לפני הנבואה "היה מכוין 'ומחשב' בדבר ההוא שחפץ בו", מכיון שכל כוחו היה **במחשבתו**, [שהרי קוסם כוחו מחשבה בעתידות]. ולפי"ז א"ש נמי **שבמחשבתו** רצה לקללם, אפילו בשעת ברכתו, מכיון שכוחו היתה במחשבה. ולפי"ז מדוייק לשון הגמרא מברכותו של אותו רשע למד מה היה 'בלבו', פירוש שבלבו כיון בשעת הברכה לקללה, וכיון שכוחו היה במחשבתו, לכן נתקיימה בסוף.

אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם.
הָאוֹמֵר שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ שֶׁלְּךָ וכו׳.

(אבות פרק ה׳ משנה יא)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כן הוא לשון המשנה (שם) **ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום. שלי שלך ושלך שלי, עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך, חסיד. שלך שלי ושלי שלי, רשע.**

וב׳רבינו יונה׳ פירש: ״האומר שלי שלי ושלך שלך **אין לו מדת הנדיבות** [בטבע] ואין בדעתו שיהנו העולם מנכסיו גם הוא לא ירצה ליהנות מהם כי שונא המתנות וזו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום, יש לשאול איך נחלקו החכמים במדות וכולם יודעים אותם והן בהם, והנביא אומר בפי׳ שמניעת הצדקה מדת סדום היא ובכמה מקומות קראוהו החכמים רשע גמור, וכמו שנאמר יחזקאל (ט״ז מ״ט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון, שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה, אלא ודאי לא נחלקו כי אם במדה לבד שמשנה זו מדברת **באדם שנותן צדקה כדי חיובו מתוך היראה אך בטבעו כילי הוא**, ואומר שלי שלי ושלך שלך ואחר שמחזיק יד עני ואביון כי יבואו אליו אשר ירא את ה׳ - מה לנו ולטבעו, המדה בעצמה בינונית היא, ויש אומרים כי המדה בעצמה מדת סדום היא ושרשה רע מאד עד תהיה לו מדת הותרנות, אך מי שאינו מחזיק יד עני ואביון כלל לית דינא ולית דיינא כי רע רע יאמר כל אדם במדה ההיא, וחס וחלילה לחכמי המשנה לקרותה מדה בינונית, אך **בעושה צדקה ולא מטבעו כי אם מיראת ה׳** נחלקו אם מדתו בינונית או מדת סדום״, עי״ש, דהיינו דודאי נותן צדקה ומה שאומר אינו נוגע למעשה דנותן צדקה שכך כתיב בתורה, אולם בתוך לבו יש לו קישוי ליתן ובדעתו יש לו דעה דשלי שלי ושלך שלך, ולכן נחלקו אם הוא מדה בינונית או סדום רח״ל, ומבואר דאע״ג דאינו עושה 'מעשה סדום' יש לו 'מדת' סדום.

ועי״ש מש״כ לפרש: **״שלי שלך ושלך שלי עם הארץ**, מפני שרוצה בתקון העולם שכן דרכן לקחת וליתן ובזה מתרבה האהבה והיא מעלה לגבי תיקון העולם, **ופחיתות לגבי מעלת החכמה, כי אין עם הארץ יודע ששונא מתנות מדה טובה היא וכי המדה המבחרת 'שיתן ולא שיקח'** ועל זה נקרא עם הארץ בכל מקום מפני שרוצה בתקון הארץ ואין לו חכמה להפריש בתיקונין, **שלי שלך ושלך שלך חסיד**, שיצא מן הקצוות האמצעיית והגיע עד הקצה האחרון ממדת הותרנות ושנאת המתנות, ורוצה שיתן ולא יתנו לו מדותיו לפנים משורת הדין ועל זה נקרא חסיד, **שלך שלי ושלי שלי רשע** ירד עד הקצה האחרון לרוע הגיע לארץ ושחת״, עי״ש.

וב׳פירוש המשניות להרמב״ם׳ הגדיר יסוד המשנה בזה״ל: ״התבאר בזה המאמר שהחסיד הוא **שירבה בפעולות הטוב**, ר״ל שיטה לאחד משני הקצוות מעט, והתבאר לך ג״כ שיקרא רשע מי שיש לו מפחיתת הנפש, ר״ל **שיטה בפעולות אל הקצה האחד המוסיף וכו׳ כי זה אשר ירצה שיהיה לו ממונו וממון זולתו יש לו רוב התאוה** וקראו רשע״, עי״ש.

וב׳מאירי׳ ביאר: ״מדות האדם בענין היותו נהנה מאחרים או מהנה לאחרים חלוקה על ד׳ מדריגות, יש מהם שאומר **שלי שלי ושלך שלך** שאינו רוצה להיות

הוא נהנה מאחרים כלל וכן אינו רוצה להיות הוא מהנה לאחרים, ואמר עליה תחילה שהיא מדה בינונית שכמו שממונו חביב עליו שלא ליהנות ממנו שאר בני אדם, כך ממון שאר בני אדם חביב עליו שלא ליהנות הוא מהם ונמצא שיש כאן זרות הדעה מ"מ מדה בינונית היא, **שאין עינו צרה בשלו יותר משל אחרים**, ויש אומרים בו שהוא מדת סדום, ושתיהן אמת, והוא שאם במה שאינו רוצה שיהנו אחרים מ"מ הוא דבר שאילו הי' מהנה אותם בכך לא היה אצלו או אצל ממונו שום חסרון - היא מידת סדום, שכל מעכב הנאת חבירו במה שנהנה ממנו והוא אינו חסר כלום מדת סדום היא, אבל הראשונה היא שאלו מהנהן יש אצלו או אצל ממונו קצת חסרון אלא שאף חברו מזמן לו כיוצא בה ועכבה הואיל ויש בה חסרון אינה מדת סדום שאינו רוצה לחסר בשל אחרים ולא להתחסר ע"י אחרים, אלא היא מדה בינונית", עי"ש, ומבואר דלא נחלקו השני דעות דבכל אופן אם יש לו חסרון אף קצת **אינו מדת סדום, רק זרות הדעה דאינו נותן כלום, ומדה בינונית הוא דאינו עינו צרה יותר בשל אחרים**, אבל אם אינו חסר כלום ואינו נותן זו היא **מדת סדום**.

ועי"ש עוד: "ויש מהם שאומרים שלי שלך ושלך שלי, כלו' דרוצה שיהנו שכניו ממנו והוא יהנה משכניו, ואמר שהוא מדת עם הארץ, ופי' ע"ה מכאן הוא מה שפי' למעלה, שקנה מעלות המדות ועיקר עניינו להתעסק בהנהגות מדיניות ולקיום הישוב, וידוע שהעוסקים בכך אין להם עמידה בזולת זו המדה, וכולם צריכים להעזר זה בשל זה והיא מדה ממוצעת ראויה לרוב העולם. ויש גורסין זו מדת כל אדם ר"ל רוב העולם והכל אחד", עי"ש. ומבואר דמדת ע"ה אינו "**לגנאי**" רק הכונה איש דיש לו המדה דכולן צריכין לקיים ישוב העולם, ודו"ק.

ועי"ש עוד: "ויש מהם אומרים שלי שלך ושלך שלך כלומר דרוצה שאחרים יהיה נהנים בשלו כשאר בני אדם אבל הוא אינו רוצה ליהנות משום אדם היא מידת חסידות, שאינו מקפיד אם הוא מתחסר ע"י אחרים אבל הוא מדקדק על עצמו שלא לחסר ממון שום אדם, וההחסיד הוא שנוטה מדרך הממוצעת לקצה האחרון, וזו היתה מדת שמואל הרמתי שנאמר (שמואל א' ז' י"ז) ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ובמס' ברכות (י:) כל מקום שהולך ביתו עמו, ויש מהם אומרים שלך שלי ושלי שלי כלומר שהוא רוצה ליהנות משל אחרים ואינו מקפיד לחסרונם, ואינו רוצה שיהנה שום אדם בשלו דיתחסר ממונו על ידו כלל וזהו רשע, שנוטה לקצה הראשון זהו עיקר הביאור שבמשנה זו לדעתי", עי"ש.

והרשב"ץ בספרו 'מגן אבות' לאחר שהביא פירושו של רבינו יונה כתב על זה: "ואין צורך לכל זה כי לא דברה משנה במדת הצדקה עד המשנה האחרת ששנינו בה ארבע מדות בנותני צדקה, וזו המשנה היא מדברת בגמילות חסדים שגומלים בעלי בתים העשירים זה לזה, והם נחלקים לארבע מדות, ומדות בכאן הם כמו מנהגים שאדם נוהג בהם במדה ידועה, כמו שמודד בסאה או בקב כן הוא נוהג במדה זו, והאומר שלי שלי אינו רוצה להנותך, ושלך שלך והלואי שלא תהנה אותי, זו מדה ממוצעת בין החסיד המהנה ובלתי נהנה ובין רשע הנהנה ובלתי מהנה, והיה סובר תנא קמא שאדם ההולך במדה בינונית רשאי ללכת במדה זו, וכן היתה מדתו של שמואל שנאמר 'ותשובתו הרמה כי שם ביתו בכל מקום שהולך ביתו עמו', וכן אמרו במדרש 'חזית על אליהו שנתארח עם הצרפתית שאפילו נרות ואפילו פתילות היה מעביר עמו ממקום למקום שלא להטריח כל בריה'. ויש אומרים זו מדת סדום אין במסכתא מחלוקת כמו שפירשתי לעיל, ע"כ אני אומר שלא בא זה התנא אלא להוסיף כי מדה זו יש בה רע קרוב למדה סדומית, כי אעפ"י ששמואל לא היה נהנה היה מהנה, וכן אליהו כמו שנזכר שם ותאכל היא והוא שהיא נהנית ממנו, **וזה שאינו מהנה כלל אם תגבר עליו מדה זו יבא שלא יהנה אפילו במה שאינו חסר כלום**, ושכינו או חברו אין מקבל ממנו הנאה זו היתה מדת סדום, שנאמר 'פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל', שהיו רוצים לשכה תורת הרגל מביניהם אעפ"י שנהיתה הארץ רחבת ידים מספקת לכולם וכו'. האומר שלי שלך ושלך שלי זו מדת עם הארץ, נקרא זה עם הארץ שלא הגיע למדת חסידות שיהנה אחרים והוא לא יהנה מהם, ולא נהנה ומהנה בשוה, **וזהו ישוב המדינה**, והאומר שלי ושלך שלך זה הוא חסיד שהוא מפליג בעשיית הטוב, עתה הוא ענין חסידות כמו שפירשתי, שהוא רוצה להנות אחרים ואינו רוצה לקבל הנאה משום אדם וכו', **והאומר שלך ושלי שלי** זה הוא רשע **שהוא עובר על לא תחמוד** ובא לידי גזילה כיון שרוצה ליהנות ושלא יהנה למהרים הוא נבהל להון, ויגזול אחרים" עי"ש. ומבואר דנקרא רשע **דודאי חומד ויגזול**, ומשמע דאינו רשע בשביל המדה, רק דבודאי יבוא לידי עבירות בעתיד.

המשך המאמר בגליון הבא בעז"ה

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בוללינו וומסב"ג

הוֹרֵנִי ה' דַּרְכֶּךָ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ (תהלים פו, יא)

עניני יוצא לדרך

פתיחה

ידוע א' מעיקרי היסודות שבחסידות, שאין דבר בעולם שהוא רק אמצעי אלא כל דבר הוא תכלית בעצם. לענינינו, פרשת ויהי בנסוע וכל עסק הליכה בדרך נראה רק כאמצעי להגיע למקום, אולם עפ"י חסידות הוא מושג בפני עצמו ובמילא יש בו עבודה לעצמו הצריכה לימוד.

הנה גם בחלק ההלכה מצינו ב' הבחנות, חלק א' הם הלכות השייכים לעצם ההליכה בדרך, לדוגמא תפילת הדרך. חלק ב' הם הלכות שיכולים לימצא על אם הדרך במקרה, כגון נט"י לתפילה, הל' מזון וכדו'. לענינינו בחלק הפנימיות ג"כ לא נעסוק במה שבמקרה שייך לדרך, רק ענינים הנוגעים בעצם ההליכה בדרך.

כלל גדול, כשיש לאדם דעת מחובר עם מה שעושה ניצל מנסיונות ובלבולים, כ"ש על אם הדרך שהוא מלא נסיונות, וכבר אמרו חכז"ל כל הדרכים בחזקת סכנה, כל שמתחזק לידע מה עובר עליו יהי' מחוזק ומשומר יותר.

נושאים שיתבארו בעזהי"ת

הסכנה והתעוררות דינים • המניעה כל שאינו מוכרח • התיקונים • מלאכים המלווים את האדם בדרך • השכינה המתלווה עמו • תפילת הדרך • לימוד התורה • דקדוק הדין • מזוזה • צדקה ועוד.

הדרכים בחזקת סכנה, והעצות לזה

כ"ה בירושלמי ברכות ד' ד', הובא ברבינו יונה מס' ברכות תחילת פרק הרואה (נד:) וכתב שם דזה נאמר רק לגבי ברכת תפילת הדרך ולא לענין ברכת הגומל [ומה"ט אין מברכין ברכת הגומל בכל דרך – רק בהולכי מדבר ועוברי ימים].

אולם עפ"י פנימיות מצינו ענין זה בכל דרך, דהדינים אינם מצד המציאות הגשמי רק כן נעשה ברוחניות מצד שהחזיק בדרך.

בזוה"ק (צז:) איתא: בעי בר נש לאסתמרא מחובי וכו' יתיב בביתי' דינא שרי' עלי' נפק לארחא על אחת כמה וכמה, פי' הרמ"ק באור יקר שם: בהתפעל אדם פעולה חדשה כמו לבנות בית – לישא אשה – לילך לדרך – אז הדין מתחדש עליו ויתעורר עליו בפרטיות, אם הוא ראוי או בלתי ראוי.

וכן רואים אצל יעקב אבינו דהתפלל תפילה אם יהי' אלוקים עמדי ושמרנו (עי' אוצרות רמח"ל: דרך הוא מלכות והוא מלא דין, והעצה לקשרה עם בינה וזהו אלקים עמדי, ולפיכך עשה נדר – דנדר הוא בבינה)

במהר"ל נתיב העבודה פ"א: מבאר עפ"י דרכו דמזיקים אין להם שליטה רק חוץ לדרך העולם ולא בתוך העולם, לפיכך כל הדרכים בחזקת סכנה, והעצה לזה **(א)** שאחד ילווה אותו, דע"י שיהי' שניהם יהי' בגדר ישוב העולם. **(ב)** לימוד התורה, דהתורה הוא שורש לסדר העולם ועי"ז נשאר שמור גם בדרך, ע"כ.

דיון אי צריך למנוע מהליכה לדרך

מצד אחד: מה"ט הי' שהורו למנוע, בשם הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן: והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא הי' –– דרק מי שאינו מרבה לילך לדרך יכול להיות טהור [וכן מובא בשם הגאון רע"א ז"ל, והרה"ק מלובלין ז"ל].

ובשם הרה"ק מלובלין מובא: אשרי יושבי ביתך מסתיים בתהלת ה' ידבר פי – דמרבה להודות. לאידך גיסא אשרי תמימי דרך מסתיים בתעיתי כשה אובד.

ועי' בס' החיים, דרך ממעטת את השם, דההולך בדרך ממעטת השם השורה עליו.

מצד שני: ידוע מצדיקים דיכולים לתקן הרבה תיקונים וניצוצות בדרך.

מפורסם המימרא של הבעש"ט על פסוק דתהלים ל"ז, מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ: דהשי"ת מסבב דהאדם יגיע למקום פלוני לתקן ניצוצות שלו – והוא דרכו יחפץ רוצה לילך רק מחמת חפצו (כ"ה בדגל פרשת מסעי – מאור עינים פרשת ויקהל – אור המאיר פ' צו – ובחת"ס פ' בהעלותך בשם רבו ר' נתן אדלער ז"ל).

וכ"ה בקב הישר פ"ו, ההולך בדרך יברך בכוונה וילמוד תורה, דעי"ז יתעלו הנשמות הנידחין דכל דבר שבקדושה מעלין.

ובאור המאיר פ' צו ובהיכל הברכה מצינו: לפעמים מסבב השי"ת שיגיע **למקום שנמצא שם ניצוצות של משרתו,** שהמשרת יתקנו ולפיכך מסבב השי"ת שילך האדון לשם.

ביתר ביאור: גם קודם הבעש"ט ידעו שהכל בהשגחה והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים, החידוש שבדרך הבעש"ט הוא שהכל לתועלת ולתיקונים, וידיעה זו גורם עבודה וחיזוק יותר מעצם ידיעה שהכל בהשגחה, שמרגיש האחריות והתועלת ההליכה כעת לדרך זו.

והוא חיזוק דלפעמים עובר עגמ"נ בנסיעה הן דלפעמים הוצרך ליסע למקומות שלא הי' בדעתו, ולפעמים נתעכב הנסיעה לעוד כמה שעות, והתירוץ על הכל הוא שיש לפניו עוד ניצוצות לתקן במקום ההוא, ולפעמים להיפך לפעמים רצה להשתתף בנסיעה ויש לו עיכובים ונראה לו דתלוי בפלוני וכדומה, אולם האמת הוא פשוט דהסיבה הוא דלאחרים יש ניצוצות במקומות ההוא, משא"כ הניצוצות שלו נמצאים כאן מוכן לפניו ואין לו תועלת לנסוע.

[וכמובן שחלק הראשון דהיינו להאמין דאיהור הנסיעה באה מחמת שיש לו ניצוצות במקום ההוא ניקל עליו להרגיש ולהאמין, מלהאמין דגם הנשאר בביתו הוא מחמת שיש לו נצוצות במקום שהוא דר שם, ויש לו מה לתקן שם דבר יום ביומו, ואינו יכול לבטל אף יום אחד מלהיות בביתו מחמת רוב העבודה שיש לו במקום שהוא דר שם בקביעות].

בספר משנה למלך להרה"ק מריישא ז"ל פ' מסעי איתא: שמעתי מהרה"ק מצאנז זצ"ל בשם הרה"ק מראפשיץ זצ"ל מאמר העולם **מי שהי' במקום א' פע"א צריך לחזור לשם עוד הפעם** – והוא (הרה"ק מראפשיץ) אמר דלאיש חכם די בפע"א והוסיף (הרה"ק מצאנז) דלחכם יותר אף פע"א אינו צריך, ומבאר שם דסתמא אינו מתקן הניצוצות בפע"א, אולם חכם מתקנו בפע"א וחכם יותר אף זה אינו צריך ומתקן הכל מביתו.

בשיחות הר"ן שיחה פ"ה: **כשרואה אדם נסיעה לפניו אין לו להתעקש למנוע מזה לישב בביתו דוקא, כי בכל מקום שאדם נוסע מתקן, ואפי' איש פשוט, ע"כ טובה לו לילך בהזדמן לו כדי שלא יצטרך לילך בשלשלאות של ברזל.**

ס"ה הכל תלוי לפי המצב, הייטב לב אמר על עצמו שדומה לוואנט זייגער שמתקלקל משינויים, לאידך גיסא הדברי יחזקאל דומה לטאשען זייגער – כידוע דאמר על עצמו ששורש נשמתו באות וי"ו של 'ויהי בנסוע'.

השמירה בדרך

מחמת היותו בסכנה כנ"ל [הן מצד יציאה לחוץ כמהר"ל – הן מצד היותו במצב של שינוי מתעורר דינים כהרמ"ק] צריך האדם לשמירה. הנה מצינו בקרא דהשי"ת שולח לאדם הישר והבוטח – מלאכים לשמרו בדרך, וכלשון הקרא (תהלים צ"א) כי מלאכיו יצוה, וכן מצינו בפרשת משפטים, הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך.

אולם בזוה"ק בכמה מקומות מבואר דלא רק מלאכים רק השכינה בעצמו מתלוה לאדם בדרך.

בפרשת נח (ע"ז.) כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך וכו' **הוא דאזיל קמי' דבר נש כד אזיל באורחא** וכו' ובגין כך לבעי לי' לבר נש לאסתמרא מחובוי ולדכאה לגרמי'.

וכ"ה בסוף בראשית (נח:) פתח ר"ש ואמר (קהלת י, ג): "וְגַם

בַּדֶּרֶךְ כשהסכל [כְּשֶׁפָּכָל] הֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר..." – פתח רבי שמעון בר יוחאי ואמר את הפסוק הזה. כד בר נש בעי לאתקנא ארחוי קמי דקוב"ה – כאשר בן אדם רוצה לתקן [להכין בהצלחה] את דרכו לפני הקדוש ברוך הוא, עד לא יפוק לארחא בעי לאמלכא ביי ולצלי קמיה על ארחוי – עוד לפני שיצא לדרך, הוא צריך להימלך בו [לבקש רשות/להתייעץ] ולערוך לפניו תפילה על דרכו. כמה דתנינן (תהלים פה, יד): "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו" – כמו שלמדנו על הפסוק: המידה הנקראת "צדק" [השכינה] תלך לפניו, ותנחה את צעדיו בדרך. דהא שכנתיה לא אתפרשא מניה – שהרי אז השכינה אינה נפרדת ומסתלקת ממנו. ומאן דאיהו לא מהימנא במריה, מה כתיב ביה? – ומי שאינו מאמין באדונו [בהשי"ת], מה כתוב עליו? "וגם בדרך כשהסכל הולך לבו חסר" – (הפסוק מקהלת): גם כשהוא הולך בדרך, הוא חסר לב. מאן לבו? קב"ה – מי הוא ה"לב" שלו [שנחסר ממנו]? הקדוש ברוך הוא!

וביתר ביאור בבראשית מט: (הובא בתומר דבורה פ"ט לגבי ספירת המלכות) כשהאדם בביתו הוא בחי' דכר ויש לו בחינת נוק' ע"י אשתו, כשהולך בדרך ומשמר עצמו מן החטא אז השכינה מתלווה עמו, "ובעי לנטרא עובדוי בגין דזווגא עילאה לא יתפרש מיניה".

ומה"ט כ' באגרא דפרקא אות י' בשם הרה"ק מלובלין ועוד, לגבי הענין שלא לחזור לביתו כל שכבר יצא מביתו לדרך, דהענין עפ"י הזוהר הנ"ל דכל שהחזיק בדרך התקשר לשכינה ואם יחזור יבטל הקשר, ומה"ט רצה להקל כשהוא באמצע הדרך ולן במלון לחזור לשם כיון שבלא"ה נשאר מקושר עמה [ומסיים דאין להקל למעשה דאולי יש עוד טעמים].

נמצא מצד אחד מתלווה לאדם מלאכים, מצד שני מצינו דמתלווה עמו השכינה הק' בעצמו כביכול.

הרחבת הדברים מצינו באוצרות רמח"ל במאמר על תפילת הדרך: דמלאכים המתלווים לו אינם פועלים רק בכח השכינה, ומרמז בקרא הנ"ל כי' מלאכיו יצוה לך ס"ת יוה"ך, דהוא שם שמירה לדרך (עי' לקמן), ואח"כ לשמרך בכ"ל דרכך ס"ת כל"ך, בו מרומז השכינה – כל"ך יפה רעייתי ומום אין בך, דישנו כח המלאכים וכח השכינה על גביהם.

בענין שם יוה"ך המסוגל לשמירה בדרך

הובא במ"א סי' תע"ג סקכ"ט לענין שפיכות יין בליל הסדר כמנין י"ו (עשר מכות, דם ואש ותמרות עשן, דצ"ך עד"ש באח"ב), נגד חרבו של הקב"ה שמכה, שנקרא יוה"ך, וזהו י"ו ה"ך, ה"ך מלשון מכה, שמכה י"ו פעמים.

ובמעבר יבק (ג' ט) באומרו מזמור צ"א יכוין הרבה בפסוק כי מלאכיו וכו' ויכוין בשמות אלו, ומוסיף שם דמספר עליות לתורה במשך כל יומות השבוע הוא י"ו להמתיק ענין זה.

ברוקח על סידור בפסוק 'ה' איש מלחמה ה' שמו' שבשירת הים: מתחיל בי' ומסיים בו', לרמז דבכח זה הי' המכות שבקריעת ים סוף, בתיקוני זוה"ק ע"ח: י"ג ברייתות דמילה ביחד עם היתוך פריעה מציצה ביחד הם י"ו להמתיק ענין זה.

ולהמשיך כח השכינה לדרך (עפ"י הזוה"ק) **צריכים ג' ענינים, א' תפילת הדרך – ב' כח התורה – ג' ליזהר בשמירה מחטא.**

תפילת הדרך

מקור לתפילת הדרך בגמ' ברכות כ"ט: שאמרו אליהו לאחוה בר סלא חסידא כשאתה יוצא לדרך, המלך בקונך וצא.

וכתבו הפוסקים דהוא בגדר תפילה ובקשה ולא בגדר ברכה, ומה"ט הוא נמצא בשו"ע הל' תפילה ולא בהל' ברכות (כברכת הגומל) וכן מדויק בגמ' שם וקא מצלי.

ובאמת מצינו מקור קדום לתפילה זו ביעקב אבינו, אם יה' אלוקים עמדי ושמרנו, דכ' בדעת זקנים דהי' ענין של תפילת הדרך, וכעין זה מצינו באברהם הוא ישלח מלאכו לפניך.

האם לומר תפילת הדרך בביתו או כשנמצא כבר בדרך

והנה אף שאין אנו עוסקים בחלק ההלכה יש לציין פלוגתא התלוי במקובלים, דהנה נחלקו מ"א וט"ז סימן ק"י. לשיטת המ"א אומרים תפילת הדרך רק כשהחזיק בדרך כבר, כלומר שיצא ע' אמה מן העיר, ולשיטת הט"ז אין לחוש לזה וכל שברור לו שיצא לבסוף מברך אף שהוא עדיין

בביתו. והנה בל' הזוהר בראשית מ"ט: מבאר הרמ"ק דעדיף לברך כשעדיין בביתו דאז הוא מקושר עדיין עם השכינה מצד ב"ב, ועי"ז בניקל לו להתחבר עם השכינה אח"כ ע"י ברכתו משא"כ כשהוא כבר בדרך דצריך להמשיך מחדש, וכ"ה בקב הישר פכ"ד בשם הזוהר וביסוד ושורש העבודה.

ועפי"ז **נהגו הרבה** ובתוכם מרנן רבותינו הק' נבג"מ, וכ"ה בנימוקי או"ח ועוד **לברך תפילת הדרך בביתם**, וכן נוהג כ"ק מרן שליט"א.

אולם באור החמה בשם רח"ו על הזוהר בראשית שם מפרש, דגם מצד הזוהר סגי לברך כשהוא בדרך כל שלא הרחיק הרבה, וכ"ה ברמ"ק גופי' על זוהר במקום אחר בדף נח: , ולפי דבריהם אין קפידא עפ"י זוהר להתנהג שלא כפי הסכמת המ"א ורוב הפוסקים (כמובא במ"ב).

דיוקים במקור תפילת הדרך

יש לבאר לשון הגמ', המלך בקונך: דרש"י פי' יטול רשות, איך שייך ליטול רשות וכי יענהו השי"ת (כ"ה ל' השל"ה הק'), וגם לשון בקונך אינו לשון רגיל, ומהו מילת וצ"א.

(א) בשל"ה הק' (חולין אות ע') מפרש דהוא ענין אם תפילתי שגורה בפי, כלומר אם התפילה הוא שגורה בפיו הוא ראי' דניח"ל להשי"ת נסיעתו (הובא דבריו באא"ד סי' ק"י), וכעי"ז כתב בצל"ח מדעת עצמו, ומוסיף דענין זה שייך רק לאיש חסיד ומה"ט גילהו אליהו רק לאותו חסיד ואינו דין לכל אחד, ובס' חדשים גם ישנים כ' דמה"ט השמיט הרמב"ם דין דתפילת הדרך לגמרי, דאנו אינם בגדר זה, שנשיג אם תפילתינו שגורה ונהי' בבחינת המלך בקונך.

(ב) בנתיבות עולם נתיב העבודה פי"ג מבאר: דאדם היוצא לדרך לעסקיו נקרא שהוא מפנה את עצמו מהשי"ת ונוטה עצמו לחוץ, להכי צריך שיקדים לימלך עם השי"ת דבזה נשאר מקושר עם השי"ת, כלומר לא שהשי"ת משיבו אלא דנקרא המלך דכאילו נמלך עמו ואינו מתנתק ממנו [ויש לדמותו לתפילת רב ייסא המובא במ"א קס"ו דיתפלל בכל יום לפני סעודתו על מזונו אף שכבר מוכן לו מ"מ בזה מגלה שהכל הוא מהשי"ת – ע"ש דישנו ב' מהלכים אם להתפלל לפני שמתקן מאכלו או תיכף לפני אכילתו, כי ראוי שיהיו כל מעשיו מתוקנים לפני השי"ת, והוא דוגמת מי שמוכן לו שידוך עכ"ז הולך לימלך בגדול ממנו, כאילו לא החליט החלטתו עדיין.

עפ"י הסידות: המלך בקונך, באגרא דפרקא אות פ' דמצינו בקידוש לבנה ברוך יוצרך וכו' דעפ"י האר"י הוא נגד ד' עולמות עשי' בריאה וכו' נמצא **דקונך הוא נגד אצילות**, והענין דנשמתינו באה מעולם אצילות ועכ"ז ירדה לכאן כדי לתקנה ויה' לתועלת לה, מזה יקח חיזוק כשיוצא לדרך לחוץ עם ניסיונות הרבות הבאה עם הדרך לא להתפעל, וזהו המלך בקונך שיקח חיזוק מדבר הבאה מבחינת קונך – אצילות.

בס' אמרי נועם פ' וישלח, ס"ת פסוק כי מלאכיו הוא הב' שמות יוה"ך וגם כל"ך, ועם שם אדנ"י ביחד הם בגימטריא קע"ו, וזהו המלך בקונך שהוא ג"כ בגימ' קע"ו, בכח שמות אלו יה' לך שמירה בדרך.

ועל מילת וצ"א, עי' באוצרות רמח"ל שמבאר דהכוונה ליחוד שמות הוי' אדנ"י, שהם בגימ' צ"א כידוע, בכח יחוד זו בורחים החיצונים והקליפות ונשמר בדרך, [וגם צ"א בגי' מלא"ך].

ועפ"י פנימיות: מבואר בזוה"ק פ' ויחי (דף ר"ל). דע"י תפילת הדרך מתקשר עם השכינה ומביא מתפילת יעקב אבינו אם יה' אלקים עמדי, וכ"ה ברמח"ל שם (ומבואר בזוה"ק וברמ"ק בכמה מקומות) דענין תפילה הוא נגד המלכות כידוע , ותורה נגד התפארת ולפיכך צריך לעסוק בשניהם.

לעסוק בתורה בשעת ההליכה בדרך

אומרים בכל יום (בערך ששה פעמים) בקריאת שמע ובלכתך בדרך, דישנו חיוב מיוחד ללמוד תורה בדרך [וחיוב זו נמצא הן בפרשת ואהבת והן בפרשת והי' אם שמוע]. וכן נמצא מצוה זו בכל מזוזה ובכל תפילין של יד ושל ראש, עכ"פ רואים מזה גודל חיובו.

ובמשנה מס' אבות (ג' ז') **המהלך בדרך ואומר מה נאה אילן זה הרי"ז מתחייב בנפשו**, ושם אפשר לפרש דהוא מצד חומר המפסיק אולם בזוה"ק תחילת קדושים פ. כתב **בר נש דאזיל באורחא ולית עמיה מלי דאורייתא אתחייב בנפשיה**, וכ"ש דלא יתלווה עם ע"ה.

עפ"י פנימית חזן מענין ביטול תורה כללית יש בו ענין דבדרך צריך חיזוק יתירה להיות דבוק בהשי"ת, וכ"ה ברמח"ל שם, ובמגיד משרים סימן קכ"ה וכד אתין אזלין על קברי צדיקייא אי באורחא אתון עסקין באורייתא הא שכינתא נפקאת לקדמותכון.

במהר"ל תפארת ישראל פס"ב, וכן בנתיב התורה פ"א, על מאמרם עירובין (נ"ד) המהלך בדרך ואין עמו לוי' יעסוק בתורה, ומבאר הוא עפ"י דרכו דהיוצא לדרך הוא יוצא מן הסדר, וכיון שכן הוא בסכנה לפיכך יתדבק בתורה, דתורה הוא המציאות האמיתי של העולם ועל ידו הוא חוזר אל המציאות.

ענין נוספת בלימוד התורה בחוץ – הוא לתקן את הדרכים וניצוצות הנמצאים שם, ענין זה ידוע הרבה והעתקנו לעיל מקב הישר פ"ו, ובזוה"ק תצוה קפ"ד עובדא מההיא סבא דלמד תורה כל הקיץ במדבר ולחודש תשרי נכנם למקום יישוב, ומבאר הרמ"ק שם דהעוסקים בתורה יכולים לצאת לחוץ ולהכניע החיצונים, אבל קיום המצות צריכים לקיים בפנים שלא יהי' לא תחסום שור בדישו.

דקדוק הדין

זוה"ק בראשית נ. כמה צריך ליזהר בדרכיו במעשיו שלא יתאביד ממנו השכינה מלשמרו.

ובפתח עינים ברכות נ"ג: בגמ' רבה בר חנה דשכח ברהמ"ז בדרך ואמר להחבורה שלו שצריך לחזור כיון דשכח יונה דדהבא, ומפרש החיד"א דבודאי לא אמר שקר אלא דיונה הכוונה לשכינה הק' דדהבא – זהב הוא דין – דבדרך ישנו הארה ממדת הדין ולפיכך צריך ליזהר בדרכיו בדרך הרבה – **וע"י ברהמ"ז** נתברך השכינה, ע"כ מהחיד"א.

יש מליצה מצדיקים – ויהי בנסוע ספר בפני עצמו – דהכוונה דבדרך האדם מתנהג בדרך אחרת ממה שמורגל בביתו, וזה אינו נכון.

וע' בייט"ל סוף פ' ואתחנן בשם אביו הרה"ק רא"נ ז"ל, כאשר יחנו כן יסעו כמו שמתנהג בביתו כן יתנהג בדרך.

הנהגות ליוצא לדרך

צדקה

בשל"ה מס' חולין אות ע"ב (הובא בא"ר ס' ק"י): **ליתן צדקה** קודם שיוצא לדרך, מהמת צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו, ע"י צדקה ילך לפניו צדק, (וכ"ה בס' חסידים – ובספ"ג עשין י"ט). **ויש** נוהגים ליקח עמהם הנקרא שליח מצוה געלט (כף החיים ק"י) **כי** שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן.

הנחת ידיו על המזוזה

ברמ"א רפ"ה כשיוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמור צאתי.

ובש"ך שם מביא בשם מהרי"ל כשיוצא לדרך חוץ לעיר יאמר בשמך ט"ל אטל"ה (והוא מנוסח פיוט לברכת טל – והמשמעות הוא בשמו של השי"ת אחסה) – כי טל בגי' כוז"ו, והוא שם אותיות הקודמים של שם הוי' והוא כתיב מאחורי שם הוי' שבפסוק הראשון שבקרי"ש שבמזוזה, ומעוררין שם זה ע"י הזכרת ענין טל.

בברכי יוסף בשם האר"י יניח אצבעו אמצעית הנקרא אמה על שם שד–י (הכתוב מאחורי המזוזה) ויתפלל שישמרנו השי"ת בזכות שם תכ"ה והוא אותיות המאוחרין לשם שד–י, והוא שם המכה, רשע למה תכה רעיך.

ועי' בספר המטעמים ועוד, דחמש אצבעות שביד מכוונות כנגד עניינים רוחניים, והאצבע האמצעית [האמה], שהיא הגבוהה והמרכזית ביותר, מכוונת כנגד שם שד"י [שאותיותיו מורות גם על ש'ומר ד'לתות י'שראל].

והנה אף שאין מדקדקין לומר ה' ישמור בכל פעם, עכ"פ ביוצא לדרך טוב לומר כל הני אמירות הנזכר על הדף השו"ע – ולכוין שם תכ"ה הנ"ל.

פסוק משמו

ידוע הענין והסגולה להזכיר פסוקים הרמוז בו שמו, ומנהג העולם לעשות כן בסוף שמונה עשרה, אולם מה שאין ידוע כ"כ הוא, דהוא מסוגל לכל ענינים כיון שבו נמצא שורש האדם, (וידענא מת"ח מדור הקודם שמורה לאחרים לומר גם פסוקי שמות של ילדיו), וכ"ה בסידור ר' הירץ – והוא קדמון משנות הש' – כתיב דהוא מועיל להצלחה בכל ענינים כגון יוצא לדרך להיות מורגל אצלו פסוקים של שמו (וכ' ג"כ דמועיל להבנה בתורה) הובא כ"ז גם בטעמי המנהגים.

שמחה

באמרי פנחס – עולם אות נ"ג: בדרך צריך להיות יותר בשמחה מבביתו, כי בדרך מונח יותר בקטנות ע"כ צריך לשמוח יותר.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

בענין קריאת שמע בלא תפילין

בפרשתן (כג, כד) הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה. ופרש"י הן עם כלביא יקום, כשהן עומדים משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי להטוף את המצוות, ללבוש טלית, לקרוא את שמע, ולהניח תפילין, (ובמד' תנחומא מובא נוסחא אחרת).

ומבואר ברש"י דקודם צריך לקרוא קריאת שמע, ואחר כך מניחים תפילין, והקשו המפרשים דבגמ' ברכות (י"ד ע"ב) מבואר דתחילה צריך להניח תפילין ואחר כך קוראים קריאת שמע, (ומובא בטור וב"י סי' כ"ה).

ובס' שו"ת דעת סופר (סי' ד') הביא בשם גיסו לתרץ על פי דעת הפוסקים שהבאנו לקמן דדעתם שאם מניח תפילין לאחריו אז אפשר לקרוא קודם קר"ש בלא תפילין, וכן מיישב מרן רבינו זי"ע בברך משה (עמ' רל"א) דרש"י בא לומר לפי מנהג שהבאנו לקמן שקוראים קרי"ש מיד בבוקר שחוששים שמא יאחרו זמן ק"ש, ומוסיף שם דזהו לשון רש"י "באו לחטוף המצוות" דלחטוף משמע שחוטפים לפני הזמן, וכמו כן כאן שהם חוטפים לפני הזמן, דהיינו לפני שהניחו תפילין (ועי' מ"ש כעי"ז מרן רביה"ק בדברי יואל פרשת שמות).

מאמרי האמוראים בגמ'

- **אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.**
  (עי' ברש"י ורבינו יונה בביאורם שם ובכה"ח סי' כ"ה הנפק"מ ביניהם).
- **אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה ויבח בלא נסכים.**
  (ופרש"י שהמקריב קרבן עולה חייב להקריב מנחה עמו, והקורא קרי"ש ואינו מקיים מצות תפילין הכתובה בה אינו גומר המצוה).
- **ואמר ר' יוחנן, הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל, וזו הוא מלכות שמים שלמה.**
  (ופירש רבינו יונה דכשמניח תפילין על ידו וראשו הריהו משעבד גופו ונשמתו לעבודתו יתברך וביחד עם זה הוא קורא קר"ש, זו הוא מלכות שמים שלמה).
- **א"ר חיא בר אבא א"ר יוחנן, כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, דכתיב ארחץ בנקיון כפו ואסובבה את מזבחך ה'.**

נפקא מינה בין הטעמים:

א) ברבינו יונה מבאר דהנפקא מינה בין הטעמים הוא אי קרי"ש בלא תפילין נחשב כחסרון בעצם הקרי"ש או לא, דלטעם עולא שהוא מעיד עדות שקר אין חסרון בעצם הקרי"ש, דבעצם הקרי"ש נחשב כראוי, אלא שבזמן שקרא קרי"ש הוא העיד עדות שקר, אבל לטעם ר' יוחנן דכאילו הקריב עולה בלא מנחה, נמצא דיש כאן חיסרון בעצם הקרי"ש דהוא אינו גומר המצוה, וכן להמימרא השניה של ר' יוחנן הרי לא קרא קרי"ש בשלימות.

ב) כשבדעתו לקרוא קרי"ש שנית עם תפילין - יש אומרים דלטעם ר' יוחנן דמדמה ליה לקרבן בלא נסכים, אם כן כשכוונתו עדיין לקרוא קריאת שמע, אף שיקרא אחר כך, אין זה בכלל הקורא בלא תפילין, דכמו בקרבן אפשר להביא נסכים עשרה ימים אחר הקרבת הקרבן כמו כן מהני מה שיניח תפילין אחר כן.

(בשו"ת אמרי יושר החדש סי' כ"ט אות ג' הביא כן מאלפס זוטא להרמ"ע מפאנו על מס' ברכות י"ד ע"א שכתב דלטעם הנ"ל מהני מה שמניחים אח"כ, וכן משמע בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שנ"ט בד"ה ומ"ש רו"מ דמחלק כן בין שני הטעמים, אולם בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שנ"ד) כתב דאף לטעם קרבן לא מהני אם הניח אח"כ דבקרבן שייך לומר תשלומין, כיון דאין עליו חובה להביא נסכים רק כשמקריב עולה, לכן כל זמן שהוא מביא נסכים הם שייכים לעולה, אבל תפילין מעיקר הדין הוי חוב כל היום רק עתה בטלוהו דא"א לשומרם כראוי, ולכן כל זמן שלובשם י"ל שלובשם בשביל חובת שעה זו ואין ראיה דשייכא לקרי"ש שלפניו, ועי' לקמן די"א דאף לטעם עדות שקר מהני מה שיניחם אח"כ).

מנהג החסידים

מנהג חסידים ואנשי מעשה לקרוא קריאת שמע בבוקר מיד בקומם ממטותם, או מחמת דברי הזוה"ק שאין רוח הטומאה מסתלקת מרמ"ח איברי האדם לאחר שינתו עד שיקרא רמ"ח תיבות דקריאת שמע, או מחמת שיש החוששים שלא לשתות לפני קבלת עול מלכות שמים.

(ע' בליקוטי מהרי"ח שמביא כן בשם צדיקים, וכן במנהג צאנז בשם מרן הד"ח זי"ע ועוד).

ויש הקוראים קריאת שמע כשחוששין שיאחרו זמן קריאת שמע כשיקראו קרי"ש בעת התפילה.

ולכאורה מכיון שהם עדיין לא הניחו תפילין אסור להם לקרוא קרי"ש דהוי כאילו מעיד עדות שקר.

ומציינו כמה טעמי לימוד זכות במנהג העולם:

סברת הלבוש

בלבוש (סי' נ"ח סעי' ב') **כתב וז"ל ראיתי יש טועין כשאין להם ציצית או תפילין בבוקר או כשהם בדרך ואינם יכולים להניחן מחמת קור וצינה, אז אינם רוצים גם כן לקרות קרי"ש בזמנה, עד שיוכלו להניח תפילין, וקורין קרי"ש וברכותיה, ולפעמים אפילו לאחר שעבר זמנה, אבל נ"ל שהוא טעות גמור בידים, דודאי לעולם יש להקדים קרי"ש וברכותיה בזמנה בכל מה שיוכל, ואפילו אין לו תפילין בראשו ובזרועו, ואע"ג דאמרי' כל הקורא קרי"ש בלא תפילין הרי הוא מעיד עדות שקר, אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא אמרו כן אלא במזיד, אבל כשיש לו אונס שאין לו תפילין, מוטב שיקרא קרי"ש בזמנה ובברכותיה אפי' בלא תפילין משיעבור זמנה, דהא מצות קרי"ש מצות עשה בפני עצמה היא ולא תלאה אותה התורה בהנחת תפילין, וכשיהא לו תפילין יחזור ויקרא קרי"ש כקורא בתורה או יאמר מזמור אחר עכתו"ד.**

(והובא דבריו בבאה"ט ריש סי' נ"ח, וכמה פוסקים (שע"ת סי' מ"ו) ציינו לדברי הלבוש ליישב מנהג העולם שקוראים קרי"ש, אולם דבריו לכאורה הם רק כשיש חשש שיעבור זמן קרי"ש, ובא"ר שם הביא בשם מגדל דוד דמשיג על הלבוש).

סברא להתיר

יש שכתבו דכל האיסור הוא רק אם אינו מניח תפילין לאחריו כל היום, אבל עדיין יניח תפילין, אזי אינו בכלל הקורא בלא תפילין.

(בשו"ת אמרי יושר שהבאנו לעיל כתב כן לפי הטעם של קרבן בלא נסכים, ובשו"ת בית יצחק (או"ח ח"י אות ג') הביא ששמע בשם החוזה מלובלין זי"ע דבין לטעם קרבן בלא נסכים, ובין לטעם כאילו מעיד עדות שקר, אזי כשבדעתו להניח תפילין אח"כ לא שייך האיסור, דגם עדות שקר לא שייך, דהא דאמרי' דהוי עדות שקר, זהו רק אם אינו מניח כלל, ובשו"ת מנח"י (ח"י סי' ק"ו אות ד') הביא מתשו' עמק יהושע אחרון דכ"כ גם בשם הגה"ק מצאנז זי"ע.

וכן נקט למעשה בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נ"ב אות ג') וכתב כן בין למי שקורא קרי"ש לפני הנחת תפילין ובין למי שקורא לאחר הנחת תפילין, ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סי' ה') הקשה על סברא זו וטענתו היא דלפי"ז נמצא דמה שהובא בגמ' הקורא קרי"ש בלא תפילין, כוונתו למי שאינו מניח כלל כל היום תפילין, והקשה דאינו מסתבר כן, דהוי מי שאינו מניח תפיין הוי קרקפתא דלא מנח תפילין, דבגמ' ר"ה י"ז ע"א נמנה בין פושעי ישראל בגופן, ומה שייך לומר עליו כאילו העיד עדות שקר, ומכל מסיק דאין בידינו לחלוק על תקיפי מינן [דהביא שם מספר לקוטי מנהגים בשם כמה גדולים וצדיקים שנהגו לקרוא בלא תפילין] והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם] וכן נקט למעשה בשו"ת מנח"י (שם) דכתב דבשביל תפילה בציבור דהיינו שעדיין אינו מניח תפילין בשביל להתפלל תפילה בציבור וממילא צריך לקרות קרי"ש יש לסמוך ע"ז, וכ"כ בשו"ת תשוה"נ ח"ב סי' מ"ז דמנהג העולם להקל בזה, איך כתב דאם ידאי יאחר זמן קרי"ש אז עדיף להשתדל לקראה עם תפילין).

מנהג שלא לקרוא בלא תפילין

ומצינו יחידי סגולה שהיו מקפידים שלא לקרוא קרי"ש בשום ענין בלא תפילין, במנהגי חת"ס מובא שהגה"ק החת"ס הקפיד כן, ומובא שכידוע החת"ס התפלל ערבית בלילה בזמנה, ונמנע מלהיות בבית הכנסת כשהתפללו ערבית מבעו"י בכדי שלא לקרוא קרי"ש של ערבית עמהם בלא תפילין.

(ובלקוטי חבר בן חיים הובא שמועה שלא קרא שמע בתפילין דר"ת מחשש קרי"ש בלא תפילין, אולם בשו"ת התעוררות תשובה סי' כ"ו כתב שלדעתו השמועה אינה נכונה).

ויש שהקפידו כשראו שיאחרו עם התפילה אז הניחו תפילין וקראו קרי"ש ואח"כ חלצו התפילין, ובזמן התפילה הלבישו שנית.

(במשמרת שלום סי' ד' אות ג' כתב דאם משער בדעתו שיאחר זמן קר"ש, אזי יקרא קודם התפילה, ואם יכול בתפילין יניח תפילין ויקרא, והביא בא"ד דאף דהשע"ת (בסי' מ"ו) מפקפק בזה מחשש שמרבה בברכות שמניח כמה פעמים תפילין, אין זה כדאי שבשביל זה יקרא בלא תפילין, ובפרט שמניחם בהפסק זמן, וכתב דכמה גדולים נוהגים כן).

אמירת ד' פרשיות בשמו"ת

מותר לקרות שמו"ת בערב שבת בלא תפילין, ואף שקורא הפרשיות דכתיב בהם מצות הנחת תפילין, אין זה נחשב כאילו מעיד עדות שקר.

(שו"ת בנין עולם סי' ל', דמה שכתבו לגבי הקורא בלא תפילין, זהו דוקא בקרי"ש שקורין בשביל לצאת ידי חובת קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, ומדייק בלשון הגמ' דאיתא כל "הקורא" קרי"ש, ולא כתיב כל "העוסק").

דיני שנים מקרא ואחד תרגום (יד)

לקרוא שמו"ת בלילה

א. לדעת המקובלים אין ראוי לקרות שמו"ת בלילה דאין ראוי לקרות מקרא בלילה [א] ואין חילוק בזה בין קודם חצות לאחר חצות ואפילו באשמורת הבוקר אין ראוי לקרות מקרא עד עלות השחר [ב].

קריאת שמו"ת בבין השמשות

ב. חומרת האר"י יש להקפיד רק מצאת הכוכבים שהוא לילה וודאי אבל בבין השמשות מותר [ג] ואם התחיל ללמוד מקרא מבעוד יום מותר לו להמשיך לימודו גם בלילה וא"צ להפסיק [ד].

אינו איסור מעיקר הדין רק עדיפות לכתחלה

ג. אמנם אין בזה איסור מעיקר הדין אלא שלכתחלה טוב יותר ללמוד מקרא ביום ולא בלילה [ה] ויש שכתבו שחומרת האר"י והמקובלים לא נאמרו אלא לצנועין [ו].

ביאורים והוספות

(א) כ"כ הבאר היטב (סימן רל"ח סק"ב) בשם האר"י דעי"ז מעורר דינין וכ"כ שם בברכי יוסף ובספרו שו"ת יוסף אומץ (סי' נ"ד) ועי' באור החיים הק' פרשת האזינו על הפסוק "יערוף כמטר לקחי" דתורה שבע"פ נקראת "טל" ותורה שבכתב נקראת "מטר" עפ"י המקובלים דאין לקרות בלילה תורה שבכתב נמצא שיש לה זמן קבוע ומוגבל ביום ולכן נמשלה למטר שאינו יורד תדיר כי אם בימות הגשמים ולא בימות החמה אבל תורה שבע"פ משולה לטל שאינו מפסיק קיץ וחורף לילה ויום כמו כן התורה שבע"פ אין לך זמן שאינו זמנה עיי"ש והוא עפ"י מה דכתיב בפרקי דר"א (פמ"ו) ובמדרש תנחומא פ' כי תשא (ל"ז א') דבשעה שהיה משה רבינו בהר היה הקב"ה לומד אתו מקרא ביום ומשנה בלילה ועי"ז ידע אימתי הוא יום ואימתי לילה.

(ב) בספר אור צדיקים למהר"ם פאפירש זי"ע כתב דאזהרת האר"י הוא רק עד חצות אך בליקוטי מהרי"ח (סדר קביעת עתים לתורה) כתב שמדברי כל הספרים שהעתיקו האר"י לא משמע כן ואדרבה טרחו למצוא היתר לומר תהילים באשמורת הבוקר סמוך לאור היום עיי"ש וכ"כ בהדיא החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' כ"ה) דגם אחר חצות לא יקרא לא מקרא ולא תהילים וכ"ה בספרו שו"ת יוסף אומץ (סי' נ"ד) דלדעת האר"י אין לקרוא מקרא אף באשמורת הבוקר.

(ג) שו"ת מי יהודה (או"ח סי' כ"ד) ובפרט דדבר זה הוא רק בגדר אינו ראוי ע"פ הסוד ומסתבר דספיקא לקולא ויש לצרף לשיטתו ר"ת הוא עדיין יום גמור ואת"ל כהגאונים שמא בין השמשות הוא יום ויש לצרף שיטת ר' יוסי שסובר דרק ברגע האחרון הוא ספק לילה אבל קודם לזה הוא וודאי יום.

(ד) כיון שהתחיל בהיתר כ"כ בשו"ת מי יהודא שם הובא בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' מ"ד) עיי"ש.

(ה) בשו"ע (סי' רל"ח) כתב שחייב ללמוד תורה בלילה כמו ביום ועיי"ש בפמ"ג משב"ז (סק"א) דראוי לשלש הלימוד גם בלילה מקרא משנה וגמרא ובשער הציון (סי' רל"ח סק"א) מביא דברי הבאר היטב שע"פ האריז"ל אין ללמוד מקרא בלילה וכתב שאין הכוונה שאסור ללמוד מקרא בלילה רק שיותר טוב ללמוד מקרא ביום עי"ש. ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קנ"ח) כתב שהיא מדת חסידות בלבד.

(ו) בשו"ת מהרש"ם הביא בשם העיקרי הד"ט (או"ח כ"ד אות נ"ז) בשם ככר לאדן מהחיד"א שאין מגלין דברי האר"י אלו אלא לצנועין אבל סתם בני אדם הרוצין לעסוק בתנ"ך בלילה מותר להניחן גם בסידור יעב"ץ (אחר סדר תיקון חצות אות א') כתב דיעסוק בתורה ואם אינו יודע ללמוד אומר תהילים ומעמדות והחיד"א כותב (שם סי' ב' אות ז') מרבית העם נוהגין לקרות תנ"ך בלילה ואין אומרים להם דבר כי דברים נסתרים דברי קבלה אין לאומרם בפני עם הארץ" ועי' מה שכתב בשדי חמד בשו"ת אור לי (סימן מ') להוכיח מכמה ראיות בגמ' דמותר לקרוא מקרא בלילה ומסיק דעיקר הלכה היא כדברי הגמ' ולא כהמקובלים דאם הם סותרים עצמם יש ללכת אחר התלמוד ולכך אין לנהוג כדברי המקובלים רק לצנועין עיי"ש גם בשו"ת בית ישראל (או"ח סי' ל"ה) מיקל למי שאינו בא בסוד ה'.

אם יש לו פנאי רק בלילה

ד. ופשוט שכ"ז הוא רק לכתחלה למי שאפשר לו לעסוק בתורה שבעל פה אבל אם אין יודע לקרות רק מקרא או שיודע שאם לא ילמדנו יבטל את הזמן או שאין לו פנאי לקרות שמו"ת רק בלילה יקראנו אז לקיים דינא דגמ' להשלים פרשיותיו עם הציבור [ז].

מה הדין בנשים וקטנים

ה. ולכן מותר לנשים וקטנים לקרוא מקרא בלילה באופן שאם לא יעשו כן יתבטל מלימוד התורה [ח].

יש לו סדר קבוע ללמוד כל יום חק לישראל

ו. מי שיש לו חק קבוע ללמוד בכל יום חק לישראל או לומר יום תהילים ונטרד ביום ולא אמרה מותר לו להשלימו בלילה [ט].

ליל שישי וליל שבת ומוצ"ש

ז. בליל שבת קודש ויו"ט מותר לקרוא מקרא אף לדעת המקובלים [י] ועל כן מותר להעביר הסדרא שמו"ת בליל שב"ק [יא] וכן מותר ללמוד מקרא בליל שישי [יב] ויש שכתב להתיר גם במוצאי שבת עד ד' שעות של הלילה ולפני שסעד סעודת מלוה דמלכא [יג].

אמירת תרגום בלילה

ח. על פי קבלה אין לקרות תרגום בלילה [יד] אמנם בליל שבת ויו"ט א"צ ליזהר בזה וכן המנהג [טו] אך בליל שישי לא יאמר תרגום [טז].

ביאורים והוספות

(ז) שו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' מ"ד) בשם החיד"א בספר פתח עינים ברכות (ג' ע"ב) ובספר חמדת הימים (חלק השבת פרק י"ח) כתב "ומורי ז"ל היה אומר לענין לקרות מקרא בלילה שלא אמרו רק למי שבקי בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ אבל מי שאינו בקי אלא במקרא אם נאמר לו שאין נכון להגות במקרא בלילה נמצא בטל מהתורה מכל וכל ובדבר הזה שגו רבים מתופסי התורה שלא ידעו לכלכל במשפט כוונת דברי האריז"ל".

(ח) שו"ת לבושי מרדכי (תנינא או"ח סי' קפ"ו) ובשו"ת בית ישראל (לאנדא סי' ל"ה).

(ט) בשו"ת לבושי מרדכי (שם) מתיר לומר פסוקי המעמדות למי שדרכו בכך וכ"כ להתיר בדידן בשו"ת בית ישראל שם ורא"ייתו ממה שכתב המחבר (סי' רל"ח ס"ב) דאם יש לו חק קבוע ללמוד ונטרד ישלימנו בלילה והוא מגמ' עירובין (ס"ה ע"א) רב אחא בר יעקב יזיף ופרע ובוודאי רב אחא בר יעקב היה מקיים מאמר חז"ל לעולם ישלים אדם שנותיו שליש במקרא במשנה ובגמרא ולפי"ז אם הי' טרוד ביום היה לומד מקרא בלילה וכן נהג בעל הקהלות יעקב עי' אורחות רבינו ח"א עמוד צ"ז.

(י) כ"כ החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' נ"ד) כיון דיש אז התעוררות הרחמים, וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ד או"ח סי' ב') ובשו"ת מהרש"ם שם.

(יא) עי' שו"ת לבושי מרדכי (שם) שכן העידו על הגה"ק רבי משה יוסף טייטלבוים מאוהעל זצ"ל בן הייטב לב שהיה קורא שמו"ת בליל שבת וכן נהג לפעמים רבינו הקדוש מסאטמאר זי"ע.

(יב) בשער המצוות הובא ביוסף אומץ דליל שישי שהוא הכנה לשבת מתעוררים הרחמים ומותר לקרות מקרא בלילה וכ"כ ביסוד ושורש העבודה (שער ו' פ"ב) ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ח.

(יג) עי' זכור לאברהם (ח"ג מערכת ל') שכתב דעד גמר מלוה מלכה מותר לומר פסוקים דעדיין קדושת שבת קיימת ולכן אומרים ויתן לך ופסוקי וישלח ועי' בשו"ת בצל החכמה (שם) דאם ליל שישי מותר מטעם הכנה לשבת דמתעוררים הרחמים כ"ש במוצאי שבת שעדיין הארת וקדושת שבת קיימת בו ודאי יש להתיר וכמו שמצינו שהנטפלים לשם השם לאחריו יש להם קדושה יותר מנטפלים לפניו אולם כיון דלא מצינו בפירוש להתיר ובבאר היטב (רצ"ט סקי"ד) אוסר גם במוצש"ק ע"כ יש להתיר רק תוך ד' שעות של הלילה ולפני שסעד סעודת מלוה מלכה עיי"ש.

(יד) כ"כ החיד"א במחזיק ברכה בקונטרס אחרון (ר"ס קנ"ו) בשם הרמ"ע מפאנו במאמר מעין גנים והטעם דהוא מעורר דינים עיי"ש והובא בשערי תשובה סק"א.

(טו) עי' מה שהאריך בזה בשו"ת וישב הים להגר"י הלל (ח"א סימן ו' אות ה' ו')ועי' בשו"ת כנף רננה (מין כנף השמטות מ"ד) ושו"ת שיח יצחק (קט"ז) ושו"ת לבושי מרדכי שם.

(טז) עי' ברכי יוסף (קנ"ו ו') שרק מקרא מותר בליל ו' אבל לא תרגום ובאמת נחלקו בזה המקובלים ודעת הרש"ש להחמיר בזה אך י"א דכמו שמותר לקרוא מקרא בליל שישי דמתעוררים הרחמים כך מותר לומר תרגום עי' מנחת מאיר (פ"א הע' ט"ז) מה שכתב בזה.

קניה בתשלום מראש - פסיקה [ח]

הקדמת מעות עבור כרטים טיסה [טיקעט]

מבוא:

כרטיסי טיסה אי אפשר לקנות כשעולים למטוס, אלא צריכים להקדים לקנותו לפני מועד הטיסה, וא"כ נמצא שיש כאן פסיקה בהקדמת המעות, ואפילו באופן שאין המחיר זול יותר, עצם הדבר שבזה שמשלם מראש הבטיח לו הכרטים באותו מחיר ויכול להיות שיעלה המחיר אח"כ, יש בזה שאלה של 'פסיקה'.

ובפרט שמצוי שכשקונים כרטים טיסה זמן רב לפני מועד הטיסה מחירו זול יותר, וככל שמתקרב מועד הטיסה מחיר הכרטים עולה יותר, א"כ נמצא שבזה שמקדים לקנות כרטים ולשלם עליה, יש בזה שאלה של 'פסיקה בהוזלה'. וע"ז הנידון במאמר שלפנינו.

והנה בגליונות הקודמים נתבאר דפסיקה בשביל הקדמת מעות יש כמה התירים: א. 'יש לו' – דהיינו שיש למוכר את החפץ ברשותו בשעת הקדמת המעות. ואז מותר לו אפילו להוזיל מהמחיר. וזה לא שייך כאן, שהרי אינו רוצה לנסוע עכשיו, אלא בזמן הטיסה. ב. יצא השער' וזה נמי לא שייך כאן כיון שהמחירים משתנה בתמידית. ג. היתר של 'אין שומתו ידוע' – דהיינו חפץ שאין לו מחיר קבוע כלל – כגון חפצים בהזמנה מיוחדת. ואז מותר לו אפילו להוזיל מהמחיר. ולכאורה היתר זה שייך בנידון דידן כיון שאין מחיר קבוע לנסוע לחו"ל, ועיין לקמן.

כרטים טיסה ברוב המקריים, כל כמה שמקדימים לקנותו לפי מועד הטיסה הרי הוא זול יותר, וככל שמתקרב מועד הטיסה מחירו עולה ויקר יותר. יש בזה כמה היתרים למה אין בזה משום איסור פסיקה [בהוזלה].

אין ההוזלה משום הקדמת המעות

בהרבה אופנים אין סיבת ההוזלה משום שמקדים לשלם, אלא שהמחיר נקבע לפי מקומות הפנויים במטוס כגון:

שלעשרים אחוז הראשונים ממקומות של המטוס הנוסע מא״י לניו יורק מוכרים ב700$, ולעשרים אחוז השניים מוכרים כבר ב800$ עד שלמקומות האחרונים מוכרים כבר ב 1200$. ולכן לפעמים כשהמטוס נתמלא מהר מחירו עולה גם בזמן רחוק הרבה לפני זמן הטיסה, וכן אם המטוס לא נתמלא נעשה זול יותר בימים הקודמים לזמן הטיסה, נמצא שאין ההוזלה משום הקדמת מעות, אלא רק כדי להבטיח שהפליגער יהיה מלא, ליכא בזה חשש ריבית.

וכן אם אפשר לשלם בתשלומים בקרעדיט–קארט (כרטיס אשראי), או בטשעק דחוי עד אחרי זמן הנסיעה אפשר דהוה הוכחה שאין ההוזלה משום הקדמת המעות.

אין שומתו ידועה

עוד טעם להיתר אפ״ל כיון שאין מחיר קבוע כמה עולה לנסוע לחו״ל [אין שומתו ידוע], דכל חברה וחברה מוכר במחיר אחר, וכן באותו חברה משתנה המחירים בקביעות, ולפעמים ארבע אנשים שיושבים באותו שורה כל אחד שילם מחיר אחר. ובדבר שאין לו מחיר קבוע ליכא משום איסור פסיקה[1].

חברה בע״מ

בדרך כלל חברות אלו הינן חברה בע״מ, יש מקילים בזה בנידון זה של איסור פסיקה, כיון שהוא רבית דרך מקח וממכר יש לסמוך על זה להפוסקים המקילין בקבלת ריבת מחברה בע״מ[2].

---

1 רמ״א (סימן קעג ס״ז), וז״ל ״וכל זה בדבר ששומתו ידוע, אבל אם אין שומתו ידוע אפילו אין לו שרי, ובלבד בסתם אבל לא במפרש״. והנה הט״ז (שם) האריך לחלוק על פסק של הרמ״א, דבדבר שאין שומתו ידועה ולא יצא השער לא הוי כמפרש, מ״מ מאי שנא ממה שאסרו פסיקה על הפירות אע״פ שאין להם עכשיו שער ידוע אע״פ שאינו מזויל לו כלום, וכש״כ כאן שמוזיל לו דיש לאסור אע״פ שאינו מפרש. והנה האחרונים יישבו דברי הרמ״א בכמה אופנים. ובבאר הגולה, וברכי יוסף ועוד, תירצו דהכא מיירי אפילו בלא יצא השער כלל ואפי״ה אין כאן איסור מצד אין פוסקים על הפירות, דהכא מיירי בדבר שאין שומתו ידוע לעולם, דהיינו שלעולם לא יהיה שער בשוק כגון פרה וטלית. דלא אסרו לפסוק על הפירות אלא בכגון פירות וכדומה שיש להם שער קבוע אלא שעדיין לא יצא השער, לכך אסור שמא כשיצא השער יתייקר, אבל הכא איירי בסחורה שלעולם אין לו שער ידוע. וזה מש״כ הרמ״א אבל אין שומתו ידוע ר״ל דלעולם אין להם שומא ידוע, ולא שייך לומר שמא ייקר ולעולם לא יהא מחזי כרבית, מותר.

2 תורת רבית (פרק י סעיף סו) לענין אופן אחר של פסיקה במנוי לעיתון שמשלם מראש לכל השנה ומקבל מחיר זול יותר. דהנה האחרונים דנו בדין חברה בע״מ, ויש שהקילו להלוות לחברה בע״מ ברבית אף בדרך הלואה גמורה, עיין באגרות משה יו״ד ח״ב סימן ס״ב ס״ג. ובחלקת יעקב ח״ג סימן קצ ועוד, ויש שאסרו בכך, ומ״מ בדרך מקח שהוא רק מדרבנן, יש למיקל על מה לסמוך.

לשכת הסת"ם

להתיך בית מזוזה שחקוק עליה שם ש-די

שאלה: **בית מזוזה מכסף טהור, שחקוק עליה שם ש-די מלמעלה למטה, ורוצה להתיך הבית מזוזה, האם מותר להתיכה או שיש בזה משום איסור מחיקת השם.**

תשובה: **יש להסתפק בזה האם יש בזה משום איסור מחיקת השם, כיון שהאותיות כתובים מלמעלה למטה, האם זה נחשב כתיבה, ויש להחמיר בזה שלא להתיכה.**

ביאור: הנה במשנה ברורה (ח"ג סימן שמ ס"ד) נסתפק לגבי שבת אם כתב אות אחת ואחר כך כתב אות אחרת למעלה על גבה, האם זה מיקרי כותב שתי אותיות שחייב, אחרי דאין נהגין זה עם זה, משום שאין הדרך לקרות יחד שתי אותיות הכתובות זו על גב זו. ולכאורה שאלה דידן יהא תלוי בספק זה, דאם אינו נחשב לכתיבה ליכא בזה משום איסור מחיקה.

והנה במשנת הסופר (ביה"ס סימן י"א בסופו ד"ה יגנוזו) כתב שם יש לעיין אם מה שהאותיות כתובים מלמעלה למטה האם זה הוי כתיבה, ומציין לבה"ל הנ"ל. ועוד דהרי הוא נעשית ע"י מכונה בלי כוונה כלל, ומסיק שעדיף לא להשתמש עם נרתיק מזוזה שחקוק שם השם, משום חשש שמשך הזמן משחק שחיק וקפגע במחיקת השם.

ובקובץ מבית לוי (ח"ד) הביא ששמע מבעל שבט הלוי זצ"ל שאין לקחת למזוזה נרתיק שכתוב עליה השם ש-די, אף אם האותיות כתובות מלמעלה למטה. משום שיש בו קדושה וצריך כיסוי. הרי שחשש שיש בזה משום קדושה.

והנה בשו"ת שבט הקהתי (סימן קמ) הביא ראיה דהוה דרך כתיבה מהא דאיתא במס' סופרים ונפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סימן רעו סעיף יב) הכותב יהודה ולא נתן בו דלי"ת יתלה הדלי"ת למעלה, אלמא דהוי דרך קריאה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. ולכן אפשר דכיון שנקרא שפיר מלמעלה למטה ועשוי שיקראו כן השם, הוי כנהגין זה עם זה דחייב לגבי שבת.

ולכן יש להחמיר שלא להתיכה.

לשכת הסת"ם כהלכתה
רח' ראדזימין 8 בני ברק [בחניה]
טל: 054-8562976
הלשכה פתוחה לשאלות בהלכה מדי יום ביומו
בין השעות 6:30-7:00 בערב

משמרת סת"ם
ניתן להבחן על ידינו
הבחינות של משמרת סת"ם
לתעודה 'קבלה'

קול הסופרים
שיעורים בהלכות סת"ם
[משנה ברורה סימן לב, לו, משנת סופרים, קסת הסופר סימנים י-יב]
079-520-5237

שיעורים בהלכות סת"ם
כל יום ראשון
בביהמ"ד אהל יהושע
רח' ברנדשטטר
בשעה 10:10 בערב

פיקוח על סת"ם
מחזור 5
מודעה רבא לאורייתא
בשבועות הקרובות יתחילו בעזהשי"ת
סדרה חדשה
של שיעורים
בהלכות סת"ם
לפרטים: 054-8562976

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

י"ב תמוז

הגה"ק רבינו יעקב אשכנזי זי"ע
"בעל הטורים"

מתולדותיו

רבינו יעקב בעל הטורים נולד באשכנז בשנת ה' אלפים כ"ט לאביו רבינו אשר הרא"ש ז"ל, כבנו השלישי בין שמונת (ובספר היוחסין שבעת) בניו הגדולים של הרא"ש ז"ל, הראשון רבינו יחיאל ומביאו הטור פעמים רבות ונפטר על פני אביו, (ובא בחלום לאביו וא"ל שהי' ראוי להיות מבני עלייה אלא שדחפוני מפני שלא הי' לי בנים), ור' שלמה החסיד ומת גם הוא בחור, ואחריו רבינו יעקב בעל הטורים, ר' יהודה הי' הרביעי, וגם אותו מזכיר אותו הטור עיין בטא"ח בה' ר"ח סי' תי"ז שכ"ב שם ושמעתי מאחי ה"ר יאודה טעם לדבר וכו' (הוא הי' חתנו של אחיו רבינו יעקב, וכתב בספר יוחסין שבזמן צרה הרגו עצמם רבינו יהודה ואשתו וחמותו אשת רבינו יעקב בעל הטורים בטוליטילא, עיין שה"ג חלק גדולים מערכת י' אות י"ז), ר' אליקום, ר' משה, ור' אלעזר, ור' שמעון, שהי' כולם חכמים בטוליטולא, וחברו פסקים ושיטות על גמרא ולא נמצאו אצלנו כי אבד זכרם מהזרע הקדוש הזה וחבוריהם (סדה"ד ה"א פ"ח), את תורתו למד אצל אביו הרא"ש ז"ל ומפי אחיו הגדול ר' יחיאל ז"ל.

הוי גולה

עקב הגזירות והרדיפות שעלו בעת ההיא על עדת ישראל במדינת אשכנז עבר עם משפחת אביו מאשכנז לספרד, כמה שנים התעכב בברצלונא אצל אחיו הגדול רבי יחיאל, לאחר שמת אחיו עבר לטוליטולא (טולידו) מקום מגורי אביו הרא"ש. הי' דואג מאד לקרוביו ולחביריו שנשארו באשכנז, וביקשם שיעזבו גם המה את מדינת אשכנז, וז"ל במכתבו אשר כתב לאחד מרבני אשכנז משנת פ"ט: אם תרצה לבוא לארץ הזאת (ספרד) אבקש לך מנוח אשר יטב לך, ידעת שאסור לאדם אפילו לעבור במקום סכנה, כ"ש לדור בארץ גזירה כל שחייו תלויים לו מנגד יומם ולילה, ואם יש מקרובינו שם, מי יתן שיבואו הנה, כי כל מי שיוציא נפש משם הוא בעיני כאילו מציל נפש מישראל, עכ"ל.

תורה מתוך הדחק

למד תורה מתוך דוחק גדול, שהי' עני גדול כל ימיו כמו שכותב בספרו הגדול "טור" (סי' רמ"ב) וז"ל: וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני א"א ז"ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך אני לאחרים, אם אני בכלל עשה שבתך חול ואם לאו השיבני דבר ברור, עכ"ל, [בספר אור הגליל מביא מגדלותו של הגה"ק ר' עמרם חסידא זצ"ל בעודו ילד, מביא שם שבילדותו קבע אתו אביו שיעור טור אורח חיים הלכות שבת, כשלמדו בסימן הנ"ל, פנה לפתע לאביו יוצא מכאן שגם הרא"ש לא הי' לו צרכי שבת, כי אחרת הי' נותן לבנו שיקנה לצרכי שבת, והרי הדבר נורא, קרא הקטן בהתרגשות, שני גדולי עולם אלה מגדולי הראשונים ענקים בתורה ועשירים בחכמה ולא הי' להם לצרכי שבת, עכ"ל, א"ה דבספר היוחסין כשמדבר מהרא"ש כותב וז"ל: והי' לו עושר ושבע בנים ובנות ג"כ], לא רצה לקבל עליו שום משרת רבנות כי לא רצה להנות מקופת הקהל ועסק במסחר זעיר, אבל הי' חבר באחד מבתי הדינים שבעיר, אפילו לאחר פטירת אביו לא מילא את מקומו של אביו רק אחיו הצעיר ר' יהודה הוא אשר מילא את מקום אביו בטוליטולא.

ימי ההילולא

י"ב תמוז

- רבי יעקב ב"ר אשר (בעל הטורים) - ה"א ק"ח
- רבי אורי שרגא פייביל מדובענקא ב"ר אהרן (אור ההכמה) - תקע"א
- רבי ארי' יהודה ליב הלוי מוואלטשיסק ב"ר שלום (תלמיד המגיד)- תקע"ג
- רבי דוד שיף מקריפטש – תקפ"ד
- רבי אליהו יוסף ריבלין מדריבין ב"ר ארי' לייב מאולע – תרכ"ה
- רבי יצחק יואל מקנטיקוזיבא ב"ר גדלי' אהרן מלינץ - תרמ"ה

י"ג תמוז

- רבי חיים הכהן ראפאפורט אב"ד לבוב ב"ר שמחה - תקל"א
- רבי ארי' לייב הלוי עפשטיין ב"ר מרדכי (בעל הפרדס, אור השנים)- תקל"ה
- רבי מרדכי שפירא אב"ד קאריץ ב"ר פנחס - תקע"ז
- רבי מרדכי מקרעמניץ ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקע"ז
- רבי יצחק ליב סופר ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כ"ס - תרס"ז

י"ד תמוז

- רבי חיים אברהם ארנשטיין אב"ד בארדיוב ב"ר מרדכי (דברי אברהם) -תרל"א
- רבי פנחס שפירא מסלאוויטא ב"ר משה - תרל"ב

טעם לחיבורו

סיבתו של רבינו יעקב להחיש את ספרו היתה, כי באותו הזמן הונהגו בכמה קהילות בספרד להורות אלא על פי ספרו של הרמב"ם, ואחרי מות הרא"ש החליטו גם מנהיגי קהילות טוליטולא להתקין בעירם הסכמה זו, באמרם שנתרבה המחלוקת בין פוסקי הדיינים זה אומר בכה וזה אומר בכה, על כן הסכימו להורות על פי הרמב"ם בלבד, זולת במה שחולק עליו רבם הרא"ש יעשו כדבריו, ר' יהודה בן הרא"ש שישב על כסא הרבנות העיר במקום אביו, הוכיח את מנהיגי הקהל בדברים קשים, שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אין רשות לאדם לפסוק מדעתו כאחד מהם בלי ראיות, ואף הזהיר באם ינהגו כך יפרוק מעליו את עול הרבנות, גם רבינו יעקב שגר שם באתו זמן חיזק את טענת אחיו, כמו שכותב בהקדמה לחלק חושן משפט וז"ל: ובראותי אני יעקב בן הר"ר אשר ז"ל כי בעוונינו חרב מקדשינו ובטלו כל אלה ואין לשכה ואין סנהדרין איש הישר בעיניו יעשה, ומי יאמר לו מה תעשה יש אשר ידרוש דבר משפט, ולא ישכון עליו ענן אורו, כי קט מהשיגו שכלו, ויש אשר ישכון עליו ענן אורו, אבל הוא ברצונו יחשיך מאורו, כי יראת הדין מתוחה כנגדו יאמר משפט אבחרה לי בדבר אחד מהמחברים ובהם אדברה ויורה לי ומקלי יגיד לי, עכ"ל, על כן נתעורר לחבר את ספרו הגדול שימצא בו הדיין את רוב דעות הראשונים ואת ההכרעה הנכונה על פי מסקנת הרא"ש.

ארבעה טורים

כדי להקל מעליו את מלאכת סידור של ספרו הגדול עשה תחילה קיצור מהלכות אביו הרא"ש ומתשובותיו בשם "קצור פסקי הרא"ש", וזה הכשיר לו את הקרקע לבנינו הגדול, כשם שפירוש המשניות שימש להרמב"ם הכנה לחיבורו הגדול משנה תורה, אבל יש הבדל בין חיבורו לחיבורו של הרמב"ם שכתב את ספרו כמו שכתב הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל לא סימן ט ד"ה מה שכתב) וכן טועים כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיאין בגמרא, לידע מהיכן הוציא דבריו, טועין להתיר האסור ולאסור את המותר. כי לא עשה כשאר המחברים, שהביאו ראיות לדבריהם והראו על המקומות היכן דבריהם בגמרא, ומתוך זה יכול לעמוד על העיקר ועל האמת. אבל הוא כתב ספרו כמתנבא מפי הגבורה, בלא טעם ובלא ראיה, עכ"ל, וכידוע שסוף ימיו ביקש להשלים את ספרו ולהוסיף עליו מראה מקומות, אבל רבינו יעקב נזהר הי' בתחלה בזה, וציין בספרו את מקורותיו, והביא גם דעות שונות בין הפוסקים, עוד חילוק יש דהרמב"ם כתב כל הלכות אפי' שלא שייך בזמן הזה משא"כ הטור היא מיוסד רק על הלכות הנוהגות בזמן הזה,

חיבורו מחולק לארבע טורים כדבריו בהקדמה לחלק ד' וז"ל: ובו נשלמו ארבע הטורים, אשר חצבתי בעזרת שוכן מרומים: הטור האחד "אורח חיים" שבו נתתי את הברכות ואת התפלה והלכות שבת ומועד ומשפטיהן, וקראתיו אורח חיים כי ממנו תוצאת חיים, והטור השני, "יורה דעה" ההולך קדמת "אסור" להורות את בני ישראל המותר והאסור וקראתיו יורה דעה כי הוא יורה דעה ויבין משפט, והטור השלישי "אבן העזר" שם עשיתי לאדם עזר כנגדו גם כשלחה איך יגרשנה מנגדו וקראתיו אבן העזר יען כי הוא להועיל גם לעזר, והטור הרביעי "חשן משפט" שם חקקתי חוק ומשפט, עכ"ל,

הספר אך יצא לאור העולם נתקבל ונתפשט מהר בכל תפוצות הגולה, גדולי חכמים כתבו הגהות וביאורים על הטורים, עיקר פירסומו של הטור נעשה ע"י מרן רבינו יוסף קארו בספרו הב"י והרמ"א בספרו "דרכי משה" על הטור, "וגדולי דורות עשו חיבור עליו כמו מהר"י אבוהב ומהר"י ן' חביב ומהר"ם אלשקר. וזכה מרן בית יוסף שחיבורו יצא לאור ונתפשטו לכל ישראל ואחריו הרב דרישה והרב בית חדש" (שה"ג חלק גדולים מערכת י אות רח), "ולגודל קדושת נשמתו ונשמת מרן זכו שכל מורה הוראה בריש כל מרא"ן לקוחים הם בידו טור ובית יוסף ומבלעדם לא ירים איש את ידו בהוראה, והרב ברכת הזבח בתשובתו הובאה בספר נחלת שבעה שו"ת

ימי ההילולא

ט"ו תמוז

- רבי חיים ב"ר משה בן עטר (אור החיים) - תק"ג
- רבי ארי' ליביש הלברשטאם ב"ר שמחה (אבי הד"ח) - תקצ"א
- רבי אלעזר מרישא ב"ר אלימלך מרידניק - תר"ע
- רבי יצחק טוביה מצאנז ב"ר מאיר מגלאגוב (חתן הד"ח) - תרפ"ז
- רבי יעקב משה מקאמארנא ב"ר אליעזר צבי - תרפ"ט

ט"ז תמוז

- רבי דוד היילפירן אב"ד אוסטראה ב"ר ישראל - תקכ"ה
- רבי צבי הירש שיף מזבארוב (אבי מרן הישמח משה) ב"ר יצחק - תקע"ד

י"ז תמוז

- רבינו יהודה בן אשר [הרא"ש] - ה"א קנ"ה
- רבי חנוך העניך דוב מסאסוב-לונדון ב"ר אלעזר - תר"פ
- רבי מרדכי ארי' ווינקלער אב"ד מאד (לבושי מרדכי) ב"ר נפתלי - תרצ"ב

י"ח תמוז

- רבי שמואל הכהן שאטין אב"ד פראנקפורט ב"ר יוסף יוזפא (מהרשש"ך) - תע"ט
- רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא ב"ר אשר אנשיל (תולדת אדם) - תרט"ז
- רבי אברהם יהושע העשיל מלויאב ב"ר מרדכי - תרע"ד

סי׳ נ׳ כתב לו שימכור ספרי האחרונים ויקנה טורים ובית יוסף, (שה״ג חלק ספרים מערכת ט אות יז),

שמעתי בשם אדמו״ר (השר שלום) מבעלזא זללה״ה שאמר שכל היראת שמים שלו הושפע עליו מחמת התמדתו בלימוד הטורים עם פירוש הב״י, ובפרטות בלמדו טור או״ח הי׳ שואב יראת שמים במדה גדושה, הוסיף על זה הגאון המהרש״ם זצ״ל, אני שמעתי כי פ״א הי׳ לבנו הגה״ק מהר״י חולי קדחת רח״ל, ונודע ומפורסם ובדוק ומנוסה אצלי כי בבא חולי כזו לפני מרן זי״ע ואמר שלא יהי׳ עוד, חלפה והלכה לה המחלה תיכף ומיד, ובבוא בנו הנ״ל לפני אביו אמר לו כדרכו ולא הועיל, ובא שנית אמר השר שלום ״כי בטור וב״י יש כל מיני רפואות ויש סימן א׳ המסוגל שאם לומד סימן זה אז יש בכוחו לגרש מחלה הנ״ל וזה זמן רב לא למד סימן זה״ וחזר ולמדו, ואז אמר לו כדרכו ותיכף פסקה המחלה (דברי יצחק דף ט״ז אות מ), הגה״צ רבי מרדכי חיים מסלאנים זצ״ל סיפר ששמע מהרה״צ ר׳ שמואל העלר זצ״ל רב של צפת ת״ו שללמוד טור וב״י זה מסוגל לאריכות ימים, ומעשה שהי׳ הרה״צ ר׳ שמואל חולה אנוש ובא אליו הב״י בחלום ואמר לו שילמד טור וב״י וע״ז יבריא, הגה״צ רמ״ח שלמד כסדר טור וב״י חי פ״ו שנים, הגה״צ ר׳ שמואל חי פ״ו שנים, והב״י עצמו יש ספק אם חי פ״ו או פ״ז שנים (לד״ב בשם רשא״ל), פ״א בא הרה״ק הרבי ר׳ זושא זי״ע אצל הרה״ק ר׳ נחום מטשערנאביל זי״ע ואמר לו כי הרה״ק ר׳ יוסף קארו בא אליו בחלום באלו הימים וא״ל כי מי שישקוד על חבורו הבית יוסף וילמוד ויגמור בשנה זאת כל הארבעה טורים עם הב״י הוא מבטיח לו שיזכה בשנה זאת למדרגת גילוי אליהו ז״ל, הגה״ק ר׳ משה בנו של הרה״ק מטשערנאביל שהי׳ עומד שם בשעת מעשה לקח את הדברים אל לבו וישקוד על לימוד הטור עם הב״י וגמר באותה השנה כל הד׳ טורים עם הב״י וזכה בשנה ההיא למדרגת גילוי אליהו ז״ל (ספורים ומאמרים יקרים, סקוו ער).

בעל הטורים

ורבינו יעקב כתב פרפראות על התורה. ולפי מ״ש בהקדמתו מוכח שזה שבידינו אינו כל החיבור בשלמות אפס קצהו וכוונתי אל האמת, כי נמצא החבור בשלמות בעיר מנטובה והוא פירוש גדול כמו שלש מאות פוליו״ס [דפים], ובתחלת הפרשה כותב הגימטריאות וטעמי המסורת ואח״כ חוזר על כל הפרשה ומפרש כל פסוק הדק היטב. ועל הרוב מביא פירש״י והרמב״ן ושקיל וטרי עליהם ולפעמים מביא דברי הרב אברהם ן׳ עזרא. ובהקדמתו הפליא בשבח פירוש הרמב״ן. (שה״ג חלק גדולים בערכו), פ״א אמר הרה״ק בעל התפארת שלמה זי״ע בדרך צחות מה זה שבעל הטורים לא הי׳ לו שם אחר לקרוא את מה שחיבר על התורה, רק בשם בעל הטורים והלא אין זה שם הספר אלא הוא תואר המחבר, לידע מי הוא המחבר והלא כמה מחברים שהיו עד ימיו ואשר היו אחריו כולם בשם יקראו לספריהם שמם הנאות להם, והוא לא מצא לספרו שם, ואמר הרה״ק דהענין הוא, יען שהספר בעל הטורים הוא כולו אך גימטריאות ונוטריקון אשר עינינו רואות שכמה בדחנים קלי הדעת יאמרו ג״כ גימטריאות ונוטריקון בבדחנות, והם דברים נפלאים, חשש המחבר אולי ברבות הימים יזלזלו בספרו ח״ו ויאמרו מי יודע מבטן מי יצאו הדברים לכן בכוונה חתם עצמו על ספרו בשם בעל הטורים, למען דעת כי המחבר הזה הוא אשר חיבר ארבעה טורים, אשר כל בית ישראל נשאן עליהם ומפיהם אנו חיים (ספרן של צדיקים, ח״ב דף כ״ג).

ובא השמש

רבינו יעקב בעל הטורים נסע מאשכנז לבא לארץ ישראל ובעיר כיא״ו נתבקש בישיבה של מעלה והיתה מנוחתו כבוד (שה״ג חלק גדולים בערכו), והביאו אותו לקבר אביו, וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: עדה המצבה הזאת, מחזה עליון לחזות, כי תחתיה נגנז איש תם יושב אהלים, רב פעלים, צדיק מושל ביראת אלקים הר׳ יעקב בן הרא״ש ז״ל, אמרת כטל תזל, מפי ספרים אשר חיבר בשפה ברורה, פירוש לפסקים ולתורה ופסקים לשלשלה סדרים, ומלאכת ארבעה טורים, אבן העזר וחושן משפט לנחשלים, יורה דעה ואורחות חיים לנכשלים, כל ימיו היו מכאובים וסבל יסורין בחבה ונפטר באהבה רבה, וביי״ב בתמוז הובא עד אביו הרא״ש ז״ל לשכב אצלו בקברו אשר קרה לו, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים.

ט״ו תמוז

הגה״ק רבינו חיים בן עטר זי״ע

בעמח״ס ״אור החיים״

מתולדותיו

נולד בעיר סאלי אשר בארץ מארוקו בשנת תנ״ו לאביו ר׳ משה, ונקרא שמו ע״ש זקנו הגדול אבי אביו ר׳ חיים שהי׳ עוד חי אז, ומזקנו זה למד תורה והוא הי׳ רבו המובהק כמו שכתב האוהחה״ק בהקדמה לספרו ״חפץ ה׳ ״ וז״ל: ושבתי ללמוד תורה מפי מורי ורבי, הרב המפרסם אדוני זקני מורי, אשר נודע בשערים שמו המופלג, החסיד הענו כמוהר״ר חיים בן עטר זלה״ה, אשר מימיו שתיתי באר מים חיים, ובין ברכיו גדלתי, ובחקו ישבתי, מיום היותי, לשאוב מדבריו הטובים, ומרוב חסידות, כמעט אני אומר, שלא עבר עליו חצי לילה בשנה, אפילו לילי תמוז, מלקונן ולספוד כאשה אלמנה, על חרבן בית אלקינו, בבכי גדול, ולהשלים כל הלילה בתלמוד, עמי וכיוצא בי מיוצאי חלציו, עכ״ל, וכך עלה ונתעלה במעלות התורה, – אחרי חתונתו פתח ישיבה בביתו והי׳ מרביץ תורה לעדרים בלי שום תשלום גמול, כי אביו וחותנו נתנו לו כסדר הרבה ממון לצדקה וחסד, ושמו הגדול הלך לפניו ומוראתו נפל גם על הגוים, ועל כל חיות השדה, כידוע הסיפר שניצל מגוב האריות, כשמושל העיר שם אותו לשם על שלא רצה למלאות בקשתו.

חיי צער

כל ימי חייו ה' סדר של גלגולים ונדודים שונים, מתחלה, כידוע קיבל עליו את הגזירה מן השמים לילך גלות, משום מעשה שהי', שידוע שדרכו ה' לחלק הרבה מעות לכל באי פתח ביתו, ובפרט לעניי בני תורה, ומנהג הי' לו שבכל ערב שבת קודש ה' שוחט עגל והי' מחלק את הבשר בין התלמידי חכמים, ופ"א פרצה מחלה בבהמות שבעיר סאלי, וכל הבהמות שנשחטו באותו שבוע נמצאו טריפה, חוץ מאותו עגל ששחטו בשבילו, והי' שם אחד מבני העיר עשיר גדול שהצטער על שלא יהי' לו בשר לכבוד שב"ק, הלך אל האוהחה"ק וביקשו שיתן לו חלק מן הבשר, אבל האוהחה"ק סירב באמרו שהוא צריך את זה להתלמידי חכמים, ותוך כדי דיבורם נכנס עני תלמיד חכם אחד, והאוהחה"ק נתן לו חלקו בסבר פנים, והעשיר כשראה זאת חרה הדבר עד מאד, והפיל דברים של גנאי על חשבון של אותו תלמיד חכם, והאוהחה"ק לא רצה להתוכח אתו ולא נענה לבקשתו, בלילה חלם האוהחה"ק שיען שלא מיחה על כבוד של התלמוד חכם, נגזרה עליו גלות, שנה שלימה ערך גלות, עד שהי' העובדא הידוע מהמ"ב פשטים שלו על "אם בחוקתי תלכו" שחידש, ורב שבאותו העיר אמר אז זאת אצל שלחנו באמרו ששמע זאת במתיבתא דרקיע בשם רבי חיים בן עטר, והאוהחה"ק כשמעו זאת אמר חיים בן עטר בלי לומר "רבי", כך הי' כמה פעמים עד שסגר אותו בחדר עד אחרי שב"ק כדי שאחר שבת יטיל אותו לחרם כדינו של המבזה ת"ח, לפתע נשמע קול סערה חזקה והי' נראה כאילו העולם עומד ליחרב, והמרא דאתרא עשה שאלת חלום והודיעו לו מן השמים שהיות שבעל האוהחה"ק נמצא סגור אצלו ואינו יכול לעשות הבדלה, והשר של גיהנם אינו יכול לפתוח שוב את הגיהנם, לכן הרעיש השר את העולם, תיכף הוציאו את האוהחה"ק מן החדר ופיסוהו, ואז הודיעו להאוהחה"ק כי כבר השלים את את שנת גלותו ויכול לחזור לביתו לשלום,

ביקש לישב בשלוה קפצה עליו רוגזו של חותנו, שבשנת תפ"ה מת חותנו והשאיר לו הון רב, אבל באו אליו הרבה אנשים בתביעות שונות וגם ה' לו צרות מטעם הממשלה, עד שנתפס לבית הסוהר, ונאלץ לעזוב את עיר מולדתו סאלי ונדד ממקום למקום עד עיר פאס ושם גבר עצמו על צרותיו וישב על התורה ועל העבודה, כמו שהוא עצמו כותב כל זה בהקדמה לספרו "אור החיים" וז"ל: דלקוני בתפיסה במסירה ועלילה, באין מבטח לרגע, מחיי להרגיע, ואני בתוך עמקי ים הצרות, תפיסות על עסק ממון ועל עסקי נפשות, ולמות מתוך תורה חשבי, ואל אור החיים נתתי לבי ועיני שכלי, ונדדתי מעיר לעיר, ונתקיים בי "הנמלט מן הפחד יפל אל הפחת", שנים אחדות ישב בעיר פאס, וגם שם הרביץ תורה לרבים, בשנת תצ"ח ה' במרוקו רעב כבד מאד, אז גלה לעיר הבירה טיטואן ושם היתה קצת הרווחה, – בראותו כל ההרפתקאות שהשתרגו עליו, גמר בדעתו לעלות לארץ הקדש, כמו שכותב בהקדמתו על האוהחה"ק וז"ל: והנה מלחמה רץ אחר רץ לצר ולצורר וצרה נוגעת בחברתה עד צואר הגיע וכו' והאיר ה' עיני שכלי, אין זה אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו, הוא מקום השכינה, עכ"ל, והי' בדעתו ליסד את ישיבתו בעיר הקדש שמה, על כן סבב בערי איטליא שעשירי ישראל יבטיחו לו את נידבתם לתמוך את ישיבתו, שם באיטליא הדפיס את ספריו "אור החיים" ו"פרי תואר" על שו"ע יו"ד, ובשנת תק"א בחודש אלול דרכה רגליו על עפרה של ארץ הקדש.

בארץ החיים

מתחילה, חדשים אחדים ה' הישיבה בעיר עכו, עד חודש סיון, ואז קרה שנפטרו שנים מבני החבורה אז עקר את הישיבה מעכו, לכפר פקיעין, כמו שכתב באחת ממכתביו, וז"ל: לאחר שנפטרו שנים מבני החבורה, איש חכם וחסיד רבי שמואל נחמן, ואחד סמוך, נער קטן, יהודה הכהן, ואחזתני רעדה בראותי פרץ על פרץ, קטן וגדול, תיכף רעשתי ועקרתי ממקום זה עכו, שהוא בספק ארץ ישראל, והלכנו כלנו לכפר פקיעין תבנה ותכונן במהרה בימינו, שהוא ודאי ארץ ישראל כצפת וטבריי... עכ"ל, ובסוף שנת תק"ב התישב ביחד עם ישיבתו בעיה"ק ירושלים, התרגשות גדולה הי' לו כשבא לירושלים כמו שכותב באחת ממכתביו על יום הכיפורים הראשונה שהי' שם, וז"ל: וראיתי הארה גדולה בשעת כל נדרי... ובשעה שפתחתי ההיכל ממש הי' בעיני כפתיחת שערי גן עדן... עכ"ל, רבני ירושלים נכנעו לפניו מאד ודיבורו הי' אצלם קדוש, שם בירושלים הוסיף קדושה על קדושתו והי' יושב על התורה ועבודה ובקדושה יתירה, כמו שכותב תלמידו ה"חיד"א" ואני ראיתי להרב המופלא חסידא קדישא כמוהר"ר חיים בן עטר זלה"ה שהתענה ג' ימים קודם פורים רצופים, לילה ויום והיא הפסקת ג' ימים שכתב רבנו האר"י ז"ל שעולה במקום ארבעים יום, זכר לתענית שעשו בימי מרדכי ואסתר, מסופר שהי' מערה מהבית הכנסת עד המקוה שדרך שם ה' הולך כל פעם לטבול, וכן המשיך בהרבצת תורה לתלמידים בישיבתו, כמו שכותב תלמידו הגדול ה"חיד"א" שהי לומד בישיבתו בירושלים, וז"ל בספרו שם הגדולים: ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתה, ועיני ראו גדלת תורתו, עוקר הרי הרים וקדשתו הפלא ופלא, ולפי דורנו הי' לב הרב מבעית בתלמוד והי' כמעין המתגבר... וחופף עליו כל היום סדר קדשה והבדלה מעניני עולם הזה ורב עזו נוראותיו... עכ"ל, וכן דרכו הי' בארץ ישראל להשתטח הרבה על קברי צדיקים ביחד עם ישיבתו הן על קברים שבירושלים והן אשר בגליל, כמו שכותב ה"חיד"א": ואני זכיתי בילדותי לילך עם הרב הנזכר וכל בני ישיבתו לעשות זיארה על מצבות הצדיקים שבעיר הקודש ירושלים ..., וידוע איך כשהגיע להר הקדש מירון ירד מן חמורו והלך על ידיו ורגליו, כשהוא אומר בקול מר איכה אני יכול השפל נכנס למקום אש שלהבת קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל פמליא של מעלה הכא וכל נשמות הצדיקים, – והסביר מטרת בקוריו על קברי צדיקים שרוצה להרבות בתפלות ובתחנונים לישועת ישראל, לעורר רחמים על גלות השכינה, וכן להתפלל להצלחת הנדיבים שהתנדבו לסייע את ישיבתו.

אחותי רעיתי

סיפר הרה"צ בעל מנח"א ממונקאטש זצ"ל, שפ"א בא לפני האוה"ח הק' איש אחד מאנשי שלומו בבכי רבה שנהפך עליו הגלגל ונעשה לעני ואביון ואין לו ממש לחם לאכול, ונכמרו רחמיו עליו, וכתב פיתקא בקלף בכתב אשירות ובירכו, ונתן לו את הפיתקא ואמר לו שילך אל כותל המערבי ויחפש מקום חלל מעט, ויניח שם את הפיתקא ויהי' לו ישועה, האיש עשה כן ולקח את הפיתקא בידו והלך לילך לכותל המערבי, באמצע הדרך התחיל לנשב רוח סערה עד מאד והשליך מעל ראשו את כובעו העליון, והוא לא חש לזה, ונשאר בכובע התחתון שהחזיק בידו אחת והפיתקא בידו השנית, והרוח הלך ונתגבר והפיל מעל ראשו גם כובע התחתון וכשרצה להגביהו נפל מידו הפיתקא ונעלם מעיניו, וחזר לביתו של האוהח"ק בלב נשבר וסיפר לו הדבר, נענה לו האוהח"ק ואמר לו מה אעשה לך, לא איסתייע מילתא, ואח"כ מצאו ברחובות של ירושלים הפיתקא וראו שכתוב בו להשכינה הקדושה "אחותי רעיתי יונתי תמתי אבקשך ברחמים תשפיע פרנסה טובה לפלוני בן פלוני, חיים בן עטר".

קללת צדיק

פ"א יצאה גזירה מאת המושל על היהודים, התאספו ראשי הקהילות לאסיפה דחופה כדת מה לעשות כדי לבטל הגזירה, וגם האוהח"ק הוזמן לשם, האסיפה התקיימה בבית תפלתם של הקראים (כת כופרים בתורה שבעל פה), כיון שבית תפלתם היו במחתרת והיו צריכים למקום שבל יודע לאף אחד מאסיפתם, כאשר האוהח"ק בא להאסיפה ודרך רגלו על מדריגה הראשונה, נתעלף, ובקושי העירו אותו, וכשהעירו אותו צוה להגביה את המדריגה, ומצאו תחתיו ספרי הרמב"ם ששמו הקראים שם לבזיון (מכיון שהרמב"ם החרימם כידוע), כשראה האוהח"ק את זה קללם קללה נמרצת שלעולם לא יהי' להם מנין בירושלים, וכך הוה, מעולם לא היי להם מנין וכשאחד מהם בא מחו"ל מת אחד מהם.

אשכבתי' דרבי

לא ארכו לו הימים בעיר הקדש ירושלים לפני שמלאה שנה לישיבתו שמה נתבקש לישיבה של מעלה, בליל הושענא רבא של אותו שנה, בהגיע חצות לילה נכנס לחדרו לבדו ופשט את בגדיו הלבנים ולבש בגדים שחורים ונפל על פניו בפשוט ידים ורגלים, ובכה בבכיות נוראות כך הי' עד תפלת שחרית ואחר התפלה חזר לחדרו ושכב עוד פעם עד ליל שמיני עצרת ואז לבש הלבנים, לאחר החג שאלו תלמידו ה"חיד"א" על פשר הדבר, ענה לו, שהתפלל על ביאת משיח צדקינו, משראה הס"מ את זאת יצא והסית בכל כחו להרבות עבירות בעולם, והצליחו מעשיו כל כך עד שפעל ההפך ונגזרה כלי' ר"ל, אז הרבה בתפילה ופעל שקיבל עליו הגזירה והציל את דורו, וסיים ה"חיד"א" שהבין ממאמר שהוא הי' משיח והי' מוכן להתגלות ולבוא אך בעוונותינו הרבים לא הסתייע מילתא, בשבוע האחרון לפני הסלקותו לבש בגדים חשובים ואמר לתלמידיו בואו ונצא לקראת משיח צדקינו, לאחר זמן מה פשט את בגדיו, ואמר שכעת הי' העולם מחצה על מחצה והי' קרוב לביאת הגואל, אבל כרגע נכשל עשיר אחד באיסטאנבול בעבירה והכריע את כל העולם, במוצאי שב"ק ט"ו תמוז שנת תק"ג נצחו אראלים את המצוקים ונשבה הארון הקדש, והוא רק בן מ"ז שנה, [עיין מה שאמר רביה"ק בחדו"ת פ' משפטים תשי"ח על דברי האוהח"ק פ' כי תשא את ראש בני ישראל, שמפרש הכתוב שמרמז על צדיק הדור שנסתלק בימי עלומיו בעוון הדור, ואמר רבינו שהאוהח"ק עצמו נסתלק בימי עלומיו בדמי ימיו, ע"כ ראה לרמז זאת בפסוק זה] באותו זמן נטל הבעשטה"ק את ידיו לסעודת רעוא דרעוין ועמד לרגע ואמר כבה נר המערבי, ואח"כ הסביר ואמר שסוד נטילת ידים יודע בכל דור רק הצדיק הדור והאוהח"ק ידע את זאת ועכשיו בשעת נטילה נתגלה לו הסוד, הבין שהאוהח"ק נסתלק לגנזי מרומים, – הוטמן בשפולי הר הזיתים, וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: "ציון נברשת דדהבא, ההר חמד אלקים אבן יקרה, ושיחה קלה שלו אלקים חשבה לטובה, והארץ האירה מכבודו, כאשר יאירו שבעת הנרות, ירכה וקנה היא העולה עמו, וקרא שמה חפצי המוציא לאור כל תעלומה, הוא זיוה הוא הדרה, ה"ה הרב המופלא וכבוד ה' מלא, המקובל אלקי חסידא קדישא כמוהר"ר חיים בן עטר ז"ל, נתבקש לישיבה של מעלה יום ט"ו לחדש בשנת תק"ג, להנות מזיו השכינה, הוא המחבר ספר חפץ ה', וספר פרי תאר וספר אור החיים וספר ראשון לציון", – ציונו נעשה לתל תלפיות ורבים באים להשתטח עליה כל ימות השנה, ובפרט ביומא דהילולא ט"ו תמוז שאז באים אלפים לפקוד את ציונו ליפקד בישועה ורחמים.

מורשתו הרוחנית

מורשתו הרוחנית זכינו לספריו הקדושים, ספר "פרי תואר" על שלחן ערוך יורה דעה, "חפץ ה' " ו"ראשון לציון" על מסכתות הש"ס, וספר "מאור חיים" חדושים שנרשמו על ידי אחד מתלמידיו, וספרו הגדול שעל שמו מקודש הוא לדורות "אור החיים" הקדוש, ספרו זה נתפשט בקרב עם סגולה, בין אצל האשכנזים ובין אצל הספרדים, וגם אצל החסידים נערץ ונקדש הספר עד מאד, ודברים גדולים אמרו עליה רבותינו גדולי החסידים, הרה"ק החוזה מלובלין אמר ששלשה ספרים הקדושים הזהר הקדוש ואור החיים הקדוש וספר מאור עינים להרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע מאירים את נשמת האדם, עיין בהסכמתו של הרה"ק מברדיטשוב זי"ע על ספר "ראשון לציון" וז"ל: רבים שתו מבאר מים חיים, שיצא מאותו צדיק, המאור הגדול, גאון הגאונים, הרב המופלא חסידא קדישא, אשר מודעת זאת בכל הארץ, את יקר תפארת גדלתו והדרת שפעת יקרת אור תורתו ויראתו בספרו אור החיים, עכ"ל, ובספר ערבי נחל בסוף פרשת אחרי כותב עיין מה שכתב בזה רוח אפינו בספר אור החיים ודבריו בלתי מושגים רק ברוח הקדש, עכ"ל, הרה"ק מצאנז זי"ע פסק בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' קה) להלכה על מלמד אחד שאמר שאור החיים לא

נאמר ברוח הקודש ... יפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו ויישר כחכם בזה..., רביה"ק זי"ע כשהי' לומד בכל יום חומש ורש"י עם תפילין דר"ת הי' לומד גם אור החיים הק' וזה הי' מספרי יסוד שלו, וכל דבריו היו שגורים על פיו, עיין בספה"ק ויואל משה (מאמר ב' סי' ה') שרבינו כותב עליו בתואר "גדול אחרונים", ובמאמר א' סי' ט"ז מביא דברי האוהחה"ק פ' בחוקותי שרשע הוא כי יאמר למה ה' הוציאם מארצם ויגלם בין האומות וכו' וכתב ע"ז רבינו דרוח הקודש הופיע בבית מדרשו של האוהחה"ק כי עכשיו הרשעים מתעטפים בדברים כאלו.

י"ב תמוז

הגה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע

בעמח"ס "משנה למלך"

ואלה תולדות

הרה"ק ר' אלעזר ריישער זי"ע נולד בשעת תקצ"ח לאביו הרה"ק ר' אלימלך מרודניק זי"ע בן הרה"ק ר' מענדיל בער מפשעוואראסק זי"ע [שנפטר בימי עלומיו בהיותו בן ל' שנה, והגה"ק הרבי ר' מענדיל מרימונב זי"ע אמר עליו שהעולם לא היה ראוי ליהנות מאורו] בן הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק זי"ע בן רבינו איש האלקים הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

אביו הרה"ק ר' אלימלך מרודניק זי"ע היה מגדולי הצדיקים בדורו, מבני היכלא קדישא של הרה"ק ה"זרע קודש" מראפשיץ זי"ע, וידיד קרוב מאד למרן הדברי חיים מצאנז זי"ע, לימים כשהיה כבר מרן הד"ח מפורסם לגדול הדור, נענה פעם ואמר למקורביו: הכי אתם יודעים מי הוא ר' אלימלך מרודניק, אני אספר לכם מי הוא וסיפר כך: כשהייתי אברך הרי היה לי שם של עילוי, פעם אחת באתי לביהמ"ד סמוך לכניסת השבת וראיתי שר' אלימלך מרודניק יושב ומתייגע באיזה מדברי הר"ן החמורים ובוכה בדמעות שליש, נגשתי אליו ואמרתי לו אני אגיד לך פשט בדברי הר"ן, השיב לי ר' אלימלך מרודניק, לא, אני רוצה בעצמי להתייגע ולהשיג את הפשט האמיתי ואפי' אם הר"ן הקדוש בעצמו יתגלה אלי וירצה להגיד לי הפשט בדבריו, ג"כ איני רוצה, וסיים מרן הד"ח ואמר: מה אומר לכם, ר' אלימלך מרודניק אמר לי אח"כ פשט בדברי הר"ן שלא שייך להשיג פשט כזה בשכל אנושי רק מן השמים גילו לו את הפשט האמיתי, "דאס איז ר' אלימלך רודניקער".

כשנולד בנו הרה"ק ר' אלעזר נכנס אצלו אביו הק', והסתכל עליו כרגעים אחדים תפוס בשרעפיו, ולפתע הכה באצבע צרידה ואמר: "אט אט דאס האב איך געמיינט" וקראו בשם "אלעזר" על שם זקינו הקדוש ר' אלעזר מליזענסק זי"ע.

בהיותו כבן עשר שנה נתייתם מאביו ויסופר שטרם הסתלקותו לקח את בנו הילד אלעזר'ל שהיה אז בן י"א שנה ונסע עמו לצאנז למרן הד"ח ואמר להד"ח הנני מניח את בני פה בידכם שתשגיחו עליו... ואחזור לחתונתו.

בצל עץ החיי"ם

בצלו של מרן הד"ח עלה ונתעלה בתורה ועבודה עד כי גדל מאוד, וכשהגיע לפרקו נשא את נכדתו של הד"ח, בת בנו הגה"ק ר' דוד מקשאנוב זי"ע והחתונה התקיימה בשנת תרי"ב, גם אחרי חתונתו נשאר רבינו סמוך על שולחן חו"ז מרן הד"ח והיה חביב אצלו מאוד מאוד, ומסופר שכל תשובה שכתב הד"ח בעניני עגונה, טרם שלחה ליעדו, נתנה מקודם להראותו לפני ר' אלעזר שתעבור תחת עין פיקוחו.

סיפר רבינו הק' זי"ע שהסדר אצל מרן הד"ח היה, לפני חג הסוכות, היה אחד החסידים ממונה להביא לפניו הרבה אתרוגים והד"ח היה בוחר לעצמו אתרוג ואח"כ לקחו בני המשפחה והאורחים, והנה כשהיה ר' אלעזר בתוך השנה הראשונה אחרי חתונתו, חשש שעקב צעירותו ישאר בעדו אתרוג שאינו מהודר כ"כ, לכן עשה מעשה, ותיכף כשהגיע האתרוגים עוד טרם שמרן הד"ח בחר לעצמו, בחר ר' אלעזר לעצמו אתרוג מובחר בהחבא, איך שהוא נודע הדבר למרן הד"ח והקפיד על זה, ושלח ר' אלעזר את זוגתו נכדת הד"ח לפייס את זקינו בשמו ולא נתפייס וכן שלח את דודו הרה"ק מגארלין וג"כ לא הועיל, עד שנכנס בעצמו להד"ח אבל הד"ח הסיב את פניו מעמו, נענה ר' אלעזר ואמר: "רבי, איך וועל שוין גיט זיין", תיכף חבקו הד"ח ואמר לו בחיבה: "דו גייסט שוין גוט זיין, אין איך גיי שוין גיט זיין, לאמיר שוין ביידע גיט זיין".

ר' אלעזר היה נחשב לתלמיד מובהק של מרן הד"ח, וכל ימי חייו היה דבוק ברבו זה ובכל שב"ק היה רגיל ללמד ברבים בספה"ק דברי חיים בהתלהבות נפלאה בדחילו ורחימו, ויהי אחרי פטירת מרן הד"ח, התאספו אליו החבריא של חסידים שהיו עוד מנאמניו וחסידיו של אביו הק' והכתירוהו להיות ממלא מקומו של אביו.

ראשי"ת מלכותו

כשדנו מקורביו באיזה עיר יקבע את חצר קדשו, הביע ר' אלעזר את רצון קדשו לגור בעיר ריישא, ונימוקו עמו שבימי זקינו הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק היה ריישא עיר של מתנגדים ואמר אז הרבי ר' אלימלך באיזה הזדמנות בזה"ל: "איך שעלט ריישא אז פון מיינע קינדער וועלן דארט אריינפירן גאט אין יודישע הערצער" ולכן, סיים ר' אלעזר ואמר": "איך וויל זיין דער אייניקל וואס דער הייליגער זיידע דער רבי ר' אלימלך האט פון איהם גערעדט", ואכן כך הוה שבעיר ריישא פרסם את אלקותו ית"ש בעולם וחיזק את לבן של בני ישראל כדברת זקינו איש האלקים.

בעיר ריישא התחיל לזרוח אור שמשו על פני תבל ונתפרסם לגאון וקדוש הפועל ישועות בקרב הארץ, והמונים נהרו אליו מכל רחבי גאליציע ואונגארן תלמידי חכמים ובני עליה לצד פשוטי עמך, כולם כאחד מצאו אצלו את מקומם, במיוחד נתפרסם שמו בעניני רפואה, כמו שסיפר הרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע בשם אביו הגה"ק משינאווא זי"ע שאמר פעם: לכל צדיק נותנים כח מיוחד מן השמים, ולרבי אלעזר ריישער מסרו כח מיוחד מן השמים לרפא חולי בני

ישראל, והי' נותן סמים ותרופות שעשה מ'קוגעל יבישה, שנשאר משבת וכן מ'בעבעס ובצלים ועפר של לבינה שבונים ממנה ועוד דברים שבזה הסתיר את ישועותיו וסיפר הרה"צ רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל שהי' מלקט הקופסאות של טיי וקאווע וכדו' שהיו עשויים מצורות אנשים שונים חיות משונות וכדומה, והי' לו שני שקים מזה, וכל ילד שהביא קופסא כזה נתן לו מטבע או שנים עבורה ומי שבא אליו עבור רפואה וישועה הי' אומר שיתנו קופסא זו על מכתו.

ומסופר שפ"א בא אחד להגה"ק משינאווא זי"ע והזכיר את עצמו שנכנסו בעיניו שברי זכוכית ל"ע והחליטו הרופאים שלא שייך להצילו רק ע"י ניתוח בעיניו כדי להוציא השברים וזה מסוכן מאוד ולכן בא אליו לבקש את ברכתו שהניתוח יצליח, אבל הגה"ק משינאווא ציווהו שיסע תיכף לרבי אלעזר ריישער, כשהגיע השכיבו רבי אלעזר על שולחנו ועשה פתילה דקה משעוה ובין רגע הוציא את כל השברים, ושלחו בחזרה לדודו הקדוש משינאווא [אחי חמיו הגה"ק מקשאנוב], כששמע הגה"ק משינאווא עובדא היכי הוה נענה ואמר: עליו – על ר' אלעזר – יש לומר כמו שאמרו על הרמב"ם, שיותר ממה דעביד באסוותא עביד בצלותא.

ויסופר שפ"א שלח הרה"ק מגארליץ זי"ע מכתב לר' אלעזר ודרש ממנו תרופה עבור חולה, השיבו ר' אלעזר במכתב בזה"ל: היות שמעולם לא נתתי רפואה לאיש מבלי לדעת שמו ושם אמו של החולה לכן הנני מבקש שישלח לי את שמו ושם אמו...

פעם חלם א' מחסידיו ושם משפחתו אקסליראד שדנין אותו בב"ד של מעלה שישבוק חיים, ורבי אלעזר ישב שם כאחד מן הבי"ד הגדול וביטל את דינו ופסקו לחיים ולא למוות ויקץ והנה חלום ותפעם רוחו בקרבו ותיכף לפנות בוקר רץ לבית רבי אלעזר לספר לו את חלומו, וכשהגיע לביתו הבחין שרבי אלעזר עומד על יד החלון כמי ששומר וממתין עליו שיבוא וטרם הי' לו שהות לספר את חלומו נענה רבי אלעזר ואמר לו: האסטו מיך גוט אנגעקוקט? נו, ווער איז דער שטייער מייסטער, כלומר מי שהוא שיש לו דעה בעליונים וראה עיניו הפקוחות בעד טובת ישראל.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בפטירתו של ר' אלעזר היה כמה דברים נפלאים ועובדא הכי הוה: ביום עש"ק ט"ו תמוז שנת תר"ע לפ"ק נחשכו המאורות ונשמתו עלתה בסערה השמימה בהיותו בכפר באגאכוואלא, הובילו את ארונו לעיר ריישא ושם נערכה לויה גדולה וכל בית ישראל בכו על השריפה ששרף ה', אבל מצאו בצוואתו הק' שברצונו להקבר על יד אביו הק' בעיר סאקאלאוו, והוצרכו לסדר רשיון שיהא מותר להובילו מעיר לעיר ועלתה הדבר בקושי רב, כשנודע מזה להרבנית ניגשה תיכף להנפטר הקדוש ואמרה לו: כשם שהיית בעל מופת בחייך כן תהיה בעל מופת גם עתה, ותיכף אחר זה קיבלו הרשיון, וכיון שהיה עש"ק מיהרו מאוד והספיקו לקברו בעיר סאקאלאוו לפני כניסת השבת, ואמר ע"ז הגה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זי"ע שלפי דרך הטבע לא היה שייך לעשות את כל הדרך בזמן קצר כזה רק שהשמש עמדה דום לכבודו של ר' אלעזר עד אחר סתימת הגולל.

עוד דבר פלא הי' דבחייו ואמר להרה"ק מפלאנטש זי"ע בזה"ל: פלאנטש'ער רב כשתלך מהאי עלמא, יעשו החסידים רעש גדול שרבם נפטר, וועז איך וועל גיין וועט מען מיך אריינרוקן ווי א טשאלענט (היינו כמו שמטמינים החמין במהירות) וכנ"ל שמיהרו מאוד בהלוויתו וכשהגיעו לסאקאלאוו כמעט החשיך היום ומרוב חפזון לכרות את הקבר טעו אנשי החברא קדישא ועשו קבר קטן מכפי מדתו ולא ידעו מה לעשות כיון שהשבת כבר נכנסת ואין בכדי שיעשה להרחיב את הקבר, וא' מהעסקנים איש חסיד ובר דעת פנה להנפטר ואמר: זאל זיך דער נפטר איינעמען ולפליאת כל ראו בחוש שציית הנפטר ותיכף הכניסו את גופו הטהור לתוך הקבר ונתקיימה דבריו, מיך וועט מען אריין רוקן ווי א טשאלענט.

ספרו הק' משנה למלך

הרה"ק ר' אלעזר הניח אחריו ברכה, ספרו הנפלא "משנה למלך" עה"ת ומועדים שכתבו בעצם כי"ק והדפיסו בחייו, הפסר מלא בדרושים נפלאים מתוקים מדפש ונופת צופים ומלהיב את לב הלומד בו ליראה ולאהבה את הבורא ית"ש, הספר מסוגל גם לישועה ובעיר ריישא היה נהוג להניחו תחת מקשה לילד לסגולה. הספר היה חביב מאוד אצל רביה"ק זי"ע והיה רגיל ללמוד בו ופעם אף התבטא עליו: "עס איז זייער א בע'טעמ'ט ספר" ופ"א אמר הרה"צ מקאלבסוב זצ"ל [בן גיסו של רבי אלעזר] לרבינו הק' זי"ע שברצונו להדפיס עוה"פ את הספר משנה למלך של דודו, נהנה רביה"ק זי"ע הנאה מרובה ואמר לו שכשידפיס יתן לו מכתב הסכמה אך לא איסתייעא מילתא ולא נדפס אז. אגב, רביה"ק זי"ע אמר להרב מקאלבסוב: ראיתי את הרה"ק ר' אלעזר רק פעם אחת וכמדומה שזה היה אצל הברית שלך בעיר ריישא [בשנת תרס"ט] וסיפר הרה"ח ר' ישראל בריף ע"ה ששמע מהרה"צ ר' יוסף גליקליך זצ"ל ששמע בעצמו מפה קדשו של רבי אלעזר שאמר אז על רביה"ק זי"ע בזה"ל: "די צורה געפעלט מיר זייער, איך האב שוין לאנג נישט געזעהן אזא צורה".

בסייעתא דשמיא זכינו שי"ל הספר ברוב פאר והדר בציורף תולדות המחבר הק' ואביו הק' זי"ע, בהסכמתו הנלהבת של כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע הכותב בזה"ל.. והנה באמת הספר משנה למלך ומחברו אינו צריך להסכמה, כי הלא הרה"ק המחבר היה נודע ומפורסם צדקתו וקדושתו בקרב בית ישראל, והיה צדיק בן צדיק בן ה"ה הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זצ"ל בן אחר בן מגזע קודש הקדשים רבינו הנועם אלימלך זי"ע, והרה"ק המחבר גם שאב הרבה מבאר מים חיים תורתו וקדושתו של ק"ז מרן רבינו הדברי חיים מצאנז זי"ע, שהיה סמוך על שלחנו כמה שנים.. עכלה"ק.

י"ח תמוז

הרה"ק ר' משה דוד אשכנזי זי"ע

אבד"ק טאלטשעווע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תקל"ד בעיר ראזדאל לאביו ר' אשר אנשיל שהיה האב"ד דשם, (בסוף ימיו נתמנה אביו לראש בית דין בהעיר ואם בישראל לעמבערג, ושימש שם כאחד מארבע גדולי ומנהיגי ישראל בפולין, בהוועד ארבע ארצות), הי' יחסן גדול מאד נצר קודש לגזע אראלים ותרשישים, הרב מטאלטשווא אמר פ"א על עצמו שיש לו כתב יחוס בן אחר בן כ"ח דורות כולם בעלי רוה"ק.

על כס הרבנות

בשנת תקע"ג כשהי' עוד בגיל צעיר בן כ"ט שנה נתקבל לכהן כרב ואב"ד בעיר טאלטשווא, הי' מקושר מאד לבני עירו, וכל בני העיר הי' באים לקבל פניו ליהנות ממנו עצה ותושיה, והשתדל לעזור לכל אחד, לזה בכסף, ולזה בעצה טובה וכדו', גם הרביץ שם תורה לעדרים והעמיד תלמידים הרבה, והימים אשר מלך דוד את ישראל בעיר טאלטשווא ארבעים שנה, ואז עלה לארץ הקודש לחונן את עפרה, והחליט בדעתו להתיישב בעיה"ק צפת, שהי' עיר מלאה חכמים וסופרים, ולעסוק בתורה ועבודה את שארית ימיו על האדמה, אבל גדולי העיר הכירו תיכף בגדלותו, והפצירו בו שיקבל עליו את עול הרבנות של העיר, אבל הוא לא רצה, ולאחר הפצרות מרובות נעתר לבקשתם, ונתקבל לרב ואב"ד לכל קהילות האשכנזים, וישב שם י"ג שנותיו האחרונים.

עצה נאמנה

בשנת תר"ג בהגיעו לגיל שבעים שנה, אחרי ישבו ארבעים שנה על מדון בכס ההוראה שבק"ק טאלטשווא, התייעץ עם חתנו הייטב לב היות שקיבל על עצמו שכשיזכהו ה' למלאות שבעים שנה יעשה איזה דבר טוב שלא עשה מעולם, והחסיך קצת כסף, ומסתפק מה לעשות עם הכסף אם להדפיס ספריו או לנסוע לאה"ק, וייעץ לו הייטב לב שלא ידפיס ספריו בינתיים אלא יעלה לאה"ק, ואכן קיבל עצת חתנו והתחיל להכין עצמו לנסוע לאה"ק.

לפני נסיעתו, נסע להיפרד מצדיקי דורו, והי' אצל הרה"צ מקאסוב זצ"ל שכיבדוהו מאד וליוה אותו עד העגלה, והי' תימה להמקורבים שלא הי' דרכו בכך, אמר להם לכל אחד יש ניצוץ א"י, והרב מטאלטשווא הוא כולו א"י, גם נסע להרה"ק מרוזין זי"ע, ולהרה"ק הרבי ר' הערש מרימינוב זי"ע, כשנכנס להרה"ק הרבי ר' הערש"לע הכיר תיכף שהוא הוא אותו עני שבירך את חתנו (הייטב לב) ואת בתו ביום חתונתם שמחליציהם יצאו מאורות ישראל (כידוע העובדא), גם נסע להרה"ק ר' מאיר מפרמשילאן זי"ע, וסיפר רביה"ק זי"ע שכאשר בא אל הרה"ק מפרמישלאן ביקש ממנו ר"מ את ה"פאספארט", ואמר לו: "מאיר'ל קען נישט אונטערשרייבן דעם פאס" וכן אמר לו כמה ימים ועכבו בתוך ביתו, יום אחד החזיר לו את הפאס וברכו לשלום, והלך מהר כדי לתפוס את הספינה שמפליגה לא"י, וכשבא על שפת הים ראה שהספינה כבר הפליגה, והצטער מאד, על שהי' צריך לחכות על ספינה אחרת, עבור כמה ימים הגיע השמועה שאותו הספינה נטבעה בים, והי לפלא.

על אדמת קודש

בשנת תר"ג הגיע לא"י ובחר לו להתיישב בעיה"ק צפת יצ"ו, שגרו שם על פי רוב תלמידי חכמים רבנים, בעלי מקובלים, חסידים ואנשי מעשה, ע"כ החליט להתיישב שם על מי מנוחות על תורה ועבודה, העיר צפת על חכמיה, ראו תיכף על התושב החדש שוא איש המורם מעם, גאון בתורה, וצדיק תמים, עלה בדעתם לכהן אותו לרב ואב"ד בעיה"ק, הוא ברוב ענותנותו לא רצה לשמוע מזה, באמרו שאינו ראוי להיות מרא דאתרא קדישא הדין, אבל לאחר הפצרות מרובות, נעתר לקבל את עול הרבנות, ותוך זמן קצר, נתגדל שמו לא רק בצפת אלא בכל א"י.

אחר זמן קצר קנה שם איזה מקום לבנות בית, ושכר פועלים כדי לבנות את הבית והתחילו לחפור כדי לעשות יסודות הבית, וכאן אירע דבר פלא, שבאמצע החפירה נתקלו הפועלים בגג של איזה בנין, (כנראה אחד מהבתים שנהרסו מרעידת האדמה של צפת) ותחילו לחפור סביב הגג, והגיעו גם להכותלים, עד לבסוף נתגלה בנין שלם, ובתוכה אפילו מטה כסא ושלחן, וכל דבר הצריך לבית, וע"ז לא הי' צריך להוציא את כספו לבנות ביתו, והי' יכול להדפיס בכסף אשר חסך, את ספריו הק', ותיכף הדפיס ספריו.

תורה מתוך הדחק

כל ימיו הי' עוסק בתורה בעמל ויגיעה מתוך הדחק, העניות גדולה שררה בביתו, כמו שסיפר רביה"ק זי"ע שזקינו הגה"ק בעל הייטב לב, הי' אומר אודות שנותיו הראשונים שהי' סמוך על שלחן חותנו הגה"ק מטאלטשווא בביתו, כי העניות הי' כ"כ גדול בבית שאפי' עצים להסקה לא היו בבית להחם את הבית, והקור הי' בבית כ"כ גדול שהמים שהכין ליד מטתו לנטילת ידים הוקפאה, וחותנו שהי' רגיל לקום לפניו, הפשיר את המים כדי שיוכל תיכף ליטול את ידיו, עכ"ז לא מנעתו מלעסוק בתורה מאשמורת הבוקר עד השעות הקטנות של הלילה, כמו שסיפר הייטב לב שהי' לומד עם חותנו מאשמורת הבוקר ממש, וכשהי' קם בבוקר והלך לנהר לטבול, מצא שחותנו כבר הקדימו וכבר שבר לעצמו חור כדי ליטבול שם והוא כבר לא הי' צריך להתעמץ כלום והי' יכול תיכף לטבול, וז"ל: "דעם איינציגן עוה"ז וואס איך האב געהאט דארט, אז דאס אייז אין טייך איז שוין געווען אויפגעבראכן", והוסיף ואמר שכל היום ישב עם חותנו באהלה של תורה, ומחמת שהי' שורר קור גדול בבית דהלא לא הי' עצים להחם הבית, הצטרכו להתכסות בכרים ובכסתות וכך למדו, ובל"ק:

"מיר האבן געלערנט אונטער די דאכענעס", וכמובן שהכרת פני הייטב לב ענתה בו שעניות שורר בתוך ביתו, וכשחזר הייטב לב לזקינו הישמח משה, נבהלה הרבנית ממראה פניו ופנתה אל הי"מ, ואמרה ראה כי רעה פניו, ענה הי"מ אדרבה ראי כי קרן אור פניו.

ביום צוותו

בחודש אדר בשנת תרט"ז שנת פטירתו כתב צוואה לביתו, צוואתו היא מופלא מאד, בין הדברים שם כותב, שהיות שביתו ושאר דבריו באו לו בדרך נס, ע"כ מפחד שמא נהנה ממעשה נסים, וכדי לתקן זאת הוא מקדיש כל הבתים לצדקה, דהיינו שמה שיעלה שכר דירה יתחלק לצדקה, וכותב ששום אחד מבניו לא ידורו שם, לבד אם חתנו הייטב לב יעלה לארץ הקדש, ויהי' ברצונו לדור שמה, הוא רשאי, ובתנאי שגם הוא יתן שכירות, והשכירות מהדירה יתחלק לצדקה כנ"ל, והחלוקה תהי' בר"ח לתיקון על שלא זימן עניים לסעודתו בר"ח, והחלוקה תהי' עפ"י חתנו בעל הייטב לב אם יעלה, ואם לא יעלה יהי' החלוקה ע"י אפוטרופוס.

סיפר אחד מנכדיו שלפני כמה שנים שהתה בתו בא"י, ורצתה להיות על ש"ק בעיה"ק צפת, והכינה מקום לינתה אצל בעל הבית שדר בהבית הזאת של הרב מטאלטשווא, והיא לא ידעה מזה כלל, ובערש"ק בהגיעה להדירה, התנצל לפניה הבעה"ב שהיות שנדמן לו קרובים ואין לו מקום עבורה ללון, שתלך ללון למקום אחר, אבל ביקש ממנה שלסעודת שב"ק כן תבוא, וביום שב"ק באמצע הסעודה שאלה הבעה"ב על שם משפחתה, ענתה אשכנזי, אז אמר הבעה"ב בפליאה שהדירה הזאת הי' שייך לזקינה הרב מטאלטשווא, ונסתרים דרכי ה' שמן השמים סיבבו שרצון יראיו יעשה, וצוואתו תתקיים במילואו ששום נכדו לא יגור שם, ביומו האחרון עוד נתכבד בסנדקאות אצל ברית מילה.

עלתה נפשו למרום ביום ח"י תמוז תרט"ז, והוטמן בבית החיים בצפת, ...וז"ל מתוך צוואתו: ואין רצוני להיות תוך איזה מערה רק בשטח שבין הנביא ובין התנא ר' פנחס בן יאיר...

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה, ספרו "תולדות אדם" מעוטר בהסכמת נלהבות של הגאונים המפורסמים מחותנו הגאון בעל החוות דעת זי"ע והגאון בעל הישועות יעקב זי"ע והם מפליגים מאד בשבחו, הגאון בעל החוות דעת כותב וזל"ק: הנה יש שלוחה אלי פלפול נעים וכו' ואף כי ידענא בנפשאי כי ערכי ערך קטן וכו' והאי גברא לא צריך לדידי ולדכוותי אך רצונו של אדם זהו כבודו ואין מסרבין לגדול, הגאון בעל ישועות יעקב כותב ...הן הראה לפני כבוד ידידי מנעורי הרב המאור הגדול חריף ובקי מפורסם מוהר"ר משה דוד וכו', (לאחרונה הספר נדפס ע"י כ"ק מרן רבינו שליט"א עם הסכמתו של כ"ק מרן רבינו זי"ע, שזו היתה מכתבו האחרונה שכתב רביה"ק זי"ע), והספר "באר שבע". חידש עוד חידושים רבים בעומקה של תורה ובהלכה, ומעט מזעיר אשר נשאר עמנו, שצוה לפני פטירתו שכל הכתבים שלא סידר לדפוס יניחו לאחר פטירתו בקברו סביבו, וסיפר אחד מנכדיו שהי' כ"כ הרבה חידושים בכת"י, שהצריכו לחפור עוד הפעם סביבו שיכנס כל הכתבים.

לפלא לציין מה שכתב חתנו הגה"ק בעל הייטב לב זי"ע בספרו שו"ת אבני צדק חלק אה"ע סי' נ"ו תשובה לגיסו הרה"ק ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב בן המחבר זי"ע, וזל"ק: וע"ד אשר לא הבאתי בס' ייטב לב, בתחילה דברי תורה ממו"ח הרב הגאון זללה"ה (כי בכל ס' ייטב לב אינו מביא ד"ת מחותנו רק בפרשת האזינו) אספר לכם דבר פלא, הענין שלא הבאתי, כי לא זכרתי בזכרוני ממנו דבר בענין אגדה, ולכן לא חדשתי עפ"י דבריו, ולהעתיק מספרו באר שבע בלי חידוש דבר, אמרתי למה זה לי הלא הספר בעולם, ופעם אחת בעת שכבר ניתן לדפוס, אמר לי חתני מוה"ר יוקיל אבד"ק בערבעשט, לא טוב הדבר שאיני מזכיר בשם מו"ח ז"ל, שיהי' חידוש בעיני העולם ובפרט בעיני בניו, מה זה ועל מה זה, והשבתי לו מטעם הנאמר. ואחר זה כשהי' קרוב לגמר, עמדו המדפיסים בפ' נצבים, כי כלה הנייר הנצרך לזה והמדפיס הי' רוצה לגמרו בזמן המוקדם, אבל ארכו הימים ששלח אחרי נייר, ולא בא והוא כתב כמה פעמים לשלוח לו והשיבו לו ששולחים לו, ושוב ארכו הימים והשבועות וזמן רב ולא בא, והי' הדבר לפלא בעינינו מה זה ועל מה זה, כי בכל עת ששלח אחר נייר מיהר לבוא, ומה נשתנה היום מיומיים, ואז עלה בלבי שאין זה כי אם מאת ה' היתה זאת הסיבה לעכבו, כי לא לרצון הדבר למו"ח הגאון הצדיק זצל"ה שאינו לפי כבודו, ותיכף נתעוררתי ואמרתי מוכרח אני להעתיק מספרו באר שבע בלא חידוש דבר על ידי, והזכרתי שני פעמים בפ' האזינו, ובפ' ברכה פעם שלישי, א' על הפסוק האזינו, ב' על הפסוק כי שם ה' אקרא, ג' בפ' ברכה, אך שניתי מלשונו ללשוני כאשר הי' עם לבבי ביתר שאת, ואחרי שכך עשיתי בא הנייר, ונגמר להדפיסו ולהוציאו לאורה תל"ת.

כ"ב תמוז

הרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע הי"ד

ואלה תולדות

נולד בשנת ת"ק לערך בעיירה טולטשין, לאביו הג"ר מאיר סג"ל שהי' למדן גדול וירא שמים מרבים, כבר במעלליו התנכר הנער שלמה בכשרונותיו הברוכים ובעל ראש חריף ושנון, ועד מהרה יצא שמו לעילוי מופלא, כשהגיע לפרקו לקחו לחתן לבתו גביר אחד מן העיר קארלין, ועבר לדור בקארלין ליד חותנו, ושם המשיך לשקוד על דלתי התורה והיראה בהתמדה גדולה ובעמקות נפלאה, ונקרא בפי כל "רבי שלמה חריף".

התקרבותו לדרך החסידות

אז ישב בקארלין הרה"ק רבי אהרן הגדול שרבו הק' המגיד ממעזריטש זי"ע ציוה עליו שכל נשמה גדולה שיפגוש יקרב אותו לחסידות וישלחנו אליו, וכשפגש את האברך העילוי ר' שלמה שבא לגור בעירו ראה עליו שהוא נשמה

גדולה ומיד ויקרב אהרן אותו להקדישו, ור' שלמה נעשה אז לתלמידו המובהק ועל ידו נתקרב לחסידות, ונסע עמו למעזריטש להמגיד הק' ונעשה לאחד מגדולי החבורה, המגיד חבבו והעריכו מאד, ואמר עליו: "נפשו כאבן השואבת, נמשכת רק לנקודת האמת, להשיג יר"ש טהורה", ומסופר דכשבא הרה"ק רבי שלמה לבית המגיד הק' אמר המגיד בואו ונקבל את פני משיח בן יוסף.

גם הרה"ק רבי אהרן הגדול חיבבו מאוד ומסופר שפעם התאספו המתנגדים בעיר פינסק לדון בענין ה"כת" החסידים ושלחו לקרוא את הרה"ק רבי אהרן הגדול, ובא עם תלמידו הרה"ק רבי שלמה מקארלין, ובלהט הדברים העיז אחד פניו וצעק: "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן", כשיצאו מהאסיפה נענה הרה"ק רבי אהרן ואמר: בכל האסיפה לא שמעתי שום דברי אמת, כי אם זאת "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן".

כאשר הפך להיות חסיד השליך מעליו כל טרדות עוה"ז ועסק בעבודת ה' במסי"פ מתוך דחקות גדול, וממש לא הי' בבית לחם לאכול ובני ביתו לא יכלו לסבול הרעב והדוחק, ורופא אחד שראה בצרתם גמר בלבו לייסר את הרה"ק על שמפקיר בני ביתו בעירום ובחוסר כל, אך כשנכנס לביהמ"ד וראה את לימודו ועבודתו הק' נהפך לבו בקרבו והי' נותן להרבנית בכל שבוע ארבעה זהובים להחיות נפשה וביתה, ומסופר שקודם שמת רופא זה ביקש שיודיעו להרה"ק מפטירתו, ויצא הרה"ק אחריו ללוותו לבית עולמו, לאחר זיבולא בתרייתא תקע מקל בקברו, וכשבא המלאך דומה הממונה על נשמות המתים לא הי' יכול לגשת אליו, והלך אל הרה"ק ושאלו מדוע הוא מונעו מלגשת אל איש זה הרי עבר הרבה עבירות בחייו, וענה לו הרה"ק שיבוא אליו בעוד שלושת ימים, והתענה הרה"ק שלשה ימים וכשחזר אליו המלאך אמר לו: אמנם הוא היה בעל עבירה ועבר על כל התורה אך הרי החזיק ופרנס אחד שקיים את כל התורה כולה, ותמה המלאך עליו למה היה צריך לחכות שלשה ימים לתשובה זו, אמר לו הרה"ק שרצה לבדוק בעצמו האם נכון הדבר, ולאחר זמן החל לעסוק במלמדות לתלמידים.

נשיאותו

לאחר פטירת רבו הרה"ק רבי אהרן הגדול שנפטר בשנת תקל"ב בדמי ימיו כשהוא בן ל"ו שנים, לקח ר' שלמה את בן רבו רבי אשר שנתפרסם ברבות הימים לרבי אשר הגדול מסטולין, וגדלו וחנכו כדי שיתעביד לאילנא רברבא ויוכל למלאות מקומו של אביו הק', והוא עצמו לא רצה לקבל עליו את עול העדה, והמשיך ליצוק מים ע"י הרה"ק המגיד זי"ע, עם הסתלקותו של הרה"ק המגיד נסע להרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, אבל רבי מיכל לא רצה לקבלו כחסיד וגזר עליו להנהיג עדה בעצמו. ואז בא אליו רבו הרה"ק ר' אהרן בחלום וביקש ממנו "היה אתה האיש על העדה", אבל הוא סרב, עד שהבטיח לו רבו אם תקבל עליך הנשיאות תראה מסוף עולם עד סופו ואז קבלו, ויקץ והנה חלום ובכוחו לראות מסוף העולם עד סופו.

פעם הגיעו אליו בבכי רב מקורביו של גביר אחד, נוטה למות, ונתנו לו פדיון כדי שיתפלל עליו, באותו יום בא אליו הממונה על ההקדש של העניים, להזכיר אשה מנשי העניים היושבת על המשבר ומקשה לילד, עד כדי כך שהיא והולד בסכנה, ראה ר"ש ברוה"ק שנשמת הגביר תכנס לאחר הסתלקותו ברך הנולד, וכל זמן שלא ילך הגביר לבית עולמו, לא תוכל האשה ללדת, וכן הי' מיד עם הגיע השמועה על מות הגביר הגיעה גם הבשורה שהאשה ילדה בן זכר, ספרו לר"ש שבהקדש אין עצי הסקה, והקור שם גדול, נטל מהפדיון שקיבל מן הגביר לקנות עצים, כי אמר הלא הרך הנולד הוא הגביר בעצמו, והמעות מעותיו, כן נתן לצרכי הברית, עברו שנים והגיע בנו הצעיר של הגביר הנפטר לגיל הבר מצווה, הכינו בני הגביר סעודה גדולה, בראש הקרואים הי' הרה"ק ר"ש, ובין המזומנים הי' גם עניי העיר ובתוכם הילד, הילד העני לא רצה בשום אופן לישב בין העניים ורצה לישב דוקא בראש המסובים, ר"ש ראה זאת שלמעשה תובע הילד מקומו הראוי שהרי הוא הבעל שמחה, ע"כ אמר הרי הוא ילד, נעשה רצונו ואל יפריע השמחה, וכך הי' לכל אורך הסעודה הוא רצה מנה חשובה וכדו', ולפליאתו של אמו שאין דרכו של הילד כך, כשחלקו מעות לעניים רצה שיתנו לו יותר, בני הגביר חשבו שכבר הגדיש את הסאה, נטלו אותו וזרקוהו אותו לחוץ, חרה הדבר לר"ש בידעו שזהו אביהם וכך נעשה לו, ועוד ראה הרבה דברים אשר לא היה יכול לסבול ובקש מהשי"ת שיטול ממנו מדריגה זו.

עד מהרה נתפרסם גדלותו, ורבים החלו להשכים על פתחו, חסידים שחפשו דרך ה', ואף פשוטי המון עם אשר זקוקים לישועה ורחמים נהרו אליו, והוא מרוב אהבת ישראל הבוער בקרבו לא השיב פניהם ריקם, ונתפרסם לאיש קדוש, ולפועל ישועות ובעל מופת ונקרא בפי החסידים "הבעל שם טוב הקטן".

עבודתו הק'

הי' עמוד העבודה, בעבודה שבלב זו תפילה, כל עצמותיו וכל כוחותיו השקיע בתפילה, בכיסופין ובמסירות נפש עד כלות הכוחות ממש, פ"א ביקש ממנו בעה"ב אחד שיבוא אליו למחר, השיב לו: "שוטה, הלא צריך אני היום להתפלל ערבית ולקרוא קר"ש שהיא מסירות נפש, ואח"כ השינה, ומחר אני צריך להתפלל, ויש בתפלה מספר עולמות עד שבאים לק"ש ואח"כ נפילת אפים שאף היא מסינ"פ, ושמא יתן הקב"ה שיתמלא לי רצוני, ואתה רוצה שאבטיח לך לילך לביתך מחר".

תפילתו היתה בקולות ובהתלהבות גדולה אשר נמס כל לב שומעיו ועוררם בתשובה, רבים השיב מעון, מסופר שפ"א כשהי' יום השוק, והוא הי' מתפלל כדרכו בקול מלא רגש וכיסופין, ותפלתו עשתה כ"כ רושם על הגויים בשוק עד שהתאספו על יד ביהכ"נ ובכו לקול תפילתו, וסיפר הוא בעצמו שפ"א הי' קטרוג גדול בבי"ד של מעלה על התפלה שהיא מהדברים שעומדים ברומו של עולם ובנ"י מזלזלין בו ואינם מתפללים כראוי, ומחמת הקטרוג הזה עמד מלך אחד ורצה

לבטל התפלה מעם בנ״י, נעשה רעש גדול בפמליא של מעלה, ושאלו את הצדיקים מעולם האמת, מה דעתם, והסכימו על הביטול, לאחר מכן שאלו אותו אם מסכים, החל להרעיש עולמות בכוח תפילתו כדי לבטל את הגזירה, וזעק במר לבבו: ״כתיב ואני תפלתי, אני מקבל עלי להתפלל בעד כלל ישראל״, וביטל את הגזירה.

דרכו הי׳ להתפלל שחרית מאוחר בשעה אחת עשרה, מחמת שהי׳ חש במעיו, ולא הי׳ מוכן להתפלל מקודם, והי׳ רגיל לומר בדרך צחות ״האל״ף לך שלמה״.

דביקותו בקונו

הרה״ק מקארלין נסע פעם עם תלמידו הרה״ק ר׳ מרדכי מלעכאוויטש, ונכנסו לפונדק אחד והיה שם גם הרה״ק ר׳ מרדכי מנעשכיז, בתוך כך נכנסו שני שרי צבא ודיברו אל הרה״ק מקארלין, והרה״ק ישב דבוק בשרעפי קדשו ולא פנה אליהם כלל, ובערה כאש חמתם ושלפו חרבותם מנדנם והניחו על צווארו לאיימו, והרה״ק ישב בדביקותו ולא נע ולא זע מהם, ולבסוף עזבוהו לנפשו, והרה״ק מלעכאוויטש החוויר אז מרוב פחד ונשאר בחוורון פניו כל ימי חייו, ואמר הרה״ק מלעכאוויטש שאז הבין לפרש מאמר הגמרא ״אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים״ דהיינו שלא יפסיק עצמו מן הדביקות...

סיפר הרה״ק מקאברין זי״ע שפעם אחת נסע בדרך עם הרה״ק מקארלין והיה על הדרך הר גבוה ומשופע מאוד, וכאשר ירד העגלה מראש ההר להעמק ויריצו הסוסים מבוהלים ודחופים באין מעצור עד כי היה כפסע בינו לבין המות, כי כל רגע נדמה קץ לחיים, ומפני זה נפסק הרה״ק הנ״ל מעט בעת ההוא רגע מדביקותו, ויצא פסק דין בבית דין של מעלה שאין לו חלק לעולם הבא, ובראותו זאת ברוח קדשו, אמר כי מקבל עליו את הדין, באופן שישפטהו כביכול הקב״ה בעצמו, כי איך שיהיה הלא יהיה לפני השי״ת, ומה לו כי לא יהיה לו עולם הבא, וסיים, אשר בטענתו זאת יצא לצדק דינו, וכמאמר העולם: ״אי דעם מלכות געזעהן, אי דעם משפט געווינען״, כי נתנו לו שתיהן, ואמר על זה לפרש הפסוק בתהלים ״אשרי אדם ה׳ לא יחשוב״ אשר רגע אחת נפסק מדביקות ה׳, ״לו עון״ שגם זה נחשב לעבירה גדולה.

מלהיב לבבות

גם את תלמידיו חינך והרגילם לעבודת ה׳ במסי״פ ולהתפלל ביגיעה ובהתלהבות גדולה, ואכן תלמידיו הי׳ תלמידי חכמים ובעלי מדריגה, והיו יושבים חדשים בבית מדרשו ודבקו בו בכל נפשם, והי׳ מכניס אש להבת שלהבת בליבם שהיו מתפללים בהתלהבות גדולה עד שנפלו על הארץ מכלות הנפש, פעם בסעודה שלישית בעת רעוא דרעוין פירש הפסוק ״כל מעייני בך – מיין גאנצע קוועלונגען איז נאר אין דיר״ ונתלהבו החסידים מאוד, ושלשה ימים לא יכלו לצאת לעסקי החולין שלהם.

חסיד אחד מהנוסעים אל הרה״ק הבעל התניא נתעוררו לו פעם הרהורים וספיקות באמונה רח״ל, ונסע לרבו ושוחח עמו הרה״ק ולימדו פרקי אמונה ודעת והוטב לו, לאחר כמה שבועות שוב נתעוררו לו הספיקות וחזר לרבו והוטב לו קימעה, וחזר הענין בפעם שלישית גם כן, כשחזרו הבלבולים בפעם הרביעית נתיישב בלבו ונסע אל הרה״ק רבי שלמה מקארלין, והגיע לשם באחד מימי חול קודם התפילה, ובהגיעו הניח אז הרה״ק תפילין ובשמעו האיך שהרה״ק אומר ״וארשתיך לי באמונה״ תיכף עזבוהו כל המחשבות והבלבולים לצמיתות, ונסע לרבו הק׳ וסיפר לו כל מה שהיה אתו, ושאלו למה זה כשבא אצלו ואף ששוחח עמו רבות, לא הוטב לו כי אם לזמן מה, ואילו אצל הרה״ק מקארלין לא שמע ממנו כי אם איזה תיבות והוטב לו לתמיד, השיב לו רבו: הנה כתיב ״כי מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלים״ שיש שני בחינות בצדיקים, ישנו מי שהוא בבחינת ״ציון״ ואצלו אי אפשר להוושע כי אם על ידי ״תורה״, וישנו צדיק שממנו אפשר להוושע גם בבחינת ״דבר ה״ בלחוד דהיינו אפילו בכמה תיבות בלבד, וזהו רק בבחינת ״ירושלים״ דהיינו ״יראה שלימה״ והוא הוא הרה״ק קארלין.

פע״א אמר בלש״ק: ״מען קען זיין אַ מחיה מתים אַ פוקד עקרות און אַ רופא חולים... אבער שוערער פון די אלע זאכן איז אריין ברענגען יראת שמים אין אַ אידישע הארץ״.

רבו הרה״ק ר׳ אהרן הגדול אמר פ״א לרבו הרה״ק המגיד, שיש לו אברך שבשעה שאומר התהלים בליל יוהכ״פ, כשאומר הפסוק ״ה׳ אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ״ לא נשאר בפולין ליטא רייסן שום ניצוץ שלא העלה אותו, וידוע שכל מי שנגע בידו הקדושה לא נפטר בלי תשובה.

וצדקתו לבני אדם

גם במידת הצדקה לא ידע גבולות, לא הניח לעצמו מאומה, אף בזמנים שביתו הי׳ מרוקן מכל פזר נתן לאביונים, באומרו שכל חיותו היא מנתינת צדקה, סיפר הרה״ק מרוזין זי״ע על צדקתו, שבזמן דחקו, נכנסו נכדיו לזוגתו הרבנית ובכו לפניה: רעבים אנחנו, שלחה אותם אליו, נכנסו אל הקודש פנימה בבכיה גדולה, שאלם מדוע אתם בוכים, ענו לו אנו מורעבים, ענה להם גם אני מורעב לצדקה, וכתוצאה מזה חיו הב״ב בדחקות גדולה, החליטו אנשי ביתו לקנות במעות מזונות וליתנם לרבנית כדי שלא תהי׳ אפשרות לחלקם, ביום מן הימים הגיע לידו המפתח מהחדר שבו היו סוגרים המזונות, קרא לעניים שיבואו בחצי הלילה, וחילק את המזונות עד הפרור האחרון, בבוקר ראתה הרבנית שהחדר ריק מכל, נכנסה במר נפשה לפניו, ובכתה ״הלא בניך עניים כמותם, הכיצד לא השארת להם דבר״, מיד חוורו פניו הקדושים, ונחלש, בשובו לאיתנו אמר היא פגעה בי ״ביזן פינטל פון הארץ״, בפרט לעניי א״י הי׳ פועל רבות, והוא הי׳ הרבי הראשון שדאג לגביית כספים עבור החזקת מתיישבי ארץ ישראל ה״ה הרה״ק ר״מ מויטעפסק ור״א מקאליסק זי״ע, ותיקן הרבה תקנות בענין זה, וגם מינה גבאי מיוחד מאברכיו לכך, כשהגיע תורו של הרב ר׳ יעקב נכד הבעש״ט להיות גבאי א״י,

ובדיוק באותה עת היתה משמרתו לשמש את הרה"ק מקארלין, (המנהג הי' שכל שבוע שמש אברך אחר את הרה"ק מקארלין), אמר לו אתה כעת גבאי א"י, חלילה לי להשתמש בך, כמו"כ הונהג תשלום לקופת א"י עבור כל פתקא שנתנה לו, לפי כמות המילים שנכתבו בה.

פועל ישועות

הי' מפורסם לבעל מופת גדול, והי' נקרא בפי צדיקי דורו בעל שם טוב קטן, תלמידו הרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע הי' אומר: "הצדיקים כינו את רבי הקדוש רבינו שלמה בעל שם קטן, אני אומר שהוא הי' בעל שם גדול, בעל שם בשלימות, ממני לא הסתיר מאומה הכל גילה לי".

פ"א הגיע לאיזהו מקומן לשבות שם שב"ק, ובהיות והמקוה הי' קר רצו החסידים לחממה בשבילו, הרתיחו מים ושפכו לתוך המקוה, אחד מן החסידים רצה לראות אם כבר הפיגה המקוה את צינתה, ונכנס להמקוה ערום, והחסידים לא ידעו מכך ושפכו עליו מים הרותחים מלמעלה, ונכוה מראשו ועד רגליו, עטפוהו בסדינים ונשאוהו לבית חותנו, כשראוהו חותנו שהי' מתנגד לא רצה להכניסו לביתו באמרו הוא רצה להכין מקוה עבור הרבי שהרבי ירפאהו, לקחוהו לשטיבל השכיבוהו על הספסל והי' מוטל שם ביסורים גדולים, לעת מנחה בבוא הרה"ק ר"ש להתפלל, הביאו החולה לפניו, ציוה להניחו על מטתו [הגם שהקפיד על כך שלא ישב שום אדם על מטתו, ואם ישב אדם, לא ישן יותר על המטה] החל לומר "הודו" ובהגיע לפסוק "ישלח דברו וירפאם", הרגיש החולה כי יסוריו חולפים ועוברים, עברו רגעים ספורים והנה קרמו הכוויות עור חדש וכל גופו מבריא, כשהגיע ל"רפאנו" בחזרת הש"ץ וסיים "רופא חולי עמו ישראל" שב בשרו כבשר ילד קטן, עם גמר קבלת שבת קם ממטתו, והי' כאחד האדם.

פוקח עורים

סיפר הגה"ק בעל תורת חסד מלובלין זצ"ל שפעם ראה איש אחד נותן תיקון ביומא דהילולא של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, וסיפר האיש שהוא נסתמא על עיניו רח"ל והלך להרה"ק ושח אליו צרתו, אמר לו הרה"ק ר' שלמה דאם הוא מאמין שהקב"ה פוקח עורים אז תראה, אמר לו האיש דהוא מאמין בזה, אמר לו הרה"ק, א"כ אתה צריך לראות, ואמר האיש הזה דאינו רואה, אמר לו הרה"ק, אז אין אתה מאמין, וכך חזר הדבר הרבה פעמים, עד שלבסוף אמר האיש "יעצט גלייב איך באמת", אמר לו הרה"ק "זעהסטו באמת", וכן היה שהתחיל לראות בעיניו כאחד האדם.

מעלה נשמות

סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא זצ"ל שהמשרתת בבית הרה"ק נסתלקה בדמי ימיה ר"ל ולא היה מי שיאמר קדיש אחריה, ואמר הרה"ק שהוא יאמר קדיש בעבורה, בלילה הראשונה באתה בחלום להרה"ק שיפסיק לומר קדיש לעילוי נשמתה, דבקדיש הראשונה שאמר בשבילה עלתה נשמתה למדריגה גבוה כל כך שאי אפשר לעלות יותר.

הסתלקותו

פ"א נמצא מומר הרוג בזיטאמיר, העלילו על הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע כי יש לו יד בדבר, אסרוהו בבית האסורים, וחייו היו בסכנה, הרה"ק מקארלין עם הרה"ק ר' זאב מזיטאמיר זי"ע השתדלו רבות להצילו, וכל פעולותיהם הי' לשוא, ראו בעליל כי אין זה דבר טבעי שכל עבודתם יורדת לטמיון, הבין ר' שלמה כי ידו של ר' נחום עצמו בדבר, היות ורצונו למסור נפשו על קידוש ה', השתדל לבקרו בבית האסורים, דיבר עמו שיחזור בו מרצונו ואמר לו "הפוך צלותך", אמר לו ר"נ "מחשבה זו לא ידעה אף מלאך ושרף, ואם הרגשתם בזאת, אין לי צורך בזה", ואכן ברגע שבו נתרצה לצאת הועילה השתדלותם והצליחו, אמר ר"ש "הוא השליך מחשבה זו, ואני לקחתי", הודיעו להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע משמים על הגזירה שנגזרה על ר"ש, ולא רצה להסכים על כך, הודיעוהו אם לא יסכים, תבוא צרה על ישראל, ועדיין בסירובו, שוב אמרו, אם לא תסכים לכך תבוא על היהודים פורענות כבשנת ת"ח, כששמע זאת סרה התנגדותו.

בשנת תקנ"ב היתה מלחמה כבידה בין פולין ורוסלאנד, בערב שב"ק ט"ז תמוז נכבשה העיר לאדמיר שם הי' גר ר"ש בסוף ימיו, בליל שב"ק בטרם קדש על היין יצא רבינו לחצירו, שם בסמוך עמדה אורות סוסים, בשובו, אמר ששמע מהסוסים שאינם מבשרים טובות, (עיין בספר ברכת אהרן שמביא שהרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע העיד על רבו הקדוש שהי' מכיר שיחת עופות שיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת, כל מה שמפורש בגמ' (סוכה כח.) על רבן יוחנן בן זכאי, ולא העלים ממנו כל זה) למחרת בבוקר הקציב השר המקומי, לרגל נצחון המלחמה, לחייליו פרק זמן של שתי שעות לעשות בעיר ככל העולה על רוחם, החיילים הקאזאקים התנפלו על בתי היהודים והחלו לשלול ולבוז, וזרקו חצים ובליסטראות בכל העיר עד אין שיעור, יהודי העיר אחוזי בהלה ברחו לבית המדרש בו התפלל הרה"ק ר' שלמה, ר"ש עמד בתפלתו ראשו בפנים ארון הקודש וכולו דביקות, נכדתו בראותה שהוא מאריך בשהייתו סברה אולי נתעלף, ונענעה בשפת בגדו, ומיד נתעורר מדביקותו, באותו רגע עבר קאזאק צולע בחוץ, וכיון את היורה על ר' שלמה וירה דרך החלון פנימה ופגע ברגלו, אמר על כך ר"ש שאלמלא עוררוהו, לא הי' יכול לשלוט בו שום כח שבעולם, ברגע זה נסתיימו היריות בעיר, ר"ש לא הניח לטפל בו בשבת קודש, המכה ברגלו הלכה והחריפה, הוא שכב על מטתו כל אותו השבוע, וספר הזוהר הק' פתוח לפניו, ביום ה', כ"ב תמוז תקנ"ב עלתה נשמתו השמימה בקוראו הפסוק "וינטלם וינשאם כל ימי עולם", צדיקי דורו אמרו עליו שהי' לו נשמת משיח בן יוסף לכן נהרג על קידוש השם, ימי חייו הי נ"ב שנה כמנין שנותיו של שמואל הנביא, נטמן בלודמיר, באוהל מיוחד, על קברו לא כתוב כלום, וישנה רק אבן גדולה. ליקוט מדברי תורתו נדפס בספר "שמע שלמה".

שבעה עשר בתמוז - יפי בין המצרים

לקט מדרש מפי מדרשי עלין ממדרשות הימים וסגולתן

י"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות ולא במקרה הוא י"ז דייקא בגי' טוב והוא עפ"י משרז"ל מפני מה אין ט' בדברות הראשות כי הי' גלוי, וידוע לפניו ית"ש שעתידין להשתבר ויאמרו ח"ו פסק הטוב ע"כ אין בהם ט' רק בלוחות שניות לומר שכל אלה הענינים טוב לישראל ע"כ אירע המעשה ביום טו"ב בתמוז וז"ש האריז"ל ויקרא אהרן ויאמר ח"ג לה' מחר אמר כן בנבואה שעתיד להיות היום ההוא ח"ג ויו"ט לישראל.

(בני יששכר)

◆◆◆

כל רודפיה השיגוה בין המצרים פי' כל רודפי' ה' שרודף אחר השגת התגלות ה' יוכל להשיגה ביותר בין המצרים כמשל המלך כשאיננו בביתו יש ביכולת להגיע אליו בנקל יותר.

(המגיד הק' ממעזריטש זי"ע)

◆◆◆

בימי בין המצרים האדם הוא בחי' קטנות ויוכל לראות גודל פחיתות וגריעות עצמו ומימים אלו ימשיך בחי' זו על כל השנה כמו בסוכות שממשיכין שמחה על כל השנה.

(אמרי פנחס)

◆◆◆

אלו הג' שבתות בין המצרים הם כנגד ג' רגלים פסח ושבועות וסוכות.

(מקובל בשם הרה"ק מלובלין זי"ע)

◆◆◆

בזמן הזה שהוא בין המצרים ואז שליטת נחש הקדמוני רח"ל משליטתו אזי צריכין אנו ליתן חיות חדש בזה הזמן ע"י עסק התורה הק' באלו הסדרות השייכים לאלו השלש שבועות כי הם מדברים מענין הקרבנות ושאר ענינים גדולים.

(מנחם ציון)

◆◆◆

י"ל בהעיר לב ושום שכל דאלו הכ"א יום שבין י"ז תמוז לט' באב היינו שבת ור"ח ז' ימי פסח יום חג השבועות ב' ימים של ר"ה יוה"כ ח' ימי חג הסוכות וסימנך א"ך טובלישראל ואלו הכ"א יום שבין המצרים הם מקורים שרשיים להם.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

ימי בין המצרים תרועה ושברים עשי"ת ויום הכיפורים סוכה וד' מינים הם הכל הכנה לאתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו ולכאורה הדברים מתמיהין כי מה אית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ומתפללים בכל יום ויום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו ונ"ל כי עיקר הפדות של חורבן ביהמ"ק הי' בשביל שהדור שבימיהם נחרב הבית אין לשער גודל הצער שהי' להם באותו זמן וכמו"כ עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן ומחכה מתי יבנה ועודנה תכילנה עיניו ועבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו אוי לנו כי פנה היום ואין קול מבשר טוב וכו' ומצטער על דלותן וגלותן של ישראל וגלות השכינה ואנו עוד לא נבנה הבית הנה זה מכפר עון הדור כאילו נחרב בימיו שהי' כפרתן של ישראל.

(הרה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע)

◆◆◆

ג' השבועות שבין י"ז בתמוז לט' באב המכוונים נגד ג' השבועות שמרה"ש עד שמיני עצרת הם ע"ד הצייר שרוצה לצייר ציורים נאים ועושה תחלה צבע שחור כיסוד שיקבל ע"ז את הציורים היפים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

בימים הללו צריכים ליגע ולהפטר משנאת חנם אם זה שעינו רעה באחרים או זה שאין לו עין טובה לאחרים לשניהם שנאת חנם המחריבה את הבית אי' כל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב ביהמ"ק בימיו וטוב עין הוא יבורך ובזה הוא יבנה את הבית.

(חידושי הרי"ם)

פנימי **התמימה** בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בשמחת הוואך נאכט של נכד כ"ק מרן רבינו שליט"א

לרגל הולדת הבן אצל נכדו הרה"ג ר' **דוד אלימלך האלבערשטאם** שליט"א

בן הגאון הצדיק רבי **אברהם האלבערשטאם** שליט"א
רב דקהל מנחת חינוך וראש הכולל טארטיקוב בבארא פארק יע"א

וחתן הרב"ג הגה"צ רבי **חנוך העניך אשכנזי** שליט"א
רב ביהמ"ד אבני צדק בשכונת עצי התמרים בקרית יואל יע"א

יום ד' פרשת בהר בחוקותי תשפ"ה לפ"ק

רב ביהמ"ד אבני צדק: אונז זעמיר אייניקלעך פון רבי אליעזר'ל קאמארנער,[1] עם איז היינט נאכט די יארצייט (כ"ד אייר).

מיין זיידע רבי משה'לע קאלוב'ער,[2] ער איז נתגדל געווארן ביי רבי אליעזר'ל קאמארנער, זיין טאטע איז אויעק יונגערהייט, זיין טאטע האט געהייסן רבי יהודא הערש – ער האט געהייסן נאך רבי יהודא הערש ראזלער, זיין מאמע איז געווען א טאכטער פון רבי יהודא הערש פון ראזלא – און זיין טאטע רבי יהודא הערש איז נפטר געווארן יונגערהייט, איז ער געפארן מיט זיין מאמע צום זיידן רבי אליעזר'ל, און ער איז דארט נתגדל געווארן.

רבי אליעזר'ל האט אים געזאגט נאך זיין חתונה – רבי משה'לע קאלובער איז דאך געבוירן געווארן אין גאליציע, רבי יהודא הערש האט דאך געוואוינט אין ראזלא – איז נאך די חתונה האט אים זיין זיידע רבי אליעזר'ל געזאגט, דו ביסט דאך א קאלובער אייניקל, דארפסטו דיך באזעצן אין קאלוב [אונגארין], האט ער אים געפרעגט, יעצט זאל איך מיך באזעצן אין קאלוב? האט ער געזאגט ניין, ווען ס'וועט קומען די צייט... ווען רבי אליעזר'ל איז נסתלק געווארן דעמאלטס איז ער געגאנגען זיך באזעצן אין קאלוב.

רבינו: אזוי?!, ער האט געוואוינט אין קאלוב? איך האב געוואוסט אז ער האט געוואוינט אין סיגוט.

רב ביהמ"ד אבני צדק: ער האט געוואוינט אין סיגוט אויך, צעהן יאר האט ער געוואוינט אין סיגוט, אבער ער איז נישט געווען קיין אונגארישער בירגער האט מען אים גע'מסר'ט.

ער האט טאקע געהאט אסאך מנהגים פון קאמארנא מקובל פון רבי אליעזר'ל.

רב דקהל מנחת חינוך: ס'איז א אינטערסאנטע זאך די קאמארנער מנהגים, דער רבי ז"ל האט נישט געהאלטן מ'זאל עם דרוקן.

רב ביהמ"ד אבני צדק: דעם 'שולחן הטהור' האט ער נישט געהאלטן אז די קאמארנער רבי'ם האבן דאס געוואלט מ'זאל עם דרוקן.

א' הנוכחים: ס'איז דאך נישט געדרוקט געווארן די אלע יארן, דעמאלטס איז געקומען איינער נישט פון די קאמארנער רבי'ם, און האט דאס געוואלט דרוקן על דעת עצמו.

רבינו: ער האט נישט געהאלטן מ'זאל עם דרוקן ווייל ס'איז אסאך זאכן אנדערש ווי די הלכה.[3]

---

1 הרה"ק רבי אליעזר צבי סאפרין ז"ל מח"ס בן ביתי, בנו של הרה"ק רבי אייזיק'ל מקאמארנא ז"ל.

2 כ"ק אדמו"ר מקאלוב בעל עת רצון ז"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מקאלוב בעל חקל תפוחין ז"ל מוויליאמסבורג.

3 וכ"כ בנו הרה"ק רב אליעזר צבי זצ"ל בהקדמה להספה"ק זוהר חי: ...ועתה תדע כל אחד מבני ישראל הקדושים שאדוני אבי מורי ורבי מובהק הרב הקדוש המחבר הספר הזה זוהר חי על הזוהר הקדוש, הוא איש נאמן בכל דבריו, בעל החבורים שחיבר בין בנגלת התורה ובין בסתרי תורה, וכל המעיין בספריו הקדושים הנ"ל ונמצא איזה דברים שלכאורה נראה שסותרין איזה הלכה או דברי האר"י ז"ל, תדין אותו הקדוש לכף זכות, והוא בודאי בלי שום ספק שההסרון הוא מהמעיין שאינו בקי כל כך בכל חדרי תורה, כמו שאמו"ר זלה"ה... עכ"ל.

ועי׳ בס׳ זקניך ויאמר לך (חלק ז׳ח׳ט׳ בהקדמה) שמביא מזכרונותיו של כ״ק הגה״צ אבד״ק סערדעהאלי שליט״א, כדלהלן: דארט ביי יענע שבע ברכות איז געווען א אינטערעסאנטע זאך, דער רבי ז׳ל האט זיך זייער צופייערט קענן דעם דרוקן פון שולחן הטהור פון קאמארנער זי״ע, ער איז געווען זייער שארף.

דער רבי ז׳ל האט נישט געוואלט אז מ׳זאל עס דרוקן, די אלע יארן פון רבי אייזיק׳ל ביז יעצט האט מען עס נישט געדרוקט, עס איז געווען א דור דעה אלע ספרים האט מען געדרוקט, דאס איז נאך מער א גאנגבארע ארטיקל ווי אלע אנדערע ספרים, קיינמאל האט מען עס נישט געדרוקט, מ׳האט דאס צום ערשטן מאל געדרוקט אין א״י אין יענע צייט ווען דער רבי איז געווען ביי אונז ביי שבע ברכות.

דער כתב יד איז געווען אין ארץ ישראל, עס איז שוין דארט אויך נישט געווען בשלימות, עס איז געלעגן ביי אן אייניקל, זעהט אויס אז מען האט געהאט געפרעגט דעם רבין׳ס בעפאר דערווען, און ער האט געזאגט אז מען זאל עס נישט דרוקן, און מען האט אים נישט געפאלגט.

כ׳געדענק נישט ווי אזוי עס איז אריין געקומען אינעם שמועס, אבער דער רבי איז געווען ממש פייער, ער האט געזאגט "מ׳האט מיר אויך אריינגעשיקט דעם ספר, כ׳האב געזאגט פאר יאסל, עפן נישט אויף אפילו דעם דעקל, כ׳וויל נישט אנקוקן אפילו דעם דעקל, אזוי ווי עס שטייט און גייט שיק עס שוין צוריק". ער האט דאס ניטאמאל געזעהן נאכן דרוקן, קען זיין ער האט דאס געזעהן בעפאר ווען ער איז געווען אין ארץ ישראל ווען עס איז געווען בכתב יד.

דער רבי איז געווען א שולחן ערוך מענטש, אז ער האט געוואוסט אז עס איז דא זאכן קענן דעם שולחן ערוך איז ער געווען אש להבה.

הר״ר דוד אלימלך: וועגן ספירה אויך, אז מ׳האט פארגעסן איין טאג צו ציילן, זאגט ער דארט אז מ׳קען מאכן א ברכה.[4]

רבינו: פונעם צאנזער רב זאגט מען אויך אזוי.[5]

רב דקהל מנחת חינוך: ס׳איז נישט קלאר, ס׳איז רבי משה הלברשטאם (כ״ק הגאון הצדיק בעל דברי משה ז׳ל חבר הביד״צ העדה״ח בירושלים עיה״ק ת״ו), ער איז געווען דער ערשטער פאר צוואנציג יאר וואס האט דאס מגלה געווען. קיינער האט נישט געוואוסט דערפון ביז דעמאלטס אז דער צאנזער רב האט געהאלטן טאמער מ׳האט פארגעסן איין טאג אז מ׳מעג מאכן א ברכה, ער האט א גאנצע תשובה אין דברי משה (סי׳ כ״ט).

א׳ הנוכחים: רבי משה ארי׳ (כ״ק גאב״ד עיה״ק ירושלים ת״ו ז״ל) פלעגט אויך אזוי נאכזאגן.

רבינו: יא, ער ברענגט דאס טאקע דארט בשמו.[6]

מוה״ר חיים שלמה פישער חי״ר, משב״ק: אין בית הלוי איז דא א קולא, אזוי ווי ס׳איז מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. איז אפילו מ׳האט פארגעסן, אבער די וואכן קען מען נאך אלין ציילן.[7]

---

4 עיין מה שכתב בסה״ק אוצר החיים להגה״ק מקאמארנא ז״ל (פרשת אמור מ׳ ש״ז) דהנהיגו רבותינו ז״ע דבלא ספר יום אחד, יספור הלאה בברכה, ועיי׳ מש״כ עלה הגה״ק מספינקא ז״ל בספר אורחות חיים (סימן תפ״ט אות י״ד), ובשו״ת לבושי מרדכי להגאון מומאד ז״ל (או״ח סימן צ״א), ובשו״ת שבט הלוי (ח״ג סימן צ״ו) נשאל ע״ד רב ומנהיג בעירו ששכח לספור לילה אחת ורגיל לספור ברבים, ואיכא בזיון כבוד התורה אם לא יספור, והעלה למעשה שיספור שאר הימים בברכה, עיי״ש.

5 עיין בספר כתבי קודש עטרת יהושע (מדור מפעלות הצדיקים סימן מ״ח) שכתב הגרמ״א פריינד ז״ל בכתי״ק: לרשום מה ששמעתי מכ״ק מאזמו״ר זצ״ל שפע״א שאל איש אחד מכ״ק רבינו הקדוש מרן בעל דברי חיים זצ״ל על אחד ששכח לספור ספירת העומר ביום אחד אם יספור בשאר הימים עם ברכה או לא, והשיב שיספור עם ברכה, ושאל לו איש אחד, הלא מבואר בש״ע שאין לספור עוד עם ברכה בכה״ג, והשיב לו, שילך שהוא משוגע ל״ע, וקללת צדיק לא שבה ריקם, ונעשה משוגע ל״ע, עכדה״ק.

6 וז״ל בדברי משה (שם): ...ברם שמעתי זה כמה פעמים מפי הגאון הצדיק מוהרמ״א פריינד שליט״א [בעת מרן הגאב״ד דפעיה״ק ת״ו] כי מקובל בידו בשם אא״ז הגה״ק מרן בעל דברי חיים מצאנז זי״ע שהורה להלכה למעשה שיכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה... עיי״ש.

7 הנה כתב בבית הלוי (ח״א סי׳ ל״ט) בדילג אחד הימים בספירת העומר, דאם לא דילג יום השלמת השבוע, אף שדילג אחד מימי אמצע השבועות עדיין יכול הוא לברך על מנין השבועות, ותוכן דבריו לשיטת רבינו ירוחם דמנין הימים והשבועות שתי מצוות הן, ומה דאין מברכין שתי ברכות הוא משום דמנין הימים בזמה״ז מה״ת הוא, ומנין השבועות מדרבנן משום דכתיב ביה מיום הביאכם, ולפיכך מברכים על מנין

רבינו: אין שולחן ערוך (סי׳ תפ״ט) אליין איז דא אזא דעה.

דער כתב סופר שרייבט (יו״ד סוף ס׳ קפ״א) אז מ׳קען מקיל זיין ווייל רוב דיעות אין די פוסקים האלטן אזוי.[8]

רב דקהל מנחת חינוך: אז ס׳איז דא צוויי מצוות, דער רבינו ירוחם זאגט אזוי.

רבינו: ס׳איז דא צוויי שיטות אין דעם צי ס׳איז צוויי מצוות אדער איין מצוה.

דער טור (שם) ברענגט דעם רבי סעדיה גאון אז נאר דעם ערשטן טאג אויב מ׳האט פארגעסן קען מען נישט מער ציילן מיט א ברכה.[9]

רב דביהמ״ד אבני צדק: ס׳איז צוויי נקודות, איינס צי ס׳איז געבינדן דעם טאג מיט די אנדערע, אז מ׳לאזט אויס איין טאג צי ס׳איז מעכב. און נאכדעם אז מ׳האט נישט געציילט ביינאכט צי מ׳קען נאך ציילן בייטאג. ווייל מ׳שטעלט עם צו צו קצירת העומר, ווייל לא מיקצר בלילה צי מ׳קען שניידן ביום, עם איז א מחלוקה אין די גמרא (מנחות עב:) רבי מיט די חכמים. איז וועגדט זיך עם אין דעם, אויב האלט איך אז מ׳קען משלים זיין די קצירה בייטאג, קען מען ציילן בייטאג. אבער אויב קען מען נישט שניידן די קצירת העומר בייטאג קען מען נישט ציילן בייטאג. דאם איז איין מחלוקת.

הימים ופוטרים את מנין השבועות, אין לברך על מנין השבועות לבדן, אבל לשיטת הרמב״ם בסהמ״צ ורוב הראשונים דחד מצוה הם, שפיר יש לברך על מנין השבועות לבד, דכיון דמבואר בטור דאם מנה ימים ללא שבועות או שבועות ללא ימים יצא יד״ח, לא גרע נידון דידן דספר שבועות ודילג ימים.

8 עיי״ש שכ׳ דרוב פוסקים סברי שיכול לברך, אך נהגו להחמיר כדעת הבה״ג, וכל שיש עוד צד וסברא להקל סמכינן עלייהו לברך בשאר הלילות, ע״ש.

9 הנה הטור (סי׳ תפ״ט) הביא מהבה״ג (הל׳ מנחות קלז ב) לחדש שאם שכח לברך באחד מן הימים שלא יברך עוד בימים שלאחריו, דלא כדעת רס״ג בסידורו (עמ׳ קנ״ה) לספור בברכה חוץ אם שכח לילה הראשון.

וכתב הב״י מתוס׳ מנחות (ס״ו ע״א ד״ה זכר) שהטעם משום תמימות, אבל רבי סעדיה גאון בסידורו (שם) סובר שגם אם שכח לברך באחד מן הימים אפשר לספור בברכה, חוץ אם שכח לספור בליל ראשון, והרא״ש בפסחים (פרק י סי׳ מא) הביא בשם ר״י להקל יותר מזה שגם אם שכח לספור בליל ראשון יכול לספור בשאר הימים ולברך, כי כל לילה ולילה מצוה בפני עצמה הוא, וגם כיון דספירה בזה״ז אינה אלא מדרבנן, לכן אינו מעכב מה שלא ספר לילה אחת דלא בעי תמימות.

ולמעשה פסק התה״ד (ח״א סי׳ לז) כבה״ג, ונמשך אחריו הב״י בשו״ע (שם ס״ח), ברם במסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, בזה מודה השו״ע שיספור בשאר הימים בברכה.

רבינו: צי ס׳איז איין מצוה, אדער ס׳איז יעדן טאג א עקסטערע מצוה.

רב דקהל מנחת חינוך: דאם האט יא די וועלט אהנגענומען אויב מ׳האט פארגעסן ביינאכט קען מען משלים זיין בייטאג, און מ׳קען ווייטער ציילן מיט א ברכה.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ווייל ס׳שטייט אזוי אין שולחן ערוך (או״ח סי׳ תפ״ט).

רב דקהל מנחת חינוך: אבער דאם האט מען נישט אהנגענומען אז מ׳האט פארגעסן א גאנצן טאג, קען מען נאך אלץ ציילן מיט א ברכה.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ווייל דאם שטייט אין שולחן ערוך אז נישט (שם). ביידע שטייט אין שולחן ערוך. ביי דעם שטייט אז יא, און ביי דעם שטייט אז נישט.

הרד״א: איינער האט אמאל געזאגט אז פונקט די צוויי רבי אליעזר׳ל קאמארנער מיטן צאנזער רב זענען אוועק אינמיטן די ספירה, זיי האבן געוואלט לשיטתם האבן געציילט תמימות.[10]

א׳ הנוכחים: ביי א בר מצוה בחור איז דאך אויך א שאלה, אז מ׳ווערט בר מצוה אינמיטן די ספירה.

רבינו: יא, קטן שנתגדל, דער מנחת חינוך (מצוה ש״ז) רעדט פון דעם.[11]

---

10 להלן תמונה מציון הק׳ של הרה״ק מקאמארנא וממשיכי דרכו:

11 דהמנחת חינוך (מצוה ש״ז) כתב טעם שקטן שהגדיל יכול לברך, עפמ״ש המרדכי בפ״ב דמגילה (סימן תשצ״ח) בשם רבי טוביה מוויא דהמחוייב מדרבנן מוציא את המחוייב מדאורייתא, דהא שפיר דמי לעשות קידוש ליל שבת מפלג המנחה ולמעלה עכ״ד המרדכי. ואם כן ה״ה קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה וספר בשאר הימים שהיה מחוייב בהם מדין חינוך מועילה ספירתו בימים אלו לענין שלא הפסיד המצוה, ורשאי להמשיך בגדלותו לספור בברכה ע״ש.

ואיחל רבינו לאבי הבן: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן זאלסט אים מכניס זיין בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, און מגדל זיין לתורה לחופה ולמעשים טובים מיט נחת און שמחה תמיד.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ר' אלימלך שווארץ זאגט אז זיין טאטע ר' מרדכי שווארץ האט געוואוינט אין קאלוב, פלעגט ער פארציילן אז ר' אליעזר'ל קאמארנער איז געקומען קיין צאנז נאך די הסתלקות פון זיין טאטן רבי אייזיק'ל אין יאר תרל"ד, האט דער דברי חיים געזאגט פאר רבי אליעזר'ל: 'מיר זענען געווען מיטן טאטן האריז"ם פריינד'.[12]

הרד"א: דאכט זיך ער איז געווען אנגעטוהן מיט א ווייסע בעקיטשע אויך?

רב דקהל מנחת חינוך: יא, ער האט אבער נישט געוואלט קומען געהערעג מיט א ווייסע בעקיטשע, האט ער זיך אנגעטוהן א שווארצע בעקיטשע אויף די ווייסע בעקיטשע, און דער צאנזער רב האט אים געזאגט ער זאל עס אויסטוהן, און ער זאל זיצן נאר מיט די ווייסע בעקיטשע.[13] וועז ס'איז געווען די מחלוקה פון צאנז מיט די ריזשינער קינדער, איז אלע האבן געשיקט בריוון אהין, איז אהנגעקומען שבת א בריוו פונעם קאמארנער, האט דער צאנזער רב געהייסן רופן דעם גוי... (ער' ביאור הלכה סי' ש"מז), און האט געזאגט 'אלע ערליכע אידן האלטן מיט אונז מיט'.

הרד"א: וואם איז געווען די נקודה וואם דער צאנזער רב האט געהאט קעגן קאמארנא.

א' הנוכחים: דער קאמארנער האט געשריבן וועגן די הינדלעך שאלה.[14]

---

12 עיין בס' רבינו הקדוש מדאראג (עמ' קל"ה) פעם בעת הסתופפותו של הגה"ק מדאראג ז"ל אצל רבו הקדוש מצאנז ז"ל בחג השבועות בסעודת הקרעפליך אחר התפלה, בעת אמירת התורה דיבר הגה"ק מצאנז ז"ל מגדולת תפארתו של הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא ז"ל, ותוך כדי דיבורו ציין ברעיונו של הגה"ק מדאראג שהוא דבר פלא, מיד הרגיש הגה"ק ז"ל במחשבותיו, והפסיק באמצע אמירת התורה ואמר: רבי שמואל גלייבט מיר, אז איך האב ליב א יעדן איד באהבת נפש.

ויש להעתיק דברי הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמארנא ז"ל בהקדמתו לספרו אור עינים (ח"א כלל כ"ו) וז"ל: "ואחר פטירת אדוני אבי מורי ורבי (ההיינו המהרי"א) זצללה"ה הייתי מסתופף בצל קדשו של מחותני הרב הגאון הקדוש איש קדוש אלוקים מו"ה חיים הלברשטאם זצלה"ה מצאנז, ושמע מאנשי שלומינו שיש תחת ידי חיבור כזה, וישלח להראות לפניו, והי' מעיין בו בלילה אור ליום י"ב פר' לך לך שנת תרל"ו לפ"ק, ואמר לי עייניתי בספרכם וראיתי כמה דברים נחמדים שבעלי נפש דקדושה זקוקים להם, ואבקשכם שתדפיסו אותו בקרוב" וכו' ע"כ.

13 ועיי' בהקדמת הס' פרי חיים (עמ' כ"ה) שחסידי צאנז רצו לפגוע בהרה"ק רבי אליעזר צבי בעת בואו לצאנז (על שבת פר' לח שנת תרל"ד), כי נהג שם מעשי אדמורו"ת בפני הרה"ק מצאנז, אך הרה"ק מגארליץ ז"ל אמר אז: מי שרוצה לפגוע ברבי אליעזר צבי מקאמארנא ייטיב לעשות אם יכין לעצמו מראש תכריכין, ע"ש.

---

14 היינו הפולמוס הגדול שהיה אודות "תרנגולי קפריסין" בערך בשנת תר"כ הרה"ק מקאמארנא אסר בתוקף, ורוב גדולי ישראל מכל המדינות היו מעורבים בשאלה זו, והרה"ק מצאנז צידד להתיר.

בספר "היכל הברכה" על התורה (פר' דברים חף יב ע"א) יוצא הרה"ק מקאמארנא בדברים חריפים כנגד המתירים, וכותב:

"ברום לבבם טיהרו שרץ עוף טמא... בפילפול של הבל... ומה שמדברין דברי כוב שיש להם מסורת מארץ הקדושה - ראה אחי מה שעלתה בימינו, אחד שיש אגרת מגדולי ארץ ישראל וחכמיה לאותו העוף שאוכלין שם הוא ממש תרנגולת ואיו בו שינוי אלא זנב קטן שיש לו... [ועוד] וכי מסורה יש בארץ הקדושה שחריבה בעוונותינו הרבים ואין שם כמעט איש שיאמר שישב שם הוא ואביו, והיאך יהיה מסורה בארץ ישראל... ואני העני והאבין לא באתי אלא לעורר לבבות טהורות וצדיקי הדור הקדושים שיגדרו פרץ זה מעל ישראל ויבערו את השרץ הטמא הזה מכל העולם כי כמה חולאים רעים וצרות משונות הביא השרץ הזה על עולם... והאוכלו לא יזכה לאכול בסעודת הצדיקים לעתיד...".

דברי הרה"ק מקאמארנא הרעישו מדינת גאליציא, והרה"ק מצאנז (בתשו' ח"ב סי' מ"ח) יצא חוצץ נגד לשונו החריף שאין מסורה בארץ ישראל, וכתב: ...אך על המסורת בוודאי ראוי לסמוך, ולא כאשר כ' אחד כי אין לסמוך על מסורה של ארץ ישראל 'והבל יפצה פיהו' כי בא"י בצפת תוב"ב ששם העופות מצויים, היו תמיד גדולי עולם מתלמידי האריז"ל וישבו בקביעות בארץ הקודש כידוע בס' קורא הדורות, ובפרט עכשיו כתבו לנו מהתם שיודעים בבירור שאוכלין אותן שם מעת מרן הב"י זלה"ה ודורות למעלה ממנו, ובוודאי ראוי לסמוך על מסורת מרן הקדוש בית יוסף ז"ל ...

אמנם הוא מדגיש כמה פעמים (שו"ת "דברי חיים" חלק ב יו"ד סי' מה-מח, ובהשמטות לח"ב סי' מ"ב, וחלק א"ח סי' ט' בד"ה ובעניני עופות.) שהוא עצמו לא היה אוכל מהם, כי "נפשי געלה בהם, לא ידעתי מאיזה טעם, אך איככה אוכל לאסור דבר אינו ברור עפ"י הדין".

במקום אחר הוא גם כותב "ובאמת בביתי אין אוכלין כלל אפילו אותן שבעירנו שהעידו על הכשרם, כי בעל נפש ירחיק מהם".

וכשהרה"ק מצאנז ראה את גודל הסתירות בהעדויות, וכן האיסתפקתא האם התרנגולים הללו הם אלו התרנגולים הנמצאים בארה"ק, והאם אפשר לסמוך עליהם, (כי באמור לדעתו היסוד העיקרי להתירו הוא ענין המסורת שיש בארה"ק התרנגולים הללו) אז נפשו איוותה לשלוח שליח נאמן שיביא לו את התרנגולים מקפריסין ומארץ ישראל ואז יווכח במו עיניו האם המה התרנגולים הללו, או תרנגולים אחרים, וכפי שכותב (ח"ב סי' מ"ח): ... ולכן כתבו שצריך לשלוח מכאן איש לאי הנקרא קיבריץ סמוך לארץ הקדושה, ושם יתברר הדבר היטב, וכן בדעתי לעשות אי"ה... והרה"ק מצאנז ביקש אז מנכדו הגה"ק רבי נפתלי חיים מדזיקוב זי"ע ששהה בעיר צפת שיחזור לעיר צאנז ויביא עמו כמה תרנגולים מעיר איזמיר.

רבינו: דאם...? דאם איז נאר געווען א מחלוקה אין א פרט.[15]

ס׳איז אזוי, דער גאר־ליצער רב איז געווען זייער שארף קעגן קאמארנא, ער האט ארוים געווארפן די ספרים, און דעם קאמארנער האט דאס וויי געטוהן, און ער האט עס פארר־וופן אויפן דברי חיים, האט דער דברי חיים פארגעהאלטן דעם גאר־ליצער רב פארוואס ער טוט דאס, האט ער גע־זאגט אזוי, ״וואס זאל איך טוהן, איך דארף ארום פארן נאך געלט, איך פאר א גאנצן טאג, איך קום שוין אהן אויף א פלאץ שפעט אויפ־דערנאכט, איך לייג מיך אראפ, איך קען נישט שלאפן, נאך אזא שווערן טאג קען איך נישט שלאפן, קוק איך מיך אום פארוואס קען איך נישט שלאפן?, קוק איך ארום אין שטוב, זעה איך זיינע ספרים, פארשטיי איך שוין פארוואס איך קען נישט שלאפן, נו אודאי וואר־ף איך עס ארוים׳....[16]

רב דביהמ״ד אבני צדק: דאם האט דער גאר־ליצער רב געזאגט פאר״ן דברי חיים.[17]

הרד״א: דער רבי פלעגט מעביר סדרה זיין אין א קאמארנער חומש, ניין?.[18]

רבינו: ווען ער האט געלייענט די מגילה האט ער געהייסן מ׳זאל קוקן אין א קאמארנער חומש צי ער האט גוט געלייענט.[19]

---

15 אגב, עיין בספר תולדות קול אריה שכתב: הרה״ק מקאמארנא ז״ל שבת פעם בעיר בערעזאסאב, והרב דמתא הוא האגון בעל קול ארי׳ ז״ל שהיה מחסידיו הנלהבים של רבינו בעל הדברי חיים מצאנז קראו שיבוא לסעוד אצלו בקדושא רבא קודם סעודה תנינא, טרם הקידוש שאל לו הגאון הקול אריה על מה יקדש מר על יין או על י״ש, והשיבו הרה״ק מקאמרנא, המקדש על י״ש הוא עם הארץ, ועמד הגאון הקול אריה ויצווח, מה אתם אומרים הלא הרב הקדוש מצאנז מקדש על י״ש, אח״כ לקח לו הרה״ק מקאמארנא בקבוק אחד שהיה נראה לו כמראה יין, ובאמת היה י״ש, ושפך מלא כוסו, ורק אחר שבירך בורא פרי הגפן והתחיל לשתות הרגיש שהוא י״ש, וע״ז אמר לו הגאון הקול אריה, שתיכף ומיד קיבל מתן שכרו בצידו, ע״כ.

16 כמובן שדרכי הרה״ק מגארליץ ז״ל עמוקים וטמירים, ועקבותיו לא נודעו.

עיין בס׳ תולדות יצחק - קאמארנא (אות י״ג) סיפר האדמו״ר רבי משה מקאלוב ז״ל ששמע מאחד מבני משפחת כהנא מנכבדי העיר סיגעט, שפעם כשנסע לצאנז להושענא רבא בדרכו, מצא שם אחד מלעמבערג שלא היה מחסידי צאנז, ובא לשם בפעם הראשון, וסיפר לו ששאל אותו הרה״ק מצאנז מה מעשיו, אמר לו שהוא פועל בבית הדפוס בלעמבערג, שאל אותו הרה״ק מצאנז, איזה ספר מדפיסים עכשיו, ענהו שהרבי מקאמארנא מדפיס החומש שלו, התחיל הרב מצאנז לדפוק בידו על השולחן וצעק בקול, שיאמר להרבי מקאמרנא שהוא אומר שלא ידפיס, וחזר על זה כמה פעמים.

כשיצא הפועל מחדרו של הרה״ק מצאנז, מצא שם הרה״ק מגארליץ, ושאלו בפרטות מה אמר אביו הק׳, והגיד לו, שאל אותו הרב מגארליץ, ומה בדעתך לעשות, והשיב שבודאי יעשה כמו שאמר אביו הק׳, אמר לו הרב מגארליץ, איך מיין איידער דו גייסט זאלסטו זיך פארר־עבענען מיט די חברא קדישא (כלומר בודאי יחול עליך קפידת רבינו מקאמארנא ולא יעלה סופך בטוב).

17 להלן ד׳ הרה״ק מקאמארנא בפתח החומש וכותב שם שהוא מבקש מצדיקי הדור הנקראים ׳חיים׳ שיגינו על כבודו, ויש אומרים שכוונו היה על מרן הק׳ מצאנז:

ומעתה ידעתי גם ידעתי כמילף מגורי זה נעולם יתחברו על העני הזה וידברו קרח זה נכח וח נכח ויחליקו דעתי ולכן נקמתי קמוחה לפני לחוני עליון לדיקי הדור קחם מיים ממקם נכל נגע מאור חלקי המופע עליהם נכל נמימה וכמימה וכקרחים מיים וחם מיים נכל נגע מן ומחם מחיה חת כולם הדבקים נחלחים מיים מיכניעו על קפדי זה ויחזיקו לחוני מיחים לי נכח לגמור הדפסקה על כל חומקה הנומקי חורה וזה לחסיים וחומר קנוס נקמת דנמו על לב יראה שלום :

18 אגב, עיי׳ בס׳ נועם שיח - סאלקא (עמ׳ קנ״ד) שמעתי מפ״ק אאמו״ר (רבי יהושיהו פיש מהאדאס ז״ל) שפעם אחת בא הגה״ק רבי ברוך מגארליץ ז״ל על שבת בק״ק האדאס, מפני שבגלילות האלו גרו הרבה חסידי צאנז ובחרו בהאדאס אשר לשם באו ונתאספו אליו אנ״ש מכל הסביבות כנהוג, והיות שבהאדאס לא היתה דירה מתאמת לכבודו, על כן התאכסן בבית ק״ז רבי אהרן ישעי׳ מהאדאס ז״ל שהיה לו דירה רחבה לזה.

וכאשר בא שמה הגה״ק מגארליץ ז״ל הודיעו אותו אנשי שלומו, שהרב המרא דאתרא הוא מחסידי קאמארנא, ובקשו ממנו שיתנהג עמו בדרך כבוד, כי הוא באמת גאון וצדיק, והנה בעש״ק ביקש הגה״ק מגארליץ חומש בכדי להעביר הסדרה, וההויז בחור של זקיני שהי׳ ממחוז מארמאראש נתן לו במכון חומש קאמארנא, והוא לא אמר ע״ז כלום, והעביר בו הסדרה באין אומר ואין דבר, וסיפר אאמו״ר זצל״ה שבכל משך יום הש״ק הי׳ מעיין בזה החומש.

19 בעת קריאת המגילה בליל ויום הפורים הביאו לרביו״ל מביתו סידור עמדין וחומש ע״פ היכל הברכה, בסידור עמדין אמר הלשם יחוד והברכות ושם נרשמו כל השמות הק׳ בר״ת וסו״ת שבמגילת אסתר, והחומש ע״פ היכל הברכה הי׳ פתוח לפניו במשך כל שעת הקריאה וא׳ הי׳ מראה באצבע [גע־טייטלט] על כל תיבה ותיבה, והרבה פעמים עמד והפסיק בשעת הקריאה ועיין בפנים החומש כפי שמובא שם, ואח״כ המשיך הלאה בקריאת המגילה.

ועיי׳ בס׳ ניצוצי תומר (עמ׳ צ״א-צ״ד) שמרן רביה״ק התאכסן פעם בחוסט בבית רבי אברהם יוסף ראפאפארט מנגידי קהלת חוסט, והיה לו בביתו ׳קאמארנא חומשים׳ שהיה אז יקר המציאות, ומרן הרבה לעיין בהם בעת ששהה בביתו, ושאל בעל האכסניא רבי אברהם יוסף הנ״ל את מרן, למה מרבה כל כך לעיין ב׳קאמרנא חומשים׳ ׳דער רבי איז א קאמארנער חסיד׳?, ענה לו מרן, חומשים אלו חשובים אצלי במאוד

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער פלעגט האבן ביים ליינען יעדע וואך די קאמארנער חומש?

רבינו: ניין, ער האט געהאט א פשוט'ן חומש. אזוי געדענק איך כ'האב אים געזעהן ביים ליינען מיט א פשוט'ן חומש. קען זיין ער האט אמאל אויך געהאט א קאמארנער חומש. וועז איך האב אים געזעהן ביים ליינען, עטליכע מאל געדענק איך אזוי, האט ער געהאט א פשוט'ן חומש (והי' מעיין בזה בין גברא לגברא).

רב דביהמ"ד אבני צדק: כ'האב געהערט פון איינעם א מעשה, אז ר' ליפא שוואריץ פאטער האט געהייסן ר' עזריאל, ער איז געווען שוחט אין שטאט סאטמאר, האט ער געפרעגט דעם רביץ פארוואס דער רבי קוקט זיך פאהר דאם ליינען אינעם קאמארנער חומש, האט דער רבי געזאגט, וויל ס'איז א גרויסער חומש, מיט גרויסע ווערטער... האט ער געזאגט, דער רבי זאגט אז ס'איז וועגן די 'גרויסע' אותיות, און איך מיין אז ס'איז וועגן די 'קליינע אותיות'...[20]

רב דקהל מנחת חינוך: דער קאמארנער שרייבט דאך אז תשל"ו וועז שוין משיח דא זיין.[21] מ'האט עם אמאל געווייזן פארץ רבי'ן ז"ל נאך יארן פריער, האט ער געזאגט 'אוי... ווי אזוי קען דען מען ווארטן ביז דעמאלטם'...

רבינו: ער שרייבט אויך דארט אז אין יאר תש"ם וועט זיין דער יום הדין הגדול והנורא.[22] כ'געדענק אלץ יונגל האב איך עם געזעהן.

---

20 להלן תמונת שער ספרו הק' זוהר חי:

ספר
זוהר חי
על ספר בראשית חלק שני
ארבה ונדבה ואמת ואמונה
לעמבערג.
Solar CHA
Verlag-j. M. NIK. Druk des U. W. Salat et j. m. Nik
Lemberg 1875.

21 כ"כ הרה"ק מקאמרנא ז"ל בספרו "מעשה אורג" (מעשר שני פ"ה) וזלש"ק: ...ובשנת תשל"ו יהיה תחיית המתים בכל העולם כי הוא קץ הימין"... עיי"ש.

22 וז"ל שם בהמשך דבריו: ...ובשנת תש"ם יהיה יום הדין הגדול והנורא, יראו עינינו וישמח לבנו, כל זאת ממרן האר"י, עיי"ש.

ובאמת כע"ז כ' רבי אברהם אזולאי זקינו של החיד"א בספר "חסד לאברהם" (מעין שני נהר נ"ם): .. ודע כי שיעור המקוה חמשת אלפים ושבע מאות וששים ביצים, וסוד הענין כי לסוף ה' אלפים ושבע מאות ושישים שנה ליצירה יתקיים הפסוק ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ .. והוא זמן יום הדין הגדול, והוה התחיה השלישית זמנה לסוף ה' אלפים ושבע מאות ושישים ליצירה..

ובספר "עמודיה שבעה" למחבר הקדמון רבי בצלאל מסלוצק, (נדפס בראשונה בהסכמת הט"ז) מתיחס לשנת תש"ם, ומביא בשם "ספר הפליאה" עורה למה תיש"ן – בגימטריא תש"ם.

ובביתי אין לי זה, על כן הכל ריווח מה שאני מעיין עתה בהם. שאל בעל האכסניא, אם מרן יהנה כשיתן לו החומשים במתנה, והשיב בוודאי שכן, ונתן לו רבי אברהם יוסף את החומשים במתנה, ומרן הכיר לו על כך טובה.

מצו"ב התמונה מהחומשים הנ"ל שהיה בידי מרן רביה"ק ועליו מופיע חותמו בקודש בהיותו אב"ד קראלי ועל הכריכות רשום 'שאול ראפאפארט':

ספר
ויקרא
מן
חמשה חומשי תורה
לעמבערג
Lemberg
Druck und Verlag
Josef Balaban
1863
Chumasch
Tom. II.

דאם איז אלעם רמזים אזוי אויף אן עת פקידה, אז מ׳איז זוכה איז דאם א זמן פקודה פאר די גאולה, ס׳איז דא אין אסאך ספרים אזעלכע רמזים.

איך האב געהערט דא פונעם פעטער ז״ל ער האט אויך געפלעגט זאגן רמזים אין די הייליגע טעג אזוי בדרך תפילה, ווען עס איז געווען שנת תשכ״ב, האט ער געזאגט, אם תשכ״ב לא תפחד (משלי ג, כד). ס׳איז געווען נאך יארן.

א׳ הנוכחים: שנת תשכ״ח האט ער אויך געזאגט.[23]

רבינו: שנת תשכ״ו האט ער אויך געזאגט...,[24] לויט׳ן חשבון פונעם שינאווער רב, ער האט געזאגט, סתר״ו יושר (שנת תרס״ו), און ווער ס׳טוט עפעס אויף שפעטער גלייבט נישט אין ביאת המשיח.[25]

דער שינאווער רב איז נסתלק געווארן תרנ״ט (ביום ו׳ טבת), און אין ראש השנה האט ער געזאגט, אז מ׳איז שוין אין די שמיטה פון ביאת המשיח, דער שינאווער רב איז געווען זייער פארקאכט אויף תרס״ו.[26]

רב דקהל מנחת חינוך: ווען רבי אייזיק׳ל זידיטשויב איז אוועק האט רבי אייזיק׳ל קאמארנער געזאגט נאך אים קדיש, עלף חדשים, כאטש רבי אייזיק׳ל זידיטשויבער האט איבערגעלאזט קינדער האט ער גאזאגט קדיש. און נאכדעם איז ער נסתלק געווארן תיכף.

הרד״א: רבי אייזיק׳ל קאמארנער איז נתגדל געווארן ביים עטרת צבי.

רבינו: ביידע, רבי אייזיק׳ל זידיטשויבער און רבי אייזיק׳ל קאמארנער, ביידע זענען געווען ביים עטרת צבי.[27]

רבי אייזיק׳ל קאמארנער איז קודם געווארן א רבי.

הרד״א: שפעטער האט ער שוין געהאט א קלענערן עולם חסידים.

רב דביהמ״ד אבני צדק: דער עולם איז געגאנגען צו רבי אייזיק׳ל זידיטשויבער.

א׳ הנוכחים: ער האט שפעטער גאזאגט אז ער האט געווואלט בלייבן מיט עפעס, ער האט מדחה געווען די חסידים, ער האט זיי נישט אויפגענומען געהעריג.

רב דקהל מנחת חינוך: מ׳האט גאזאגט אז ער עס געטוהן

---

23 עי׳ בספה״ק דברי יואל - ליום כיפור (עמ׳ שנ״ז) שרביה״ק עורר בדרשת כל נדרי של שנת תשכ״ח ששנה זו היא עת פקידה, והביא דברי הישמח משה שכל ס׳ שנים יש התעוררות חדשה לגאולה [עי׳ בישמח משה דרושים לר״ה (כ:) מ״ש בשנת תקמ״ח לעורר את העם בראש השנה תקמ״ח שהיא עת פקידה להגאל גאולה עולמית, וז״ל שם: וזלש״ק: אודיע לכם דבר חדש, ומה שבלבי אומר לכם, דאיתא בזוה״ק דבכל שיתין ושיתין מאלף שתיתאי איתער פורקנא לישראל, עכ״ל. ועיין שם שביאר הדברים בדרך משל]. וכפי החשבון שנה זאת היא אלף ותשע מאות שנה לחורבן הבית, נמצא שנשלם ס׳ שנה, וא״כ יש התעוררות חדשה לגאול את ישראל, ע״כ זעק רבינו מנהמת לבו הטהור לבל יחדקו את הקץ, אלא ירבו בתשובה ומעשים טובים להתרצות לפני האדון ה׳.

והגה״צ רבי שמואל בראך ז״ל אבד״ק נאנאש סיפר שחקוק בזכרונו שרביה״ק ז״ל כשעורר בענין הגאולה הנ״ל, היה מתייחס למ״ש הגה״צ מקאשוי ז״ל בהקדמה לספר אבות על בנים (על פרקי אבות עמ׳ ל״ה) עה״פ ותאמר ציון עזבני ה׳, וה׳ שכחני, ׳התשכח׳ אשה עולה מרחם פרי בטנה.

24 בדרשת כל נדרי בשנת תשכ״ו הרעיש עולמות (עי׳ בדברי יואל – יו״כ עמ׳ שנ״ג), ובכביות עצומות הזכיר דברי זקיה״ק הישמח משה הנ״ל שכל ס׳ שנה יש התעוררות מחדש להגאולה העתידה, ואמר שכפי הידוע ששנת תרס״ו לפ״ק היה התעוררות להגאולה, ומרן הק׳ משיאווא הבטיח שבשנה זו יבוא הגואל צדק, ועכ״פ זאת ברור - אמר רבינו - שאז היה התעוררות אל הגאולה דכל דבריו של הרה״ק הנ״ל היו ברוח הקודש, אלא שבעוון הדור נדחה הדבר, ומעתה נחזי אנן הנה שנה זו שנת תשכ״ו הוא ששים שנה משנת תרס״ו, וכפי הנראה הוא שנה שמסוגל להגאולה.

ועיי״ש שרביה״ק הביא בשם ספר אבן יחייא (סוף דניאל) שעושה חשבון ע״פ סוד דבג׳ מאות שנים האחרונות של האלף השישי או מעט קודם או מעט מאוחר אז הוא זמן ביאת המשיח, והנה כעת כבר עברו כ״ו שנים מאלו השנים המיועדים להיות יומות המשיח, והוא כמנים שם הוי׳ יתברך, וזה מה שמבקשים עשה למען שמך דהיינו שם הוי״ה שכבר יצאו כ״ו שנים מזמן ביאת המשיח ועדיין לא נושענו, עיי״ש באריכות דבריו הקדושים.

25 עי׳ בס׳ דברי שלום (בהוספות של הרה״צ מסטראפקוב- יהושלים ז״ל): סיפר שבשנת תרנ״ח בא אביו בקשר החיתון עם בתו של הרה״ק מסטראפקוב, ובשעת כתיבת התנאים רצו לכתוב בתוכו שהחתן כלה יאכלו קעסט י׳ שנים דהיינו עד שנת תרס״ט, נענה זקינו הק׳ של הכלה ה״ה הרה״ק משינאווא שלפי מה שעולה מדברי הזוה״ק וספרי קודש אור החמה הרי הגאולה תהיה בשנת תרס״ו, וא״כ אין לכתוב בהשטר תנאים עד שנת תרס״ט כי נראה כחסרון אמונה, וע״כ הורה לכתוב שיאכלו קעסט רק עד שנת תרס״ו.

26 ידוע שהרה״ק משינאווא אמר ששנת תרס״ו היא שנת פקידה לביאת משיח צדקנו, ואמר רמז על כך: בווי״ן תתקטר דהיינו שהוא מדת יסוד שש מאות ששים ושש [תרס״ו].

ובספר פי צדיק מביא שהרה״ק משינאווא העיד שגם אביו הק׳ מצאנז החזיק ששנת תרס״ו הוא שנת גאולה ועת פדיון, וסיפר כי פע״א היה רבי יעקב פיש - המשב״ק של הרה״ק רבי אייזיק מקאלוב ז״ל אצל אביו מרן הד״ח, והיה אז זקן מופלג בן מאה ותשע שנים, ואמר הד״ח- אם יהיה לנו אריכות ימים כמו רבי יעקב וועלן מיר דערלעבן משיח״ן״, וסיים מרן הק׳ משינאווא שעל פי החשבון של שנות אביו נמצא שהיה בן מאה ותשעה שנים אם יגיע לשנת תרס״ו, ומזה הביא ראיה שאביו גם החזיק שנה זו לשנת גאולה.

27 הרה״ק העטרת צבי ז״ל הי׳ רכם ודודם, כי מהרי״א מזידיטשוב ז״ל הי׳ בן אחיו הרה״ק רבי בעריש׳ל ז״ל, ומהרי״א מקאמארנא הי׳ בן אחיו הרה״ק רבי סענדר׳ל מקאמארנא ז״ל.

וויל ער האט געוואלט זיך אפגעבן מיטן דרוקן זיינע ספרים.[28]

רבינו: דער ייטב לב פלעגט דאך זאגן אז אין הימל גלייכט מען די ספרים פונעם היכל הברכה, דער רבי ז"ל (בעל דברי יואל) פלעגט דאס נאכצוזאגן, וויל והא ראיה אז אין אונגארין אין זיינע אינגע יארן האט ער געהאט א גרויסן עולם, האט ער נישט געקענט שרייבן, און אינדערהיים שפעטער אין קאמארנא איז געווען א קלענערע געפארעכטס האט ער געקענט האבן א רוהיגן קאפ צו די ספרים.[29]

א' הנוכחים: רבי אייזיק'ל קאמארנער איז געווען אין אוהעל ביים ישמח משה.[30] ער רעכנט דעם ישמח משה צווישן אייניע פון זיינע רבי'ם.[31]

28 להלן תמונת שער ספריו הק' אוצר החיים, וחיבורו על משניות:

ס פ ר

אוצר החיים

חלק ראשון בראשית

עם קיצור המצות

שחברתי השפל והנבזה תולעת ולא איש

יצחק יהודה יחיאל מקאמארנא

על תרי"ג מצות בדרך פ"ד"ס אשר זה היוב על כל איש ישראל לקיים המצות במחשבה ובדבור ובמעשה ולידע המעמים שעמי המצות עומר מן בדרך פ"ד"ס שלא יצטרך להתגלגל וישלים נפשו בידיעות שעמי המצות כאלו עשאם כולם בפועל. וגם בארתי רמיזות כל מצות באותיות של עשרת הדברות ושעמים מתוקים על פי הזוהר ומרן האר"י ומרן אור ישראל הבעש"ם זי"ע כל אות ואות בשעמים מתוקים ערבים לנפש ישמעו ענגים וישמחו וזה הוא חלקי חלק תורתי שחננני השם יתברך ברוב רחמיו וחסדיו להאיר על נפשי הענית והשפלה חלק תורתי שקבלתי מהר סיני בתוך שאר ישראל עם הקודש.

ויהי נועם אדני עלינו שנת מסוק של שבת ב'י'ל'א'ך שהוא שנת
אהבה חסד מחד אמת
חי"ת לנו ולכל ישראל

הובא לבית הדפוס על ידי בניי היקרים מחמדי עיני הה' מהר' אלכסנדר סענדיר נ"י ומהר' אליעזר צבי נ"י ישלם ה' פעלם ומשכרם יהיה ירצה ותהי משכורתם שלמה מאת ה' ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה אכי"ר:

דפוס י. ע. איתאות. ירושלים

משניות

סדר זרעים

עם פירוש האונים המפורסמים ארידי התורה אדיר הלבנון

רבינו עובדי׳ מברטנורא • והתפארת יום : והתפארת חי׳שים
והתפארת ראשון לציון :

גם הוספנו פי׳ עצי ערן הוא פי׳ אדר בן השלשה שרשים אשר תוכרו לה יהדיו בסדר ערכם והוזיות :

מהדיר יצחק יהודה יחיאל מי׳ מקאמארנא

הובאו לדפוס פעם שנית והוסרו השגיאות המעוותים בהתאמצות והשתדלות נכדו האדמו"ר מקאמארנא
הרב חיים יעקב מאפרין שליט"א

פה ניו יארק — הוצאת יוסף וויים

רבינו: דער ייטב לב פלעגט דאך זאגן אז אין הימל גלייכט מען די ספרים פונעם היכל הברכה, דער רבי ז"ל (בעל דברי יואל) פלעגט דאס נאכצוזאגן, וויל והא ראיה אז אין אונגארין אין זיינע אינגע יארן האט ער געהאט א גרויסן עולם, האט ער נישט געקענט שרייבן, און אינדערהיים שפעטער אין קאמארנא איז געווען א קלענערע געפארעכטס האט ער געקענט האבן א רוהיגן קאפ צו די ספרים.[29]

א' הנוכחים: רבי אייזיק'ל קאמארנער איז געווען אין אוהעל ביים ישמח משה.[30] ער רעכנט דעם ישמח משה צווישן אייניע פון זיינע רבי'ם.[31]

29 עי' בספר עבודת מכ"ק אדמו"ר מטאהש ז"ל (סיפורים כרך ב' דף רמ"ט) שסיפר לו רביה"ק הדברי יואל ז"ל ענין זה.

30 סיפר מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, שבעת שביקר הרה"ק רבי אייזיק'ל אצל מרן היש"מ בעיר אוהעל ושבת שם את שבתו, ובליל שבת קודש בא הרה"ק מקאמארנא לשולחנו הטהור של היש"מ, ומרן היש"מ לא היה אז בבריאות ונכדו מרן הייט"ל היה בבית המדרש, וכיבד הייט"ל את הרה"ק מקאמארנא שיאמר דברי תורה, וסירב הרה"ק מקאמארנא לומר דברי תורה באתריה דמר, באומרו במקום ירמיה האיך חולדה מתנבא, והתבטא הרה"ק מקאמארנא על היש"מ "במקום ירמיהו" [כ"ה בס' הגה"ק בעל ישמח משה עמ' צ"א, ס' גדולת יהושע ח"ב עמ' ל"ט, ועי"ע בדברי יואל פ' במדבר עמ' פ"ו, "שמעתי מפי מגידי אמת שאמר שהוא עצמו היה ירמיה הנביא, אבל זאת לא שמעתי מפי אאמו"ר זלה"ה", וכעי"ז בקונטרס תהלה למשה "שמעתי שאמרו עליו צדיקי חדרו כי הוא ניצוץ ירמיה הנביא, ויש אומרים שאמר הוא בעצמו", ועי' בס' גדולת יהושע ח"ב עמ' ל"ט, ואכמ"ל].

וכעי"ז בס' שלשלת קאמארנא (אות ל"א, בשם כתבי שם) מסופר דבעת שבא הרה"ק הנ"ל ליקח הסכמה ממרן הגה"ק הישמח משה ז"ל, אז היה היש"מ חולה שוכב על מיטתו, ובשבת קודש לא בא אל שולחנו רק מרן הגה"ק הייטב לב ז"ל ישב עם הרה"ק מקאמארנא ז"ל בצוותא חדא, ובסעודת שחרית שלח היש"מ לקרוא את הייט"ל . ואמר לו שיכבד את הרה"ק מקאמארנא בתורה, וכיבד אותו ולא רצה לומר, וקרא היש"מ ושאל מה הוא אומר, והשיב שאינו רוצה לומר, ואמר לו שיפציר בו שיאמר ולא הועיל, עד שבפעם השלישי שאול אותו מה טעם, והשיב לו, כבוד תורתו (והא הייט"ל) יאמר, מצינו שאמרו חז"ל (מגילה יד:) ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבי חולדה הנביאה, אמרי בי רב משמיה דרב, חולדה קרובת ירמיה היתה, ולא הוה מקפיד עליה, כבוד תורתו הוא קרוב יאמר תורה, חזר היש"מ וקרא את הייט"ל על מה שאמר, וסיפר לו, ונתבהל היש"מ ועמד ממיטתו ואמר, מנין יודע זה הצדיק שורש נשמתי, ומזה נתגלה להעולם ששורש נשמתו הקדושה הי' מירמיה הנביא ז"ל, והייט"ל אמר ששורש נשמתו מחולדה הנביאה, ע"כ..

31 עי' בספר נוצר חסד (פ"ו מ"א אהחת אות ה): אמר לי מורי דודי, שרוח הראשון קיבל הוא מהרב מו"ה צבי מגיד [מנדבורנא] צמח ה' לצבי, והיה בוער בו כאש, אבל מחמת שלא היה עדיין בהתדבקות אהבה, וגם לא נשלם על ידו נסתלק ממנו, וניתן בו רוח מרבינו אור שבעת הימים מלובלין. ואני הצעיר, רוחי הראשון ואחרון, נפשי ולבי, הוא רבינו דודי

רבינו: דער ישמח משה האט געגעבן א הסכמה אויף רבי אייזיק'ל קאמארנער'ס ספר עשירית האיפה (פירוש על התורת כהנים שהו"ל בשנת תקצ"ח)[32] ס'איז אינטערעסאנט דער גאנצער לשון פון די הסכמה,[33] ער שרייבט דארט 'לכבוד נשמת הצדיק אבי המחבר הטמון פה'.[34] רבי סענדער'ל קאמארנער ליגט דאך אין אוהעל.[35]

דער ישמח משה האט מספיד געווען רבי סענדר'ל קאמארנער, און ס'איז אין יענע תקופה געווען א גזירה, און ער האט אים געבעטן, דעם גרויסן נפטר, ער זאל מעורר רחמי שמים זיין, און מ'האט געזאגט אז ער האט זיך אזא

צבי מוידיטשוב ממש התקשרות נפש בנפש עד היום, ולא הוצרכתי לשלימות נפשי לרב אחר אחר פטירתו, אף על פי כן שמשתי שמונה עשר צדיקים וקבלתי מהם תורה ויראה ודרכי השם, עי"ש.

ועי' בהג"ה שם: עי' במגילת יוחסין בסה"ק בן ביתי על תהלים מא"ז הג' ז"ל שמצא בכתי"ק הי"ח רבותיו ששימש אצלו, ואלו הם: הצה"ק מ' הר"צ מוידיטשוב, מהר"י מלובלין, מהרנ"צ מראפשין, מהר"ם מפינטשוב, אביו מקאמארנא, מהר"מ מאיהעל, מהרא"י מאפטא, מהר"ד מווייטליין, מהרא"ד מבוטשאטש, מהר"ם מסאמבור, מהר"ש מיערסלוב, מהר"ם מטורנא, מהר"י מדינוב, מוהרצ"א מדינוב, מהר"א מראפשין, מהר"ם מסאווראן, מהר"י מפשעדבורו, מהר"ם מאפטא, הרבי מרימנוב זצוקללה"ה עיי"ש

32 ויש לציין מה שסיפר כ"ק האדמו"ר מטאהש ז"ל, נדפס בס' עבודת עבודה שהרה"ק מקאמארנא נסע לגאוני וצדיקי הדור לבקש הסכמה על ספרו עשירית האיפה, וביניהם היה אצל מרן הישמח משה והגיע לאוהעל על שב"ק, והוא כתב לו הסכמה בעש"ק, ובמוצש"ק הוסיף על התואר בההסכמה 'מעשהו נורא', וסיפר מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל שתיבות אלו "מעשהו נורא" הוסיף מרן היש"מ אחרי ששמע שהרה"ק מקאמארנא ידע שורש נשמתו, וכעובדא המובא בהערה הקודמת, והיה נראה בכתב ההסכמה שתיבות אלו הוסיף מרן הישמח משה אחרי כן בין השיטין בכתב ידו הק' [כ"ה בס' תפארת יואל ח"ב בשם כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, וכן סיפר כ"ק אדמו"ר מטאהש ז"ל ששמע כן מפי מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל שראה הכת"י של ההסכמה הנ"ל, ועי' בס' עבודת עבודה פ' מטו"מ, וכעי"ז בס' מבאר הצדיקים מפי הגה"צ ר' שמואל בראך אבד"ק נאנאש].

33 וז"ל שם במכתב הסכמה: וריח אזכרתה עולה למעלה למעלה מידו הגדולה, ה"ה הרב המופלג וכו' עטה בגדי תפארה, ה"ה הרב המופלג בקי בהדרי תורה, מעשהו נורא, כבוד שמו מורינו הרב יצחק יהודה יחיאל בן הצדיק הרב הגאון אלכסנדר סנדר אב"ד דק"ק קאמרנא זצ"ל בספרו אשר חיבר, וקראו בשם 'עשירית האיפה' פירוש על ה'תורת כהנים', ואף כי עמודיו בנויים מדברי ספר קרבן אהרן, מכל מקום הוסיף מן דיליה הרבה, והזיל מפיו רביבים, דברים נאים וחביבים, דברים יקרים ונסתרים, משמי מרום, ומלבד זאת אשר חידש בו בפירושו, דברים נעימים ועצומים, על כל אות ואות תילי תילים, עוד זיכה את הרבים בספר הקדוש ספרא ספר תורת כהנים, כי אינו מצוי, וכמה כמה נפלאו ממנו מחמת מיעוטו. ועתה קם הרב המופלג וותיק וחסיד וכו', ויקח בידו את המנחה מנחה טהורה, והשכינה במעשי ידיו שורה, מנחה ערוכה בכל, להעלותה לבית הדפוס לברכה וכו', עי"ש.

34 וז"ל בסיום המכתב: "דברי המדבר בצדקה לכבוד התורה ולכבוד נשמת הצדיק הרב הגאון אבי המחבר אשר ספון וטמון פה עירנו, ישמח צדיק בגן עדן בפריו פרי צדיק".

להלן תמונת ההסכמה של מרן הישמח משה על הס' תורת כהנים של הרה"ק מקאמארנא:

הסכמות הגאונים

35 להלן תמונת ציונו של הרה"ק רבי סענדער מקאמארנא בהאוהל הק' באוהעל:

שאקל געגעבן.[36] און דער ישמח משה האט געבעטן, מ׳זאל עם נישט מפרסם זיין, ווייל היות דעמאלטס האט די רעגירונג געוואלט ארויס געבן א געזעץ אז ווען איינער ווערט נפטר זאל מען אים נישט מקבר זיין, ביז אפאר טעג שפעטער, ווייל אמאל האט פאסירט... און דא האט מען דאך אזוי געזעהן אז ער שאקלט זיך, ווען מען זאגן אז ער לעבט נאך.... האט מען עם געהאלטן בסוד.

א׳ הנוכחים: ווי אזוי איז רבי סענדר׳ל אנקומען קיין איהעל?

רבינו: ער איז געפארן אינטערוועגנס און האט זיך אפגעשטעלט אין איהעל, און איז דארט געבליבן ביז ער איז נסתלק געווארן, אזוי דערציילט מען.

רב דקהל מנחת חינוך: מ׳זאגט אז ער איז געגאנגען גלות ליידן, ער האט זיך געזעגנט מיט זיין זוהן אלין קינד.[37]

הרד״א: ער אליין שרייבט אז ער האט געוואוסט אז ער גייט אוועק.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ער איז שוין אוועק אום תקע״ח, און דער ישמח משה איז אוועק אום תר״א.

א׳ הנוכחים: מ׳פארציילט אז רבי סענדר׳ל האט געלאזט צוואה אז מ׳זאל נישט לייגן נעבן אים קיינעם ביז כך וכך יארן, און דעמאלטס איז דער ישמח משה אוועק.

רבינו: כ׳האב געהערט פון דעם, אבער דאס שטימט נישט ווייל דעם ישמח משה׳ס רביצין (הרבנית הצ׳ חיה שרה ע״ה) ליגט דאך אויך דארטן, און זי איז אוועק ערב ראש חודש ניסן ת״ר, דער ישמח משה איז אוועק כ״ח תמוז תר״א דאס איז זעכצן חדשים פריער.

ס׳איז דא וואס זאגן נאך אז ר׳ סענדר׳ל האט געהאט געשריבן א פארמאכטן בריוו פאר די חברה קדישא וואס מ׳זאל נישט עפענען נאר אין דעם טאג (כ״ח תמוז שנת תר״א), און ווען מ׳האט דאס געעפענט איז דארט געווען געשריבן אז דער וואס איז היינט אוועק, עם זאל מען דארט אוועקלייגן נעבן אים.[38]

רב דקהל מנחת חינוך: מ׳ברענגט עפעס א מעשה אויף רבי סענדער׳ל קאמארנער, אז עפעס א איד איז אוועק אן דער ייטב לב איז געקומען צו די לויה, דער איד איז געווען א מאבד עצמו לדעת, ס׳איז געווען פון א קפידא...

רבינו: יא, כ׳האב שוין געהערט די מעשה, דער טשימפער רב (הג״ר משה דוד עפטרייבער ז״ל) ברענגט די מעשה (בהקדמה לספרו שו״ת תפארת אדם חלק א׳).[39] אבער... בקיצור..., ס׳איז נישט קלאר די מעשה...[40]

---

36 בס׳ עשר קדושות (מערכת ד אות ח) **הביא מכת״י מגילת סתרים מהרה״ק מהרי״א מקאמארנא ז״ל אודות פטירת אביו הרה״ק רבי סענדר ז״ל: ובשעה שגופו היה מונח על המיטה, אמר לו הצדיק מאיהעל** (בעל ישמח משה) **שיתפלל על איזה גזירה לבטלה, ונזדעוע** (רבי סענדר) **שני פעמים כמו בחיים חיותו, שכן היה דרכו באימה ופחד.**

37 עיי׳ **בהקדמת בן המחבר להספר הק׳ זוהר חי מהרה״ק מהרי״א מקאמארנא: שמעתי מפי אאמו״ר איש אלוקים הרב הקדוש זלה״ה שאביו הוא אדוני אבי זקני הרב הגאון הקדוש מו״ה אלכסנדר זלה״ה אב״ד דקאמארנא סיפר לו בפיו הקדוש ואמר לו, בני, כשהייתי אחר ארבעים שנה לא זכיתי עדיין שיהיה לי בן זכר, וכשהייתי בלובלין אצל אדמו״ר איש אלקי מו״ה יעקב יצחק בן מאטיל זלה״ה ביקשתי ממנו להתפלל עלי שיהיה לי בן זכר של קיימא, והבטיח לי, ומסר לי כמה ייחודים ושמות קדושים לדבר זה, ואמר לי ברוח קדשו, רואה אני שיהיה לך בן זכר והנשמה שלו יהיה גדול מאוד אין לשער, והרבה שנים יש שלא היה בזה העולם נשמה גדולה כזו, לזה מוכרח אני למסור לך לנשמה כזו ייחודים ושמות קדושים לכוין בעת הייחוד.**

ועוד אודיע לך שהנשמה זו לא תוכל להיות עמך ביחד בעולם הזה, וכשיהיה בן שלך בר עשרה שנה, מוכרח אתה לעלות מזה העולם, ושאל אותו אם הוא מרוצה לזה, והשיב לו אדוני אבי זקני זלה״ה, כל מה שאמר לי רבינו ברוח קדשו אקבל עלי בלב טוב וכך היה שתיכף בשנה ההיא נתעברה אמי זקנתי הרבנית ע״ה עם אאמו״ר זלה״ה, עיי״ש.

וממשיך שם - כשנולד אאמו״ר זלה״ה ביום כ״ה לחודש שבט שנת משי״ח ב״ן יוס״ף (תקס״ו) **לפ״ק נתמלא כל הבית אור רב, וכשראה אדוני אבי זקני זצ״ל זאת, שמח מאוד, כי הבין שבוודאי נתקיים רוח קדשו של אמו״ר מלובלין זלה״ה שאמר שיהיה להילד הזה נשמה גדולה, ועבור זה עשה סעודה גדולה לברית מילה שלו, והיו יושבים חסידים דעיר סאמבור** (שם נולד) **בסעודה זו שלושה ימים עד יום שלישי למילתו.**

38 וכן מובא הסיפור בספר עבודת עבודה מכ״ק האדמו״ר מטאהש ז״ל (דף רמ״ו דף שע״ה) **ובשא״מ.**

39 **וז״ל שם: שמעתי מפי מגידי אמת שהה״ק ר׳ סענדר׳ל נתכבד פ״א בקריאה של חיבה על שבת לעיר סיגעט ומשם לק״ק אוהעל, ובעת שהי׳ בשבת בסיגעט הי׳ עולם גדול על שב״ק, ובליל שבת בא הגאבדק״ק סיגעט** (זה הי׳ קודם שבא לשם הגה״ק בעל יישב לב והי׳ ג׳׳כ גאון גדול) **ג״כ לשלחנו, ויישב בראש השולחן אצלו, ובעת שנתנו הרוטב נפל זבוב להקערה, ולקח כף וזרק הזבוב לחוץ וכו׳ והרב האבדק״ק שם אמר ׳נא חילול שבת׳, והשיב הה״ק הנ״ל מסתמא אם בא הזבוב לכאן על שולחן הזה הי׳ צריך לתיקון, ועצק הגאב״ד חלילה זה הוי חילול שבת ממש, ונתרגש הה״ק ר״ס הנ״ל ואמר כאן אנחנו על הדרך אי״ה באשר נהי׳ בביתי בעזה״י אז נתחשב עמו, ואמר הרב אנחנו מקווים כי לא יזכה לבוא לביתו בחיים, ואמר הרה״ק ר״ס א׳ מבניו של הרב אבד״ק ישתמד א״ע ר״ל, ואז תומ״י ברכו בהמ״ז ונתפרדו איש מעל אחיו. ובשבוע הבא באו מעיר אוהעל לקראתו ונתנו לו חדר מיוחד, ושם הי׳ ל״ע מזיקים, והגבאי והמשמשים לנו בחדר אחר. פתאום שמעו קול צווחה ורצו במרוצה ומצאו אותו שכבר נחלש מאוד ונתעלף, רק זאת אמר חבל לי על בעה״ב, אם הי׳ אומר לי קודם הייתי יכול לגרשם מכאן ואז הי׳ טוב לו וגם לי, אבל בלי הכנה בפתע פתאום לא הי׳ יכול לגרשם, ונסתכן ומת שם ונקבר בעיר**

א׳ הנוכחים: מ׳זאגט נאך אז רבי סענדערל׳ס האט געוואלט גיין קיין אונגארין, ווייל דארט גייט מען צו קברי צדיקים. אין פוילן גייט מען נישט צו קיין קברים.

רבינו: וואו שטייט עס? בימיו איז נאכנישט געווען קיין חסידים אין אונגארין, ס׳איז געווען וויניג חסידים.

רב דקהל מנחת חינוך: מ׳איז נאך נישט געפארן קיין אונגארין אויף קברי צדיקים...

רבינו: מ׳איז נישט געפארן קיינמאל נישט אויף קיין קברים, ס׳איז נישט געווען קיין מאמן געפארעכטס.

הרד״א: אין קאלוב אויך נישט? אין צאנז?

רבינו: שפעטער איז עס געווארן.

רבי סענדערל׳ס קאמארנער רעדט מען פון אסאך יאר פריער.

רב דקהל מנחת חינוך: דער צאנזער רב האט געוואלט ווערן רב אין קאלוב.

הרד״א: דער נאסאדער רב האט געזאגט, אונגארישע נערנים...[41]

רבינו: דער דברי חיים האט געזאגט ס׳וואלט אים שטארק צוניץ געקומען צו עבודת ה׳, ער האט געזאגט אז דער קאלובער רב האט מטהר געווען דעם אויר אין קאלוב.[42]

רבינו: וועז רבי סענדערל קאמארנער איז נפטר געווארן איז קוים געווען חסידים אין אונגארין, ביים קאלובער רב האט זיך געמאכט אביסל חסידים, ביים ישמח משה האט זיך געמאכט חסידים, אבער וויפיל חסידים האט דער קאלובער רב געהאט? עס איז נישט געווען קיין מאמן חסידים.

רב דקהל מנחת חינוך: רבי אייזיק׳ל קאלובער איז שוין אוועק אום תקפ״א.

רבינו: אבער ס׳איז נישט געווען קיין מאמן חסידים.

א׳ הנוכחים: עס האט עפעס געהייסן אז רבי אייזיק׳ל איז געווען א גרויסער רבי אין אונגארין.

רבינו: רבי אייזיק׳ל איז געווען דער ׳ערשטער רבי׳ אין אונגארין. ער האט געהאט א חבריא, דער ישמח משה האט אויך געהאט א חבריא. אבער פון וויפיל מיינסטו רעדט מען? ס׳איז נישט געווען דארט קיין סאך חסידים.

אוהעל, כך שמעתי [ונראה שפגעה בו קללת חכם אב״ד הנ״ל, ע״כ הסכו מן השמים שלא יוודע לו].

אח״כ ברבות הימים נסתלק אבדק״ק סיגעט הנ״ל, ונתקבל לשם הגה״ק בעל ייטב לב ז״ל, ויהי כי ארכו הימים, פתאום נשמע קול שא׳ מישראל אדם נכבד איבד א״ע לדעת ר״ל, ואמר האבדק״ק הייטב לב שרוצה להספיד אותו, ורננו כל העיר הלא מאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה״ב, ובשעת ההספד אמר הייטב לב ידעתי כי תמיה בעיני כל העולם על אשר אני מספידו, אמנם אספרה נא מעשה ה׳ כי נורא הוא, ואז סיפר המעשה הנ״ל. והוסיף הנה בני הרב האב״ד הנ״ל היו איזה אחים ביחד ומתו כולם, ולא נשאר רק אחד, ואותו האחד הנשאר בא אלי, וסיפר לי כל המאורע הנ״ל, ואמר שכל זמן שהי׳ איזה אחים יחד, אמרנו כל אחד ידחה את היצה״ר לאחיו כי לא אמר דוקא עלי, וכן הי׳ כי באה להם מחשבת פיגול מחשבת שמד ר״ל, ודחינו כ״א שילך לחבירו ובזה נצלנו קצת, אבל עכשיו כולם מתו ולא נשאר אך אחד, וידעתי כי א״א לי לעמוד נגדו, ובכל עת הוא מרגיש מחשבת פיגול כנ״ל, וא״א לכבול ע״כ הוא שואל ומבקש שאלה אם יהי׳ ח״ו עת אשר יראה כי כלתה אליו הרעה ח״ו האם מותר לו לאבד א״ע לדעת שלא ישתמד ח״ו עצמו ושלא יהי׳ ח״ו חילול השם גדול שכן רב גדול יעשה זאת וכו׳, ואמרתי לו כי אם יראה כי כלו כל הקיצין ולא יהי׳ לו עצה כלל מותר עפ״י הלכה, וכן עשה, א״כ אדרבה הוא קדוש ישראל שמסר נפשו על קידוש השם וכו׳, עיי״ש נוראות.

40 וראוי לציין שגם מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל לא גרס עובדא זו מכמה סתירות שיש בזה, ואכהמ״ל.

41 תחת אחד השיחים סיפר רבינו שליט״א בזה״ל: דער נאסאדער רב האט געזאגט אויף דעם וואס מ׳האט נישט געוואלט אויפנעמען דעם דברי חיים אלס רב אין קאלוב ״אונגארישע נערנים, וועז דער הייליגער רב קומט וועז קיין קאלוב, וואלט וועז דער שינאווער רב געווען רב אין בעסערמין, און דער גארליצער רב וואלט געווען רב אין נאנאש, און דער קישאנוב׳ער רב וואלט געווען רב אין א דריטע אונגארישע שטאט, וואס פארא פנים וואלט וועז אונגארן געהאט״.

42 עיי׳ בס׳ נמוקי או״ח (סי׳ רמ״ג) שכתב בעי״ז, ועיי׳ בס׳ באר חיים שפעם אחת היה הרה״ק מצאנז ז״ל במדינת אונגארין על אם הדרך בגלילות סאבאלטש [שהעיר קאליב נמצא במחוז זו] ובעודו כבר רחוק מהעיר קאליב, הריח הרה״ק ריח של קדושה ואמר, כמה פרסאות עדיין מרגישים הקדושה של הרה״ק מקאליב ז״ל.

ועיי׳ עוד בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שהרה״ק מצאנז נשתהה שם בעיר קאליב, ורצה שיקבלוהו לכהן בתורת אב״ד, והקפיד עליה מאוד על שסירבו למלא בקשתו, ע״ש באריכות.

וממשיך שם: שהעיר נירעדהאז היתה העיר המרכזי מגליל סאבאלטש, וכל אותו הגליל היה תחת מרותו של הרה״ק ר׳ אייזיק׳ל מקאליב ז״ל, אמנם מקודם היתה עיר קאליב העיר המרכזי, רק נענשה מחמת קללת חכם כי כשהרה״ק מצאנז נתוודע שבני העיר קאליב מנעו ממנו לכהן כרב דמותא, עזב את העיר ונענה ואמר בקפידא: די שטאט וועט נישט גרעסער ווערן, וכן הוה, והעיר נירעדהאז שהיתה שכינה הקרוב אליה נתרבה מנין תושביה והתפתחה בכמות ובאיכות ולכן נעשתה להעיר המרכזי מבין שאר ערי הגליל.

ופעם אמר הרה״ק מנאסוויד ז״ל בתוך אחד השיחים בנימה של צער, שאי אפשר לתאר איך היתה נתעלה פני מדינת אונגארין בדרגא גבוהה ורמה אם מרן הק׳ מצאנז היה שוכן בתוכה, וכלשונו הק׳: ווי אזוי וואלט אונגארין אויסגעזעהן וועז דער הייליגער רב וואלט געווען רב און קאליב, און שינאווער רב וואלט געווען רב און דעברעצין, קשאנובער רב און פעסט, וכך מנה כמה מקומות שבני הרה״ק היו יכולים לפאר את הרבנות דשם.

רב דביהמ"ד אבני צדק: רבי אייזיק'ל האט געהאט די 'אושווארץ חבריא'.

רבינו: יא, ס'איז געווען א חבריא פון געהויבענע אידן.[42]

---

42 החבריא הקדושה באוישוואר, היו נקראים במליצה ע"י הרה"ק רבי יודא צבי מראזלא 'אש ואור', הם היו בעלי בתים בעלי מלאכה ובעלי שדות צדיקים וחסידים, וביניהם תלמידי חכמים מופלגים בעלי קבלה מובהקים, והתפללו עטופים בטלית בליל שב"ק, כל מעשיהם היה בהסתר רב ומראים עצמם כפשטיים בתכלית הפשטות, אמנם צדקתם היתה לשם דבר, ובפי ההמון היה שגור שהם מל"ו צדיקים שבדור.

הרבה מחסידי אשוואר היו מצאצאי רבי ישראל איסר ז"ל מבאכטא, רבי ישראל איסר היה מגזע היחס נכדו של רבי יעקב קאפיל ב"ר קלונימוס ז"ל מליקווא שבגליל טארניגראד בפולין, לרבי קאפיל היה פונדק ובית מזיגה וכן רכוש רב שנוהל ע"י נכרים, והוא עצמו עסק בתורה יומם ולילה כשהוא מסתיר את גדלותו, מסופר שהבעש"ט שהכיר ברום מדרגתו ניסה לקרבו אליו, אולם הוא סירב, כן הוזמן לכהן פאר בקהילות שונות ובתוכן אמסטרדאם ולא נענה.

רבי קאפיל נפטר בשנת תקכ"ט, ועל מצבתו נחרת ...ויצא יעקב מבאר שבע שהיה משביע לכל עובר ושב והלך לדרכו בקדושה קדוש יאמר לו בשנת תקכ"ט לפ"ק בשושן פורים קטן יום ד' נטלו המאורות ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה...

על נכדיו נמנים גאונים וצדיקים ביניהם החוזה מלובלין ז"ל, רבי שמעון מיערוסלב ז"ל, רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל סאפרין ז"ל מקאמארנא ועוד.

משפחה נכבדה זו מתוארה אחד הכותבים לפני יובל שנים ומעלה (בספר פאר משולם) שהיו רובם ככולם תלמידי חכמים בע"ב יראי ה' גבירים אדירים ואנשי שם, צדיקים וחסידים בקיאים בתורה"ק בגלה ובנסתר, ומהם היו בע"ב שהיו יודעים את כל כתבי האלוקי האר"י הק' בעל פה, והתנהגו בדדק הבעש"ט הק', והיו מהם בעלי מדרגות ג"כ השתלשלות משפחתם היתה ידועה בימים ההם במדינת אונגארין בשם הידוע המשפחה המיוחסת מאוישוואר.

ויש לציין שהרה"ק רבי יצחק אייזיק ז"ל מקאמארנא כותב בספרו היכל הברכה (סו"פ משפט) וזלה"ק: בילדותי בהיותי כבר עשרים ושמונה שנה הייתי במדינת אונגארן.... ובמסיבה זאת היו שם צדיקים... ובפיהם היה שגור כל כתבי האר"י על פה... וידוע שכוונתו היתה לצדיקים שהיו בכפר אוישוואר.

ויש לציין שהרוצה לעיין בשמותיהם ובתולדותיהם יעיין נא בקובץ צפונות (שנה ב' קובץ ז' עמ' צ') שמאריך לתאר בפרטיות חלק מבני החבריא קדישא.

ועיין בס' צרור החיים מהגאון הק' רבי שמעלקא מסעליש ז"ל (עמ' ר"ג) שסיפר לתלמידיו כי בימי עלומיו הי' בחג השבועות אצל אחוות מרעיו 'חסידי אשוואר', ובכל ליל התקדש חג השבועות ספרו סיפורי מעשיות, ואמר הוא ז"ל אל תדמו כי לא אמרנו התיקון בליל שבועות, כי ברם אמרנו ואמרנו, כי הצדיקים המה מרכבתו של מקום, כמבואר ברש"י בראשית (י"ז) ויעל אלקים מעל אברהם, ולמדנו שהצדיקים המה מרכבתו של מקום, וא"כ בסיפורנו אותותיהם, א"כ עסקנו בתיקון ליל שבועות ומעשי מרכבה, ע"ש.

43 יש לציין כי לפני פטירת מרן הישמח משה ז"ל בשנת תר"א ביקש מבני הקהילה שיקבלו את בנו לאב"ד דמתא, ואכן הציעו לו הרבנות בעיר אוהעל במקום אביו, אך הוא סירב בדבר וביקש שיקבלו את בנו האב"ד סטראפקוב ה"ה מרן הייטב לב שיכהן בעיר אוהעל.

ובס' אוצרות ייטב לב, נעתק כתב הרבנות שניתן למרן הייטב לב כאשר עלה לשרת בק"ק אוהעל אחרי פטירת זקינו מרן הישמח משה ז"ל, ואחר שכתבו י"ב סעיפים, הוסיפו עוד סעיף א' וז"ל: "איזט נאך שטעהענדע פינף פונקטען צו פארשטעהען נעמליך!, 1) הרב דארף בפני העמוד קיין מוסף דאוונענן - 2) אונטער קיינען פארוואנדט קיין קמיע צו געבען הן בחנם והן במעות - 3) ניעמאנדען קיין קוויטליך אויסצופאלגען - 4) בתוך הדרשה קיינען ניכט מקלל צו זיין או מבזה צו זיין הן בכלל הן בפרט - 5) ניכט לענגער צו דרשנן אלס איין אונד האלב שטונד.

44 גירוש זו כאב הרבה למרן הייטב לב ז"ל, ושנים רבות אח"ז עדיין היה רישומו ניכר בלבו, ובענין זה סיפר נכדו רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל שעיקר צערו היה שהוכרח לעזוב עיר כהונת הסבא קדישא אשר עבד שם את קונו בקדושה ובטהרה, והרגיש שמקום כזה היה מועיל למדרגותיו, ולשון הנ"ל כתב בשנת תרל"ח לרגיעו ועמיתו הגה"ק המהר"ם שיק ז"ל, במכתב אשר בו הוא מבקש לעמוד לעזרת קהל החסידים בעיר אוהעל בעת שפרשו מקהילת האם, ומינו שוחט לצרכי קהילתם, ובתוה"ד הוא נותן טעם למה מבקש עזרתו במערכה זו, "פן יאמרו המוני עם, אולי יש טינא בלבי על הרב ההוא, בשביל המקום אשר גרשוני מהסתפחה בנחלת אבותי, והן לא יאמינו לי, על כן אני מבקש מאת כה"ת...".

רב דקהל מנחת חינוך: דער ייטב לב האט אסאך געליטן דארט.

רבינו: דאם איז געווען אין אוהעל (כשנתקבל שם לאב"ד אחר הסתלקותו של ק"ז מרן הישמח משה ז"ל).[43]

רב דקהל מנחת חינוך: ער האט געמאכט א 'ויברח', ער איז אנטלאפן פון דארט.

רבינו: ער איז נישט אנטלאפן..., מ'האט אים ארוים געווארפן...! ער האט געהאט ערנסטע רדיפות דארט (מהמתנגדים ופשוטי עם).

רב דקהל מנחת חינוך: ער איז געגאנגען קיין רימנוב אויף ראש השנה.

רבינו: יא, ער האט זיך צאמגעליטן דארט אין אוהעל.

עם איז דא א בריוו פון ייטב לב, ער שרייבט דארט צום מהר"ם שיק, עם האט זיך געטוהן אין אוהעל שפעטער וועגן א שוחט, שרייבט ער דארט, מ'זאל נישט זאגן אויף אים 'אולי יש טינא בלבי אשר גרשוני מהסתפח בנחלת אבותי...', אזוי שרייבט ער עפעם אזא לשון.[44]

המשך השיחה אי"ה בגליון הבא

לעילוי נשמת

הרה"ח

מוה"ר **ישעי' אשר וועלץ** ז"ל

ב"ר **אהרן** ז"ל

נלב"ע ט"ו תמוז

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **אהרן וועלץ** הי"ו

מנהל מוסדותינו הק'

בבארא פארק יע"א

לשמרך בכל דרכך!

סגולה בדוקה!

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג,
געדענקט אריינצולייגן צדקה אין די פושקע פון

"רבי מאיר בעל הנס"

לטובת אונזער כולל, אין דעם זכות וועט רבי מאיר
בעל הנס מיטגיין מיט אייך און אייך באגלייטן
טריט ביי טריט לשמירה ולהצלחה!

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)